

26. Dani Ramira i Zorana Bujasa: međunarodni psihologijski znanstveni skup : knjiga sažetaka, Zagreb, 28. - 30. rujna 2023.

Edited book / Urednička knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2023**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:394357>

<https://doi.org/10.17234/DRZB26>

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-18**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb](#)
[Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Međunarodni psihologijski znanstveni skup
International Scientific Psychology Conference

DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA

28-30/9/2023 Zagreb

Knjiga sažetaka

Book of abstracts

Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb

26. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA **26TH RAMIRO AND ZORAN BUJAS DAYS**

Međunarodni psihologijski znanstveni skup
International Scientific Psychology Conference

KNJIGA SAŽETAKA **BOOK OF ABSTRACTS**

Zagreb, 28. – 30. rujna 2023.
September 28th – 30th, 2023, Zagreb, Croatia

Zagreb, 2023.

26. DANI RAMIRA I ZORANA BUJASA **26th RAMIRO AND ZORAN BUJAS DAYS**

Knjiga sažetaka **Book of abstracts**

Urednici / Editors

Iva Kapović, Antun Palanović, Matea Šoštarić

Programsko-organizacijski odbor / Program and organizing committee

Anita Lauri Korajlija (predsjednica/chair), Dragutin Ivanec (predsjednik/chair), Damir Ljubotina, Željka Kamenov, Jasmina Tomas, Ivan Tomić, Katarina Faraguna, Matea Šoštarić, Iva Vukojević, Antun Palanović, Iva Kapović, Luka Juras

Organizator / Organizer

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu /
Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb, Hrvatska
tel.: +385 1 6120-197
fax: +385 1 6120-037
<https://psihologija.ffzg.unizg.hr>

ISSN 1849-6946
<https://doi.org/10.17234/DRZB26>

SADRŽAJ / CONTENTS

<u>Plenarna predavanja / Keynote lectures</u>	6
<u>Predavanje o povijesti dana Ramira i Zorana Bujasa / Lecture on the history of Ramiro and Zoran Bujas days</u>	10
<u>Simpoziji / Symposia</u>	12
<u>Usmena izlaganja / Oral presentations</u>	55
<u>Posteri / Posters</u>	127
<u>Radionica, promocije testova i knjiga / Workshop, promotion of tests and books</u>	151

Sažeci radova poredani su abecednim redom prema prezimenu prvog autora i vrsti izlaganja (plenarna predavanja, predavanje o povijesti DRZB-a, simpoziji, usmena izlaganja, poster, radionice, knjige).

Abstracts are sequenced according to the alphabetical order of the first author's surname and presentation type (keynote lectures, lecture on the history of DRZB, symposia, oral presentations, poster session, workshops, books)

ZAHVALE / ACKNOWLEDGEMENTS

Održavanje 26. Dana Ramira i Zorana Bujasa ne bi bilo moguće bez financijske i materijalne pomoći pokrovitelja, sponzora i donatora, kojima se najljepše zahvaljujemo. Održavanje skupa financijski i materijalno su podržali:

The 26th Ramiro and Zoran Bujas Days would not have been possible without the financial and material support of our sponsors and donors, to whom we would like to offer our deepest gratitude. The Conference was financially supported by:

28. – 30. 9. 2023.

PLENARNA PREDAVANJA

KEYNOTE LECTURES

ŠTO GENETIKA PONAŠANJA MOŽE UČINITI ZA VAS, A NISTE SE SJETILI PITATI?

Denis Bratko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Genetika ponašanja bavi se pitanjem etiologije individualnih razlika u fenotipovima koji se iskazuju u ponašanju. Veličina genetičkog efekta izražava se indeksom heritabilnosti (h^2) koji je po svojem smislu usporediv s veličinama efekata koji se u eksperimentalnim ili korelacijskim istraživanjima izražavaju drugim statisticima. Stoga će prvi dio predavanja obuhvatiti pregled istraživanja heritabilnosti bihevioralnih fenotipova s naglaskom na osobine ličnosti i kognitivne varijable, te usporedbu nalaza istraživanja provedenih metodama klasične genetike ponašanja (npr. metodom blizanaca) i molekularno-genetičkim metodama (npr. GWAS metodom). Prikazat će se sustavne razlike rezultata koji se dobivaju navedenim metodama i ponuditi model za njihovo objašnjenje, komentirati problem kauzalnosti u području genetike ponašanja, te predložiti jedan od mogućih smjerova za buduća istraživanja. Drugi dio predavanja posvetit će se demonstraciji potencijala bihevioralno genetičke metodologije u testiranju različitih teorija, modela i konceptualizacija. Naime, najmanje dva elementa bihevioralno genetičke metodologije – i) lociranje izvora individualnih razlika u područje genetskih (aditivnih i neaditivnih) i okolinskih (dijeljenih i nedijeljenih) faktora; te ii) multivarijatna genetička analiza koja omogućuje testiranje modela o zajedničkoj etiologiji različitih fenotipova – imaju neprepoznat potencijal u različitim drugim područjima psihologije. Na nekoliko primjera iz područja istraživanja rodni razlika, psihologije motivacije, psihologije ličnosti, socijalne psihologije, psihologije obrazovanja, evolucijske psihologije te kliničke psihologije pokazat će se kako metode genetike ponašanja mogu doprinijeti razvoju navedenih područja psihologije. Stoga će se predložiti put kojim se genetika ponašanja može integrirati u druga područja psihologije.

MAPPING THE INTROSPECTIVE MIND: NEURAL AND COMPUTATIONAL ARCHITECTURES FOR METACOGNITION

Stephen Fleming

Department of Experimental Psychology, University College London, United Kingdom

Being able to reflect on and report our experiences - being self-aware of our mental states - is a defining feature of being human. Indeed, the birth of experimental psychology in the 19th century was characterised by a focus on introspection - the examination or observation of one's own mind. Introspection was jettisoned when it was realised that it alone cannot provide reliable data on how our minds work, and 20th century psychologists shifted their focus to behaviour and information processing. In recent decades, a second wave of tools and techniques have been developed to systematically characterise dissociations between performance and metacognition, and place introspection on a rigorous scientific footing. In my talk I will survey progress in this endeavour, describing new findings on a) the structure of metacognition across distinct task domains, b) computational frameworks for the formation of metacognitive (confidence) judgments, and c) how metacognition is supported by the human brain.

THE SCIENCE BEHIND RESILIENCE: INSIGHTS FROM NEUROCLINICAL RESEARCH

Chantal Martin Sölch

Ireach Lab, Unit of Clinical and Health Psychology Department of Psychology, University of Fribourg, Switzerland

Mental disorders stand as significant contributors to global disability rates. Despite advancements in understanding their origins, the reasons behind the divergence between individuals who develop mental disorders in the face of adversity and those who do not remain elusive. In this context, uncovering resilience mechanisms becomes pivotal. Enhanced comprehension of these mechanisms facilitates the targeted creation of interventions for populations at risk. Certain risk factors for mental disorder emergence have been well-identified, such as childhood abuse and early adverse experiences. Another extensively studied risk factor involves having parents afflicted by mental health conditions, notably depression, bipolar disorder, or schizophrenia. Resilience can be defined as an individual's ability to effectively adapt to severe events and maintain healthy functioning by leveraging internal resources. Advances in neuroscience have shed light on this concept, suggesting that neurocognitive and neuroaffective factors, such as cognitive flexibility and responsiveness to stress or reward, may contribute to resilience. These factors are intertwined with well-defined brain systems that hold significance for human motivation and adaptability. Within the realm of this exploration, our research lab, the IReach lab at the Department of Psychology, University of Fribourg, is particularly interested on the interplay between stress and reward, elucidating their roles in comprehending disorder development from a transdiagnostic perspective rooted in clinical neuroscience findings. This presentation will give an overview of current research in this field, alongside its implications for clinical practice and psychological interventions.

**PREDAVANJE O POVIJESTI DANA RAMIRA I
ZORANA BUJASA
LECTURE ON THE HISTORY OF RAMIRO AND
ZORAN BUJAS DAYS**

53 GODINE DANA RAMIRA I ZORANA BUJASA – KAKO SU SE MIJENJALI DANI, ZNANOST, PSIHOLOGIJA, EMOCIJE I LJUDI

Damir Ljubotina

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Ovaj pogled u povijest Dana zamišljen je kao poticaj na razmišljanje i raspravu o nekoliko pitanja: Kako su se mijenjali Dani i psihologija tijekom proteklih pola stoljeća? Koliko smo se i mi sami mijenjali svih ovih godina (statistički značajno ili samo subjektivno)? Odgovara li psihologija na izazove suvremenog društva i života te kako vidimo znanost o čovjeku u sljedećem razdoblju?

Dani Ramira Bujasa (od 2005. Dani Ramira i Zorana Bujasa) prvi puta su održani 1970. i ove godine održavaju se 26. puta te navršavaju 53 godine. Te 1970. prestali su postojati Beatlesi, svijet su napustili J. Hendrix, J. Joplin i A. Maslow, vrijeme je rata u Vijetnamu i hippy pokreta, a studentski nemiri iz 1968. tek su se smirili. Prvi Dani otvoreni su 17. listopada 1970. a na njima je sudjelovalo 11 izlagača od čega 9 s Odsjeka za psihologiju.

U razvoju Dana mogu se razlikovati okvirno 4 razdoblja. Od 1970. do 1981. karakterističan je akademski karakter i teme orijentirane na psihofiziku, metodologiju, povijest psihologije i psihofiziologiju, a javljaju se i radovi iz područja psihologije rada. Od 1984. do 1991. povećava se raznolikost tema i izlagača, a osobito međunarodni karakter Dana. Od 1993. do sredine 2000-ih teme istraživanja značajno se usmjeravaju na probleme vezane uz posljedice rata, stres i traumu te probleme prilagodbe. Od 2005. povećava se broj izlaganja (ponekad i iznad 220), raznolikost tema i područja te izlagača izvan krugova akademske zajednice.

U dosadašnjih 26 Dana ukupno je prijavljeno nešto više od 1960 usmenih izlaganja te 300 postera. Analiza pojmova u naslovima ukazuje na zanimljive pomake u istraživačkim interesima. Općenito dominiraju pojmovi vezani uz metodologiju i mjerenje, validaciju postupaka mjerenja te predikciju. Pojmovi kojih nije bilo prije devedesetih (uz poneki izuzetak) su stres i zdravlje (koji se zasebno javljaju u 60-ak izlaganja), anksioznost se prvi puta spominje 1986., a do 2000. 4 puta (ukupno u 50-ak izlaganja), depresivnost od 2005. (20-ak puta). Ljubav se javlja 10 puta (od 2007.), sreća 6 puta (od 2013.), a teme seksualnosti javljaju se od 2003. (ukupno 51, od čega 14 o homoseksualnosti).

Psihologija sve brže reagira na događaje u društvu (npr. o COVID-u je prijavljeno više od 50 tema), ali se otvaraju izazovi integracije velikog broja rezultata i njihove primjene.

28. – 30. 9. 2023.

SIMPOZIJI SYMPOSIA

Simpozij / Symposium

11TH INTERNATIONAL PSYCHOMETRIC SYMPOSIUM ALIJA KULENOVIĆ

Convenor: Vesna Buško

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

vbusko@ffzg.hr

It is with great pleasure and honor that we announce the new edition of the International Psychometric Symposium dedicated to the memory of our late Professor Alija Kulenović. Since 2005, when it was initiated and held as the only event of the symposium format within the 17th Ramiro and Zoran Bujas Days, it has become an integral part of our biennial conference. This year, as in all previous symposia, an enthusiastic group of colleagues gathered, differing in many ways: in terms of age, professional and academic experience, or specific scientific interest and expertise, but all devoted to the study of psychological measurement, and dealing with psychometric issues either from a theoretical, methodological or predominantly applied point of view. The program will again include a variety of topics addressing either the application of psychometric theory and methodology or specific psychological assessment issues. We will have the opportunity to hear theoretical discussions, including reminiscences of the impact of the Guttman's Image theory (F. Prot et al.), considerations on the quality of the contemporary assessment methods and approaches in the area of personality (D. Bratko et al.; D. Ljubotina), or demonstrations of novel approaches to the analysis of personality data, such as the hierarchical continuous-time dynamic modeling technique (G. Zager Kocjan et al.). Advanced modeling approaches to the study of the speed-accuracy tradeoff phenomenon in the analysis of cognitive test data will be presented (S. Pohl et al.; Mutak et al.). Furthermore, several presentations will focus on comparisons of the quality of different methods for scoring the items and composite tests (G. Sočan & A. Lazar; A. Palanović et al.), detecting the quality of test items (A. Ćosić Pilepić et al.) or respondent behavior (B. Rebernjak), and gaining construct validation evidence (U. Mikac). Finally, more applied topics will be covered in presentations on psychometric evaluation of existing or newly developed psychological instruments (L. Komidar et al.; D. B. Čepulić).

Key words: honorary symposium, psychometrics, multivariate methodology

PERSONALITY ASSESSMENT IN GROUPS WITH DIFFERENT INTELLIGENCE LEVELS

Denis Bratko, Martina Pocrnić, Tena Vukasović Hlupić

Department of Psychology, Faculty of Social Sciences and Humanities, University of Zagreb, Croatia

dbratko@ffzg.hr

Intelligence may moderate the quality of personality assessment. This effect can sometimes be demonstrated by comparing psychometric properties or indicators of data quality across groups with different ability levels. However, the effect is not consistent, and it is not clear what process may explain it when it occurs. Two possible mechanisms are proposed. First, the differentiation of personality by intelligence hypothesis predicts that personality is more differentiated or variable in more intelligent individuals. If true, this effect would lead to differences in the scale variances in groups with different abilities, which in turn could affect the quality of the personality assessment (i.e., scale reliability, factor structure, etc.). The second possible mechanism is related to the cognitive demands when filling in the personality questionnaires, i.e., more intelligent individuals may have a better understanding of the item content or have better ability to compare their own behavior with individual differences in the population, which is a standard task in personality assessment. In this study, we used data from several different samples with independent participants who filled in the same intelligence test but different personality questionnaires. Our goal is to analyze the psychometric properties of personality assessments in groups with different ability levels and relate these differences to i) the variances of the personality scales; thus, we will test the differentiation of personality by intelligence hypothesis; ii) the general knowledge of the participants; iii) the cognitive demands of the personality items by comparing the positively worded items with reverse-keyed items. The results of these analyses will be presented at the symposium.

Key words: differentiation of personality by intelligence hypothesis, personality assessment, intelligence, psychometric properties

PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE CROATIAN VERSION OF THE PERCEIVED STRESS SCALE

Dominik-Borna Čepulić

Catholic University of Croatia, Zagreb, Croatia

dominik.cepulic@unicath.hr

The Perceived Stress Scale (PSS; Cohen et al., 1983) is a psychological instrument that has been used for a long time to measure the subjective experience of stress. More specifically, it measures how unpredictable, uncontrollable and overloading people feel their life to be. It has been validated in many languages and generally shows acceptable psychometric properties. Hence, a comprehensive psychometric analysis of the Croatian version of the questionnaire (Hudek-Knežević et al., 1999) using a larger sample would contribute to the already existing literature on the PSS. Thus, the goal of this presentation was to investigate the factor structure of the 10-item version of the PSS, its reliability and the measurement invariance across sex. The sample consisted of $N = 2641$ participants (79 % female) living in Croatia with an average age of 35.3 years ($SD = 12.1$) and heterogeneous education. The participants' responses were gathered via an online survey during the coronavirus pandemic. Confirmatory factor analysis indicated that the model that adequately fitted the data contained a general factor that saturated all items and an orthogonal factor saturating the items indicating successful coping with stress. Further analyses indicated scalar invariance across sex, and showed that women had more pronounced perceived stress. The average inter-item correlation was $r = .38$, whereas the reliability was $\alpha = .86$ and $\omega = .83$ (general factor). The correlation analysis suggested that the composite PSS score on all 10 items was positively related to loneliness and concerns about the consequences of coronavirus, and negatively related to age. In general, these results indicate that a discussion is needed on how the composite scores of the PSS should be estimated and whether a single general score, a combination of two subscale scores, or both scoring methods are acceptable.

Key words: Perceived Stress Scale, factor structure, measurement invariance, reliability

A COMPARATIVE ANALYSIS OF METHODS FOR DETECTING DIFFERENTIAL ITEM FUNCTIONING (DIF) IN MULTIDIMENSIONAL POLYTOMOUS DATA: POWER RATE COMPARISON

Ana Ćosić Pilepić, Tamara Mohorić, Vladimir Takšić

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia

acosic@uniri.hr

Differential Item Functioning (DIF) occurs when individuals from different groups respond differently to test items despite having the same latent trait level. This has implications for test validity and fairness and raises concerns about the accuracy of test conclusions and potential disadvantages for specific demographic groups. Identifying differentially functioning items is critical to improving test validity. In this study, we compared different methods for detecting DIF in polytomous items with a simple multidimensional structure. Traditional research focused on unidimensional Item Response Theory (IRT) models, but multidimensional IRT (MIRT) is more suitable for modern assessments. Four methods (IRT-likelihood ratio, logistic regression with raw scores, logistic regression with theta estimates, and MIMIC- interaction model) were compared using simulated datasets under uniform and nonuniform scenarios. The results show that all methods have excellent power in detecting moderate uniform DIF. However, for low-sized uniform DIF and unbalanced group sizes, all methods perform worse. Logistic regression with latent trait estimates consistently performs better than the other methods. In detecting nonuniform DIF, none of the methods achieves satisfactory power for low DIF, but they perform better for medium DIF, with logistic regression using latent trait estimates having the highest detection rate. This study extends our understanding of DIF detection in multidimensional polytomous data. The results highlight the importance of method power and DIF scenario characteristics for accurate detection and contribute to the fairness and validity of the test.

Key words: Differential Item Functioning, polytomous items, multidimensional item response data, test fairness, test validity

DEVELOPMENT AND VALIDATION OF THE COGNITIVE CHANGE QUESTIONNAIRE

Luka Komidar¹, Anja Podlesek¹, Voyko Kavcic^{2,3}

¹*Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia*

²*Institute of Gerontology, Wayne State University, Detroit, Michigan, United States of America*

³*International Institute of Applied Gerontology, Ljubljana, Slovenia*

luka.komidar@ff.uni-lj.si

Subjective cognitive complaints are everyday memory and related cognitive concerns expressed by people with or without objective evidence of cognitive impairment. Several factors, including stress, predict these complaints. To measure cognitive complaints in the general Slovenian population during the COVID-19 lockdown, we developed a new Cognitive Change Questionnaire (CCQ). The questionnaire consisted of 9 items measuring the perceived change in speed of information processing, short-term memory, prospective memory, attention, and executive functions on a 7-point scale compared with the pre-pandemic period. Data were collected one month after the pandemic outbreak in an online survey with a convenience sample ($N = 830$). Structural equation modeling examining the relationship between physical, affective, and cognitive responses to stress showed that the model fit was barely sufficient ($CFI = .919$, $TLI = .891$, $RMSEA = .108$, $SRMR = .054$). The CCQ had a unidimensional structure, with all but one item having a loading value greater than .60, and showed satisfactory reliability ($\alpha = .78$, $\omega = .82$, $AVE = .43$). On average, participants reported mildly impaired cognitive functioning during the lockdown. No statistically significant differences in CCQ scores were found by gender, age, education, relationship status, or employment status. In another online study with a panel sample ($N = 3,048$), we used a slightly altered version and confirmed the unidimensional structure of the CCQ ($CFI = .951$, $TLI = .937$, $RMSEA = .129$, $SRMR = .027$) and its adequate reliability ($\alpha = .97$, $\omega = .97$, $AVE = .77$). We found full measurement invariance across gender, but not across three age groups (18-29, 30-49, 50-65). We conclude that the CCQ can be used as a valid and reliable instrument to assess self-perceived cognitive decline in the general population with some specific considerations.

Key words: subjective cognitive complaints, questionnaire, validation study, measurement invariance

THE LATENT SPACE DEFINED BY PERCEIVED CONTROL INDICATORS: DIFFERENT ASSESSMENT APPROACHES

Damir Ljubotina

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

dljubotina@ffzg.hr

One of the key decisions in the construction of composite measures is the choice of the total score model, which depends on the homogeneity/heterogeneity of the latent space defined by the indicators. We explored this issue in the context of perceived control since, in some cases, the general factor of control is preferred, while in other cases, specific dimensions of control, usually domain-specific, are preferable. The analyses shown in this presentation were conducted using the newly developed Perceived Control Assessment Questionnaire (LKA; Ljubotina, 2022), which includes 20 indicators on different domains of control in adolescents' lives. Data were collected on a representative sample of 850 urban adolescents (high school students) as part of a larger research that included different measures of sources of stress, self-concept, and mental health. The latent space was analyzed using exploratory and confirmatory factor analysis and hierarchical cluster analysis. These analyses suggested the existence of four moderately related factors of perceived control. We then compared the information value, psychometric characteristics and convergent validity of the total score (based on the general factor), the subscales (based on specific factors), and a single-item global estimate of perceived control. Different indicators of low perceived control were systematically related to different measures of psychological adaptation and well-being (e.g., mental health, self-esteem, coping strategies, life satisfaction). The analyses demonstrate that different approaches to measuring a construct, as well as different models of scoring, can lead to somewhat different information. We consider several criteria that can be used in choosing the optimal method for building a score on a questionnaire, depending on the heterogeneity of the latent space, the validity and reliability of the measures, and the aim of the assessment.

Key words: perceived control, assessment, latent space, psychometric analysis

THE CORRESPONDENCE OF CORRELATIONAL AND CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS MULTITRAIT-MULTIMETHOD MODEL EXPLORED VIA REGRESSION EQUATIONS

Una Mikac

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

una.mikac@ffzg.hr

Validity is the most important question in the field of measurement (AERA, APA & NCME, 2006), but one without a simple answer. An important contribution to the field of validation was the multitrait-multimethod (MTMM) model proposed by Campbell and Fiske in 1959 (Shaw & Crisp, 2011), which stressed the importance of convergent validity (the degree to which the test correlates with measures of similar constructs) and discriminant validity (the degree to which the test does not correlate with measures of different constructs). They proposed that these facets of validity be explored by comparison of correlations between measures of related and unrelated constructs collected with different methods (e.g., report and self-report). In order to address some of the problems with this correlational approach to examining MTMM data, the confirmatory factor analysis MTMM approach was later proposed, which is now the most popular way of analyzing such data (Eid et al., 2006). It entails the comparison of models differing in the number of and relations between trait and method factors underlying the measures of (un)related constructs collected with different methods (Widaman, 1985). The argumentation on the resemblance of these two different approaches to MTMM data was based on matrix algebra. In this talk, we aim to explore their correspondence by decomposing their basic assumptions in the form of regression equations. We demonstrate this on the data collected on 966 Croatian employees on different dimensions of burnout with two different measures, Burnout Assessment Tool (BAT-12; Schaufeli et al., 2020) and the Oldenburg Burnout Inventory (OLBI; Demerouti et al., 2003). Both approaches led to similar conclusions regarding convergent and discriminant validity. The advantages and disadvantages of both approaches will be discussed, with special attention given to the new insights gained with the use of regression equations.

Key words: multitrait-multimethod analysis, confirmatory factor analysis, validation

EXAMINING THE SPEED-ABILITY TRADE-OFF IN PSYCHOMETRIC TESTS VIA A LATENT GROWTH APPROACH

Augustin Mutak¹, Robert Krause², Esther Ulitzsch³, Sören Much⁴, Jochen Ranger⁴, Steffi Pohl¹

¹*Freie Universität Berlin, Germany*

²*University of Kentucky, Lexington, Kentucky, United States of America*

³*Leibniz-Institut für die Pädagogik der Naturwissenschaften und Mathematik Kiel, Germany*

⁴*Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Germany*

augustin.mutak@fu-berlin.de

The phenomenon known as the speed-ability trade-off (SAT) has been extensively studied in the field of psychology. Initially observed in psychophysics research, it became evident that an increase in task speed often leads to a decrease in task performance. While SAT has been predominantly explored in cognitive psychology, its investigation in the realm of psychometric assessments has been relatively limited. A possible explanation for this disparity is the requirement of multiple data points for both speed and accuracy to construct a function that describes their relationship for an individual, whereas current testing practices typically yield a single score for each trait. To address this, we have developed an item response theory (IRT) model by expanding upon van der Linden's (2007) speed-accuracy model by incorporating latent growth terms for both ability and speed. In this study, we present the model's development, specification, and technical details regarding its estimation. We discuss the challenges encountered during model estimation and evaluate the overall performance of the model through a simulation study. Additionally, we apply the model to empirical data from PISA tests, focusing on the findings related to the SAT phenomenon. We highlight the results of the analysis of model fit and compare it with the standard van der Linden's (2007) model. Finally, we provide insights into potential future research directions.

Key words: speed-ability trade-off, psychometric tests, latent growth modeling

WHO GETS IT RIGHT? COMPARING THE VALIDITIES OF THREE SCORING KEYS FOR THE GOOD BOSS SITUATIONAL JUDGMENT TEST

Antun Palanović, Maja Parmač Kovačić, Zvonimir Galić, Nikola Erceg, Mitja Ružojčić

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

apalanov@ffzg.hr

Situational judgment tests (SJT) are a useful method for assessing procedural knowledge in various domains of work and organizational psychology. The test items typically consist of item stems describing specific work situations that are accompanied by a list of behavioral choices. We developed and validated a SJT for the assessment of key leadership competencies in any managerial position - the Good Boss SJT (GB-SJT), using three different scoring keys. The GB-SJT measures procedural knowledge at the base of five leadership competencies – motivating subordinates, developing subordinates, teamwork management, relationship management, and decision-making. It consists of twenty items – each item has three response options reflecting different levels of a given competency. The participants' task is to choose the options that they consider the best and the worst for each situation. To validate the GB-SJT, we conducted a cross-sectional study on a sample of managers ($N = 238$) and their subordinates ($N = 662$). The subordinates rated their managers on each of the five competencies and reported their work engagement, perceived organizational support and psychological safety. We developed two theoretical keys for scoring the SJT – the first rewarded participants only for choosing the theoretically right answer as their best, while the second also penalized them for choosing the wrong answer as their best and choosing the theoretically best answer as the worst. Next, we developed an empirical scoring key based on the correlations between SJT response items and subordinate ratings of leaders' competencies. All three keys had comparably low internal consistencies. Both theoretical keys were useful in predicting subordinate psychological safety, but none of them predicted perceived organizational support or work engagement. On the contrary, the empirical key had significant and positive correlations with all three criteria of successful leadership.

Key words: leadership assessment, situational judgment test, scoring key

AIMING AT IDENTIFYING THE SPEED-ACCURACY-TRADEOFF IN PSYCHOLOGICAL TESTS BY MODELING CONDITIONAL DEPENDENCE OF RESPONSES AND RESPONSE TIMES

Steffi Pohl¹, Robert Krause², Augustin Mutak¹, Sören Much³, Tobias Alfers¹, Jana Holtmann⁴, Timo Gnambs⁵, Esther Ulitzsch⁶, Jochen Ranger³, Ben Domingue⁷, Matthias von Davier⁸

¹Freie Universität Berlin, Germany

²University of Kentucky, Lexington, Kentucky, United States of America

³Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg, Germany

⁴University of Leipzig, Germany,

⁵Leibniz Institute for Educational Trajectories, Germany,

⁶Leibniz Institute for Science and Mathematics Education, Germany

⁷Stanford University, California, United States of America

⁸Boston College, Massachusetts, United States of America

steffi.pohl@fu-berlin.de

When reporting scores on cognitive tests, usually, only the success in responding to the items is considered. However, due to the speed-accuracy-tradeoff (SAT), the time taken to respond to the items is relevant for success. Examinees usually differ in the time they take, thus, threatening the fairness of comparisons between persons. We evaluate different models for depicting conditional independence between responses and their respective response times as well as their potential to capture the SAT in nonexperimental data. We specifically focused on the Diffusion Item Response Theory model with Random Variability (DIRT-RV) by Kang, de Boeck, and Ratcliff (2022), as well as the conditional independence modeling approach by Bolsinova, de Boeck, and Tijmstra (2017). We evaluated the potential of these models to both model conditional independence and to identify SAT on several data sets. We specifically varied several factors that are known to introduce conditional dependence, such as guessing, measurement variance, and effort on the parameters describing conditional dependence. We found inconclusive results that do not align with the hypotheses derived from the theory. We discuss the implication of the results in terms of both the appropriateness of the models to depict conditional independence in cognitive data as well as the possibility of inferring the SAT in these models.

Key words: speed-accuracy-tradeoff, Diffusion Item Response Theory model, conditional independence, cognitive data

70TH ANNIVERSARY OF THE GUTTMAN'S IMAGE THEORY AND ITS ECHOES IN ZAGREB METHODOLOGY CIRCLE

Franjo Prot, Ksenija Bosnar, Darko Katović

Faculty of Kinesiology, University of Zagreb, Croatia

franjo.prot@kif.unizg.hr

Louis Guttman's "Image theory for the structure of quantitative variates" was published in the journal *Psychometrika* in the December 1953 issue. Twenty pages were devoted to a data theory that was accepted as a common basis for gaining greater insight into the structure of multivariate relations among variates. Ten of twelve supporting references are Guttman's work from the previous 15 years of his research, four of which are undated, still unpublished, and cited as "In preparation". It took some time for the topic to be covered in textbooks where applications of his results can be traced in books on factor/data analysis, such as Harman (1960), Harris (1962; in Henry F. Kaiser's paper 156-166), Horst (1965), Cattell (1965; 1987), and Mulaik (1972). In the Zagreb methodological circle, Guttman's image became the subject of research as a part of data transformation and condensation (compression), i.e., Momirović's (1971; 1972) data reduction techniques. Since then, the results on this subject have been published in scientific journals and conference proceedings in non-English language presentation format, hence they had limited impact at the time. Some of these results are still interesting for review, which is the main objective of this contribution. Main results are presented chronologically and grouped under the subjects of measurement theory and application, data compression and generalizations in multivariate relations of multiple sets of variables. References to some macro programs are included.

Key words: image theory, tradition of data transformation, Guttman's impact

A PROPOSED PROCEDURE FOR DETECTING CARELESS RESPONDING IN SURVEYS

Blaž Rebernjak

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

brebernj@ffzg.hr

Social scientists in general and psychologists in particular rely on survey responses from their subjects to test models and build theories. What happens if those survey takers approach the material carelessly and respond as quickly as possible without even reading the majority of questions? This problem has been exacerbated by the recent rise in use of online platforms that require no face-to-face contact between surveyors and survey takers. Depending on the criteria used, the number of careless responders is estimated to be anywhere between 3 % and 20 %, while some studies found that over 50 % of participants responded inattentively to at least one item (Barry, 1992). Meade & Craig (2012) give a systematic overview of various methods to detect careless responders: bogus items, time to finish, as well as various consistency and outlier indices (longstring, Mahalanobis distance etc.). Furthermore, they propose a method for flagging respondents as careless if they meet at least one of the criteria on different indices. This method is somewhat arbitrary and responders who score high on all indices, but do not meet the threshold on any of them are not considered careless. A procedure is proposed for calculating a single index based on multiple consistency and outlier methods. The index is validated against responses on bogus items as well as time to finish in a dataset of over 1000 responders in an online survey. This procedure does not solve the problem of arbitrary decisions, but it does make it easier to detect those with high scores falling under the thresholds. Furthermore, it allows for quantifying the “careless value” that can be used for validation and statistical control.

Key words: online surveys, careless responding, consistency indices, composite measure

IS SIMPLE SUMMATION EVER A BAD CHOICE? COMPARISON OF FOUR SCORING METHODS FOR ORDINAL ITEMS

Gregor Sočan, Andraž Lazar

Department of Psychology, University of Ljubljana, Slovenia

gregor.socan@ff.uni-lj.si

In psychometric practice, test scores are regularly calculated by simply summing the item responses. When the response categories imply an ordinal measurement scale (e.g., 1 = "never," 2 = "sometimes," 3 = "often," 4 = "always"), this practice is controversial, at least from the perspective of Stevens' theory of measurement scales. There are several theoretically preferable alternatives to sum scores that take into account the ordinal nature of item scores. In optimal scaling, scale values are assigned to response categories in order to maximize the homogeneity of the sum score. In factor analysis, an interval-level latent dimension is implicitly constructed in the first step, and the positions of persons on this dimension are estimated in the second step. However, it is less clear to what extent simple summation distorts the measurement process or, conversely, if and when the use of the more sophisticated scoring methods provides a practically significant increase in validity in realistic settings. We conducted a simulation study comparing the validity (defined as the strength of the relationship between the test score and the true value of the underlying latent trait) of sum scores, optimally scaled scores, and two variants of factor scores (EBM and regression scores, respectively). The results showed that both types of factor scores were generally more valid than the optimally scaled scores and especially the sum scores. However, the magnitude of the difference depended on several factors, such as the factor loading pattern and the test length. In conclusion, we shall provide recommendations for test users and developers regarding the choice of scoring method.

Key words: scoring, validity, scaling, factor analysis, simulation

A CONTINUOUS TIME MODELING OF THE DYNAMIC INTERPLAY BETWEEN STUDENTS' STATE CONSCIENTIOUSNESS AND THEIR SITUATIONAL EXPERIENCE OF DUTY AND INTELLECTUAL DEMANDS

Gaja Zager Kocjan², Andreja Avsec², Vesna Buško¹, Gregor Sočan²

¹*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

²*Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia*
gaja.zagerkocjan@ff.uni-lj.si

Consistent with dynamic theories of personality that emphasize variability as an important aspect of personality and situational characteristics as a significant factor influencing momentary manifestations of personality, this study examined the underlying dynamics behind students' state conscientiousness and their subjective perceptions of the situation in terms of duties and intellectual demands. A novel hierarchical continuous-time dynamic modeling technique, capable of identifying continuous-time processes behind discrete measures of the phenomena under study, was used to analyze the data. The study involved 126 undergraduate students (87.3 % female, mean age 20.1 years) who participated in a week-long experience sampling via a mobile app. Each participant received five invitations per day at randomly selected times. After receiving a signal, participants had to answer questions about their current personality states and their subjective perception of the current situation. A total of 2,931 reports were received, and the mean number of reports per participant was 23.3 ($SD = 6.8$). Results show between-person and contemporaneous effects, as well as autoregressive and cross-lagged effects for a number of different time intervals. The main findings of the study are as follows: (1) When participants perceived higher levels of duty and intellectual demands, they also reported a higher state conscientiousness, (2) decreases in the perceived levels of duty and intellectual demands predicted subsequent increases in state conscientiousness; the cross-lagged effects of duty and intellect on state conscientiousness peaked at approximately 1.6 and 2.1 hours between measurements, respectively, before dissipating, (3) changes in state conscientiousness did not predict subsequent changes in the perceived levels of duty and intellectual demands, (4) autoregressive effects of state conscientiousness were stronger and lasted longer than autoregressive effects of duty and intellect.

Key words: dynamic theories of personality, continuous time modeling, autoregressive and cross-lagged effects

*Simpozij / Symposium***MOTIVACIJA UČENIKA I NASTAVNIKA – SUVREMENE SPOZNAJE****Voditeljica: Aleksandra Huić***Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*ahuic@ffzg.hr

U zadnjih nekoliko desetljeća formulirane su mnogobrojne teorije koje objašnjavaju kako je motivacija učenika za učenje povezana s njihovim akademskim ishodima i uspjehom. Međutim, puno manje znamo o stabilnosti te motivacije kroz vrijeme, kao i o motivaciji nastavnika koji su odgovorni za stvaranje konteksta u kojem se učenička motivacija razvija. U ovom simpoziju pokušati ćemo odgovoriti na pitanja o temporalnoj stabilnosti motivacije učenika i nastavnika, o emocionalnim i motivacijskim odrednicama ponašanja nastavnika, te o tome kako ponašanja iz uloge učenika mogu djelovati na poučavanje i stvoriti pogodniji kontekst za motivaciju i uspjeh u učenju. Prikazane spoznaje oslanjaju se na kombinaciju kvalitativne i kvantitativne metodologije, kros-sekcijskih i longitudinalnih istraživanja, te različite uzorke učenika, nastavnika i budućih nastavnika. Započet ćemo spoznajama iz longitudinalnog istraživanja „Odnos motivacije za školu i školskog uspjeha u osnovnoj školi: „Vremenska stabilnost i recipročnost djelovanja“ (Krpanec, Dević i Babarović). Drugo izlaganje „Doživljaj zanesenosti (flow) kod nastavnika srednjih škola u Hrvatskoj“ (Butković i Burić) bavi se stabilnošću kroz vrijeme i kontekstualnim odrednicama zanesenosti nastavnika. U trećem izlaganju „Gdje su emocije u motivaciji – emocionalni napor i (de)motivirajući nastavnički stilovi“ (Huić, Pavlin-Bernardić i Vlahović-Štetić) istražujemo odrednice nastavničkih stilova u osnovnim i srednjim školama. U izlaganju „Individualne i kontekstualne odrednice proaktivne uključenosti studenata učiteljskih i nastavničkih studija“ (Petričević, Rovani i Šarić Drnas) upoznat ćemo se s rezultatima kvalitativnog istraživanja, a spoznaje o ovom novijem konstruktu dodatno produbiti rezultatima kvantitativnog istraživanja u izlaganju „Aspekti proaktivne uključenosti studenata učiteljskih i nastavničkih studija“ (Rovani, Petričević, Šarić Drnas, Kukolj i Hemen).

Ključne riječi: motivacija učenika i nastavnika, temporalna stabilnost, zanesenost nastavnika, nastavnički (de)motivirajući stilovi, proaktivna uključenost

DOŽIVLJAJ ZANESENOSTI (FLOW) KOD NASTAVNIKA SREDNJIH ŠKOLA U HRVATSKOJ

Ana Butković¹, Irena Burić²

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

abutkovic@ffzg.hr

Doživljaj zanesenosti na poslu, odnosno kratkotrajni doživljaj ugodnog iskustva koje karakterizira uronjenost u aktivnost, zadovoljstvo poslom i intrinzična motivacija za posao, pokazao se pozitivno povezan s mnogim pokazateljima uspjeha na poslu. Također, neka istraživanja su utvrdila da nastavničko zanimanje pruža mogućnost češćeg doživljaja osjećaja zanesenosti. Iz tog razloga cilj ovog istraživanja bio je ispitati karakteristike doživljaja zanesenosti na uzorku nastavnika srednjih škola. Istraživanje je provedeno u dvije vremenske točke unutar iste školske godine s razmakom od 3 mjeseca, a doživljaj zanesenosti na poslu ispitan je s WOLF Inventory. U istraživanju je sudjelovalo 998 (82 % žena) nastavnika u prvoj vremenskoj točki te 925 (81 % žena) nastavnika u drugoj vremenskoj točki. U skladu s podacima iz literature, nastavnici su u velikom postotku doživljavali zanesenost na poslu, pri čemu je rezultat veći od 75. percentila u prvoj vremenskoj točki imalo 49 % uzorka, a u drugoj 44 % uzorka. Ovo smanjenje frekvencije doživljaja zanesenosti između dvije vremenske točke bilo je statistički značajno ($t(739) = 5.85, p < .001$). No, utvrđeno je i da postoji visoka stabilnost doživljaja zanesenosti između dvije vremenske točke ($r(739) = .78, p < .001$). Nadalje, niti u prvoj ($t(826) = -1.46, p = .144$) niti u drugoj ($t(753) = -0.843, p = .400$) vremenskoj točki nije bilo značajne razlike u doživljaju zanesenosti nastavnika koji su predavali u gimnazijama u odnosu na one koji su predavali u strukovnim školama. Nastavnici su podijeljeni u četiri grupe s obzirom na predmete koje predaju (STEM predmeti, jezici, društvene znanosti, te glazbeni, likovni i tjelesni) te je provjereno postoje li razlike u doživljaju zanesenosti među grupama. Niti u prvoj ($F(3, 607) = 1.84, p = .139$) niti u drugoj ($F(3, 676) = 2.70, p = .045$) vremenskoj točki nije bilo značajne razlike u doživljaju zanesenosti nastavnika s obzirom na grupu predmeta koju predaju.

Ključne riječi: doživljaj zanesenosti na poslu, nastavnici u srednjim školama, longitudinalno istraživanje

GDJE SU EMOCIJE U MOTIVACIJI – EMOCIONALNI NAPOR I (DE)MOTIVIRAJUĆI NASTAVNIČKI STILOVI

Aleksandra Huić, Nina Pavlin-Bernardić, Vesna Vlahović-Štetić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ahuic@ffzg.hr

Unatoč prisutnosti i važnosti emocija u radu nastavnika, istraživanja koja se bavi motivacijom nastavnika iz pozicije teorije samodeterminacije rijetko ispituju ulogu nastavničkih emocija i njihove regulacije. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati jesu li strategije emocionalnog napora koje koristimo prilikom reguliranja emocija na radnom mjestu kako bi njihovo iskazivanje bilo u skladu s tzv. „pravilima emocionalnog iskazivanja” odrednica nastavničkih (de)motivirajućih stilova (podržavanje autonomije učenika, strukturiranje aktivnosti, kontrola, kaos) kojima nastavnici stvaraju kontekst (ne)pogodan za razvoj učeničke motivacije. Dodatno, zanimalo nas je predstavlja li emocionalni napor mehanizam u podlozi odnosa zadovoljenosti/frustracije osnovnih ljudskih potreba za autonomijom, povezanošću i kompetentnošću i nastavničkih (de)motivirajućih stilova, te jesu li pretpostavljeni odnosi u skladu s dvoprocesnim modelom motivacije. U online istraživanju sudjelovalo je 365 učitelja i nastavnika predmetne nastave iz osnovnih i srednjih škola koji su ispunili upitničke mjere zadovoljenosti i frustracije svojih osnovnih ljudskih potreba, emocija, strategija emocionalnog napora i svojih nastavničkih stilova. Rezultati uglavnom potvrđuju postavke dvoprocesnog modela motivacije na način da je zadovoljenost potreba nastavnika povezana s adaptivnim strategijama emocionalnog napora i motivirajućim stilovima (autonomija i struktura), dok je frustriranost potreba nastavnika povezana s lažiranjem emocija i demotivirajućim stilovima (kontrola i kaos). Medijacijske analize su pokazale kako je emocionalna regulacija jedan od mehanizama u podlozi odnosa između zadovoljenosti/frustracije osnovnih potreba i nastavničkih (de)motivirajućih stilova, pri čemu najizraženiju ulogu ima dubinska strategija kojom nastavnici zaista pokušaju osjetiti emocije koje je primjereno pokazati te lažiranje emocija. Nalazi su raspravljani u kontekstu teorije samodeterminacije i kružnog modela nastavničkih stilove, te su iznesene njihove praktične implikacije.

Ključne riječi: osnovne ljudske potrebe, (de)motivirajući nastavnički stilovi, emocionalni napor, nastavnici

ODNOS MOTIVACIJE ZA ŠKOLU I ŠKOLSKOG USPJEHA U OSNOVNOJ ŠKOLI: VREMENSKA STABILNOST I RECIPROČNOST DJELOVANJA

Eta Krpanec, Ivan Dević, Toni Babarović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Eta.Krpanec@pilar.hr

Motivacija za školu predviđa mnoge važne školske ishode, uključujući i školski uspjeh, no malo se zna o povezanosti različitih tipova motivacije i školskog uspjeha te o stabilnosti odnosa motivacije i školskog uspjeha u vremenu. Cilj rada je razmotriti odnos motivacije za školu i školskog uspjeha longitudinalnim mjerenjem, u dvije vremenske točke. Podaci su prikupljeni u okviru projekta Hrvatske zaklade za znanost „Free Career Choice“. Sudionici istraživanja su učenici 5. do 7. razreda osnovne škole ($N = 1144$; od čega 52.9 % djevojčica) koji su u navedenom projektu sudjelovali u obje točke mjerenja. Motivacija je izmjerena Multidimenzionalnim upitnikom motivacije za školu, adaptiranog iz Multidimenzionalnog upitnika radne motivacije (Gagne i sur., 2014). Upitnikom su izmjerena kontrolirana i autonomna regulacija te amotivacija u sklopu teorije samodeterminacije. Korištene mjere motivacije pokazale su se pouzdanim te strukturalno valjanim i invarijantnim u obje točke mjerenja. Kao pokazatelj školskog uspjeha korišten je prosjek školskih ocjena na kraju školske godine. Dobiveni rezultati pokazuju da je prošlogodišnji školski uspjeh blago pozitivno povezan s većom autonomnom i kontroliranom motivacijom za školu, te negativno s amotivacijom u idućoj godini. Suprotno očekivanjima, nije se pokazalo da kontrolirana ili autonomna motivacija djeluju na školski uspjeh na kraju iduće godine, dok jedino amotivacija blago negativno predviđa budući školski uspjeh. Svi motivacijski obrasci, kao i školski uspjeh pokazali su se vrlo stabilnim u vremenu. Rezultati ukazuju na vrlo nizak doprinos različitih tipova motivacije za školu u objašnjenju školskog uspjeha te na tek neznatan potkrepljujući učinak školskih ocjena na buduću motiviranost učenika. Specifičnost i atipičnost dobivenih rezultata raspravljena je u kontekstu hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja te su predložene nove smjernice za istraživanja odnosa motivacije za školu i školskih postignuća u Hrvatskoj.

Ključne riječi: teorija samodeterminacije, motivacija, akademsko postignuće, longitudinalno praćenje, osnovna škola

INDIVIDUALNE I KONTEKSTUALNE ODREDNICE PROAKTIVNE UKLJUČENOSTI STUDENATA UČITELJSKIH I NASTAVNIČKIH STUDIJA

Ema Petričević, Daria Rovan, Marija Šarić Drnas

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ema.petricevic@ufzg.hr

Proaktivna uključenost (eng. agentic engagement) predstavlja vlastitu inicijativu učenika da poboljša proces i ishode učenja te da nastavne aktivnosti i okruženje za učenje učini više motivirajućim (Reeve i Shin, 2020). Prijašnja su istraživanja pokazala da proaktivna uključenost učenika dovodi do boljeg akademskog uspjeha i rasta motivacije te da mijenja okruženje za učenje tj. povećava podršku i poticanje motivacije od strane nastavnika. S obzirom da je proaktivna uključenost budućih učitelja temelj njihovog profesionalnog razvoja, važno je istražiti odrednice proaktivne uključenosti u kontekstu obrazovanja učitelja. Dosadašnja istraživanja uključenosti u učenje ukazuju da na uključenost u učenje djeluje cijeli niz odrednica koje možemo podijeliti na individualne i kontekstualne (Lam i sur., 2012; Petričević i sur., 2022). Odabrana je kvalitativna metodologija kako bismo mogli bolje razumjeti odrednice proaktivne uključenosti iz perspektive studenata. Provedena su 24 polustrukturirana intervjua sa studentima učiteljskog studija te nastavničkih studija matematike, fizike i geografije. Tematskom analizom utvrđene su karakteristične kategorije odgovora studenata koji ukazuju na različite odrednice proaktivne uključenosti studenata učiteljskog i nastavničkih studija. Dio kategorija obuhvaća kontekstualne odrednice vezane uz kontekst studija (npr. pristup poučavanju, odnos nastavnika sa studentima, koncepcija kolegija, kolege sa studija), ali i odrednice izvan konteksta studija (npr. obitelj, studenti s drugih studija, fizičko okruženje). Drugi dio kategorija obuhvaća individualne odrednice (npr. motivacija, osobine ličnosti, predznanje). Dobiveni rezultati u skladu su s postojećim modelima odrednica uključenosti, no pomažu da se jasnije izdvoje odrednice koje su ključne što predstavlja značajan doprinos konceptualizaciji modela odrednica proaktivne uključenosti.

Ključne riječi: proaktivna uključenost, obrazovanje učitelja, samodeterminacija, profesionalni razvoj

ASPEKTI PROAKTIVNE UKLJUČENOSTI STUDENATA UČITELJSKIH I NASTAVNIČKIH STUDIJA

Daria Rován, Ema Petričević, Marija Šarić Drnas, Staša Kukulj, Ivona Hemen

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

daria.rovan@ufzg.hr

Proaktivna uključenost (eng. agentic engagement) predstavlja vlastitu inicijativu učenika da poboljša proces i ishode učenja te da nastavne aktivnosti i okruženje za učenje učini više motivirajućim (Reeve i Shin, 2020). Kako je proaktivna uključenost budućih učitelja i nastavnika izrazito važna za njihov profesionalni razvoj, cilj je ovog istraživanja razjasniti obilježja proaktivne uključenosti u kontekstu obrazovanja učitelja. Proaktivna uključenost je u trenutnim istraživanjima konceptualizirana samo kao transakcijski oblik uključenosti u kojem učenik na nastavi postavlja pitanja, izražava vlastite interese i razmišljanja te daje prijedloge za poboljšanje nastave što može dovesti do promjena u poučavanju učitelja te obogaćivanja iskustva učenja. Međutim, istraživanje Petričević i sur. (2022) je pokazalo da studenti učiteljskih i nastavničkih studija proaktivnost mogu pokazati na različite načine, primjerice dodatnim informiranjem o nastavnim sadržajima ili planiranjem uporabe učinkovitih strategija učenja. Dosadašnji pokušaji da se i ostali aspekti proaktivnosti uključe u konstrukt proaktivne uključenosti (Reeve, 2013), nisu bili uspješni zbog nedovoljno razjašnjenih odnosa s postojećim konstruktom kognitivne uključenosti te modelom samoreguliranog učenja. Stoga smo formirali novi upitnik koji, uz transakcijski aspekt, uključuje i druge aspekte proaktivne uključenosti. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku studenata učiteljskog i nastavničkih studija prirodoslovnog i matematičkog usmjerenja. Uz novi upitnik proaktivne uključenosti, primijenjena je i skala proaktivne uključenosti AES (Reeve, 2013), skale strategija učenja iz upitnika MSLQ (Pintrich i sur., 1991) te skala percepcije izbora (Sheldon i sur., 1996). Dobiveni rezultati idu u prilog hijerarhijskoj strukturi proaktivne uključenosti s dva nadređena faktora – obogaćivanje učenja koje uključuje osobni i transakcijski aspekt te samoregulacija učenja.

Ključne riječi: proaktivna uključenost, obrazovanje učitelja, samodeterminacija, profesionalni razvoj

Simpozij / Symposium

ODREDNICE PROFESIONALNE DOBROBITI UČITELJA U RANOJ FAZI KARIJERE

Voditeljica: Iris Marušić*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska*iris@idi.hr

Početne godine poučavanja kritično su razdoblje u karijeri učitelja, obilježeno stresom i visokim stupnjem profesionalnog sagorijevanja. Nedavna istraživanja naglašavaju važan doprinos ličnosti, motivacije za poučavanje i socio-emocionalnih kompetencija brojnim pozitivnim ishodima kod učitelja. Međutim, malobrojna su istraživanja koja ispituju zajednički doprinos spomenutih afektivno-motivacijskih obilježja pozitivnim ishodima kod učitelja u ranoj fazi karijere poput entuzijazma za poučavanje, zadovoljstva poslom, radnog angažmana, planiranog ostanka u profesiji i niskog stupnja profesionalnog sagorijevanja. Navedeni pozitivni ishodi zajedno čine profesionalnu dobrobit učitelja. Svrha ovog simpozija je predstaviti istraživanja uloge ličnosti i afektivno-motivacijskih obilježja u profesionalnoj dobrobiti učitelja u ranoj fazi karijere, te u procjeni pojedinih elemenata kvalitete poučavanja koju daju njihovi učenici. Pikić Jugović, Mornar i Mihić predstavljaju istraživanje relacijske dimenzije učiteljske profesije, povezujući socio-emocionalne kompetencije učitelja i njihovu orijentaciju na ostvarivanje dobrih odnosa s učenicima. Istraživanje Marušić, Pikić Jugović, Matić Bojić i Mornar ispituje ulogu ličnosti, socio-emocionalnih kompetencija i samoefikasnosti mladih učitelja u njihovom profesionalnom sagorijevanju, a Pavin Ivanec, Marušić i Šabić istražuju ulogu motivacijskih obilježja učitelja u radnoj angažiranosti. Na kraju, Pedić Duić, Petrović i Pavin Ivanec u svom se istraživanju fokusiraju na perspektivu učenika, ispitujući ulogu učeničkih percepcija učiteljskog upravljanja razredom i emocionalne angažiranosti učitelja u interesu učenika za predmet. Rezultati ovih istraživanja upućuju na složenost međuodnosa učiteljske ličnosti, socio-emocionalnih kompetencija i motivacije u objašnjenju njihove profesionalne dobrobiti, ali i u kvaliteti njihovog poučavanja u razredu iz perspektive učenika.

Ključne riječi: ličnost, motivacija, socio-emocionalne kompetencije, profesionalna dobrobit, učitelji u ranoj fazi karijere

ULOGA LIČNOSTI, SOCIO-EMOCIONALNIH KOMPETENCIJA I SAMOEFIKASNOSTI U PREDVIĐANJU PROFESIONALNOG SAGORIJEVANJA UČITELJA U RANOJ FAZI KARIJERE

Iris Marušić, Ivana Pikić Jugović, Jelena Matić Bojić, Mirta Mornar

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska

iris@idi.hr

Početne godine poučavanja ključno su razdoblje u karijeri učitelja, često obilježeno narušenom dobrobiti (Borman i Dowling, 2008). Istraživanja upućuju na povezanost ličnosti učitelja i profesionalnog sagorijevanja, pri čemu najveću ulogu ima neuroticizam (Rolloff i sur., 2022), kao i na važnu ulogu socio-emocionalnih kompetencija u učiteljskoj samoefikasnosti i suočavanju sa sagorijevanjem (Goroshit i Hen, 2014; Rey i sur., 2016). Međutim, istraživanja o ulozi ličnosti, motivacije i socio-emocionalnih kompetencija u dobrobiti učitelja vrlo su fragmentirana. Stoga je svrha ovog istraživanja ispitati zajedničku ulogu ličnosti, socio-emocionalnih kompetencija i samoefikasnosti u profesionalnom sagorijevanju učitelja u ranoj fazi karijere. Također, ispitana je medijacijska uloga učiteljske samoefikasnosti u efektu ličnosti i socio-emocionalnih kompetencija na sagorijevanje. Istraživanje je provedeno na uzorku predmetnih učitelja/ica na početku učiteljske karijere u Hrvatskoj ($N = 581$). Primijenjeni su Petofaktorski upitnik ličnosti (BFI-2; Soto i John, 2017), Upitnik socio-emocionalnih kompetencija (Zych i sur., 2018), Skala samoefikasnosti učitelja (OECD, 2019) te BAT upitnik profesionalnog sagorijevanja (Schaufeli i sur., 2019). Strukturalno modeliranje u Mplusu pokazalo je da direktan efekt na sagorijevanje imaju neuroticizam i ugodnost, te učiteljska samoefikasnost. Ekstraverzija je, uz upravljanje sobom i svijest o drugima (dimenzije socio-emocionalnih kompetencija), imala značajan efekt u predviđanju učiteljske samoefikasnosti. Naposljetku, učiteljska samoefikasnost se pokazala medijatorom u odnosu upravljanja sobom i sagorijevanja. Nalazi istraživanja omogućuju bolje razumijevanje odrednica profesionalnog sagorijevanja učitelja u ranoj fazi karijere i daju temelj za osmišljavanje mjera poticanja profesionalne dobrobiti mladih učitelja i njihovo zadržavanje u profesiji.

Ključne riječi: ličnost, socio-emocionalne kompetencije, samoefikasnost, sagorijevanje, učitelji

MOTIVACIJA I SAMOEFIKASNOST UČITELJA KAO ODREDNICE NJIHOVE RADNE ANGAŽIRANOSTI

Tea Pavin Ivanec², Iris Marušić¹, Josip Šabić¹

¹Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska

²Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

tea.pavinivanec@ufzg.hr

Istraživanja pokazuju da su u podlozi različitih ponašanja učitelja, kao i njihovih pristupa poučavanju, konstrukti poput motivacije za učiteljsku profesiju, samoefikasnosti učitelja te ciljnih orijentacija učitelja za poučavanje. Ovi konstrukti mogu biti i značajne odrednice radne angažiranosti učitelja, kako samoprocijenjene tako i one koju percipiraju njihovi učenici. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti jesu li motivacija za učiteljsku profesiju, samoefikasnost za poučavanje i ciljne orijentacije učitelja za poučavanje prediktori radnog angažmana učitelja, pri čemu su kao mjere radnog angažmana korištene i samoprocjene učitelja i procjene koje su dali njihovi učenici. U istraživanju je sudjelovalo 109 učitelja u ranoj fazi karijere (do 5 godina staža) i 1725 učenika iz 57 osnovnih škola. Po jedan razredni odjel je procjenjivao svakog učitelja. Na uzorku učitelja primijenjene su FIT-Choice skala motivacije za učiteljsku profesiju, Skala samoefikasnosti učitelja, Skala ciljnih orijentacija za poučavanje i Skala angažiranosti učitelja. Ova je skala u prilagođenoj verziji primijenjena i na uzorku učenika. Najsnažnijim prediktorima radnog angažmana učitelja pokazale su se intrinzična vrijednost učiteljskog posla te ciljna orijentacija na ovladavanje poučavanjem, a slijede ih procjena vlastite efikasnosti za poučavanje te vlastite sposobnosti za učiteljsku profesiju, kao i orijentacija na stvaranje dobrih odnosa s učenicima. Nisko negativno su s radnim angažmanom povezane ciljna orijentacija na izbjegavanje posla, odabir učiteljske profesije kao prvog izbora te motivacija za doprinosom društvu. S druge strane, negativnim prediktorom učeničke percepcije radnog angažmana učitelja pokazala se učiteljska orijentacija na izbjegavanje posla, a pozitivnim prediktorom pokazala se učiteljska orijentacija na uspostavljanje dobrih odnosa s učenicima.

Ključne riječi: motivacija za učiteljsku profesiju, samoefikasnost, ciljne orijentacije učitelja, samprocijenjeni i percipirani radni angažman

ODNOS UČENIČKE PERCEPCIJE UPRAVLJANJA RAZREDOM I INTERESA ZA PREDMET: ULOGA PERCIPIRANE EMOCIONALNE ANGAŽIRANOSTI UČITELJA I VELIČINE RAZREDNOG ODJELA

Paula Pedić Duić¹, Dora Petrović², Tea Pavin Ivanec¹

¹*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

²*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska*

paula.pedic-duic@ufzg.hr

Jedna od karakteristika učitelja važna u poticanju interesa učenika za predmet je i vještina upravljanja razredom kao indikator samoefikasnosti učitelja i kvalitete poučavanja. Nadalje, u razvijanju i održavanju interesa za predmet značajnu ulogu može imati i percepcija podrške koji učitelji pružaju učenicima, odnosno emocionalni angažman učitelja kao jedan od oblika te podrške. Ovi faktori mogu biti važni ne samo na individualnoj, već i na razini razrednog odjela, stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati medijacijsku ulogu učeničke procjene emocionalne angažiranosti učitelja u povezanosti učeničke percepcije upravljanja razredom i interesa učenika za predmet. Također, ispitana je i moderacijska uloga veličine razrednog odjela u objašnjenju navedene povezanosti, ali i spomenutog medijacijskog mehanizma. U istraživanju je sudjelovalo 919 učenika sedmih razreda iz 39 osnovnih škola, a učenici svakog razrednog odjela (56 odjela) procjenjivali su jednog svojeg učitelja predmetne nastave iz STEM područja. U ovom istraživanju korištene su prilagođena Skala samoefikasnosti učitelja, prilagođena Skala učiteljskog emocionalnog angažmana te prilagođena Skala interesa za matematiku. Medijacijski i moderacijski mehanizmi na razini odjela razreda testirani su višerazinskom moderiranom medijacijskom analizom. Rezultati pokazuju da je na razini razrednog odjela učenička percepcija upravljanja razredom neizravno, preko percipirane emocionalne angažiranosti učitelja, pozitivno povezana s učeničkim interesom za predmet. Veličina razrednog odjela moderira povezanost učeničke percepcije upravljanja razredom i njihovog interesa za predmet, ali i medijacijski mehanizam – s porastom veličine odjela razreda pozitivan efekt učeničke percepcije upravljanja razredom na učeničku percepciju emocionalne angažiranosti učitelja slabi, a slabi i pozitivan neizravni efekt percepcije upravljanja razredom na interes za predmet preko procjene emocionalne angažiranosti učitelja.

Ključne riječi: učitelji u ranoj fazi karijere, samoefikasnost učitelja, emocionalna angažiranost učitelja, interes za predmet

RELACIJSKA DIMENZIJA UČITELJSKE PROFESIJE: CILJNA ORIJENTACIJA NA ODNOS I SOCIO-EMOCIONALNE KOMPETENCIJE UČITELJA U RANOJ FAZI KARIJERE

Ivana Pikić Jugović¹, Mirta Mornar¹, Josipa Mihić²

¹*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska*

²*Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

jugovic@idi.hr

U svojem modelu učiteljskih ciljnih orijentacija, Butler (2012) je prepoznala da usmjerenost i nastojanja učitelja da ostvare brižne odnose s učenicima čini zasebnu vrstu ciljne orijentacije specifične za učiteljsku profesiju. Ovaj relacijski cilj povezan je sa snažnijom učiteljskom podrškom učenicima, kao i s učeničkim traženjem pomoći od učitelja (Butler, 2012, 2014). Model prosocijalne učionice je teorijski okvir koji se bavi relacijskim aspektom učiteljske profesije, predviđajući da učiteljske socio-emocionalne kompetencije imaju pozitivan učinak na odnos učitelja i učenika, zdravu razrednu klimu te povoljne učeničke socio-emocionalne i akademske ishode (Jennings i Greenberg, 2009). U ovom radu željele smo istražiti ulogu socio-emocionalnih kompetencija u objašnjenju učiteljske orijentacije na ostvarivanje brižnih odnosa s učenicima. Istraživanje je provedeno na uzorku učitelja i učiteljica predmetne nastave u Republici Hrvatskoj s do 5 godina radnog staža u nastavi ($N = 581$). Od instrumenata su korišteni subskala Relacijskog cilja iz Skale ciljnih orijentacija za poučavanje (Butler, 2012) te Upitnik socio-emocionalnih kompetencija (Zych i sur., 2018). Provedena je analiza strukturalnih jednadžbi u Mplusu sa socio-emocionalnim kompetencijama kao prediktorima, te orijentacijom na odnose kao kriterijskom varijablom. Rezultati su pokazali da orijentaciju na ostvarivanje brižnih odnosa s učenicima predviđa kompetencija svijesti o drugima i prosocijalnog ponašanja, dok se svijest o sebi, upravljanje sobom i donošenje odluka nisu pokazale značajnima u predikciji. Nalazi ovog istraživanja ukazuju na važnost razvoja svijesti o drugima i prosocijalnog ponašanja kroz inicijalno obrazovanje učitelja i osposobljavanje učitelja u ranoj fazi karijere, kako bi mogli ostvarivati podržavajuće odnose s učenicima i na taj način pružati potporu učenicima u razvoju njihovih socio-emocionalnih kompetencija i ostvarivanju akademskih ciljeva.

Ključne riječi: ciljna orijentacija na odnose, socio-emocionalne kompetencije, učitelji, analiza strukturalnih jednadžbi

Simpozij / Symposium

THE BURNOUT ASSESSMENT TOOL (BAT) – NOVA MJERA SAGORIJEVANJA NA POSLU

Voditeljica: Darja Maslić-Seršić*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska**darja.maslic@ffzg.hr*

Sagorijevanje na poslu je sindrom koji karakterizira kronična psihofizička iscrpljenost, narušeno kognitivno i emocionalno funkcioniranje te psihološka distanciranost od posla. Nastaje kao posljedica dugotrajne izloženosti stresu u radu, a ima brojne nepovoljne posljedice za pojedinca i organizaciju. Sindrom sagorijevanja na poslu već više desetljeća privlači pažnju stručnjaka u području profesionalnog zdravlja, a u novije vrijeme snažan poticaj istraživanjima dala je nova konceptualizacija ovog sindroma. Cilj simpozija je predstaviti novi međunarodni instrument za mjerenje sindroma sagorijevanja na poslu The Burnout Assessment Tool – BAT (Schaufeli, De Witte i Desart, 2020) koji je preveden i validiran na reprezentativnom uzorku zaposlenih u Hrvatskoj. Sudionici simpozija su članovi međunarodnog BAT konzorcija koji okuplja preko 20 zemalja, a prezentirat će rezultate najnovijih istraživanja u kojima je primijenjen ovaj upitnik. U prvom dijelu simpozija bit će prezentirane nacionalne i međunarodne validacijske studije: Blaž Rebernjak i Vesna Buško prezentirat će rezultate nacionalne validacije kratke forme upitnika BAT-12; Darja Maslić Seršić i Slađana Režić podatke o valjanosti BAT-23 mjerene slaganjem procjena i samoprocjena; Emina Hadžibajramović, Wilmar Schaufeli i Hans De Witte rezultate međunarodne validacije najkraće verzije upitnika BAT-4. U drugom dijelu simpozija bit će prezentirani radovi koji su koristili BAT kako bi istražili sam proces nastajanja i održavanja sindroma sagorijevanja na poslu te vezu sagorijevanja i zdravlja zaposlenika: Marita Mesić prezentirat će istraživanje o povezanosti sindroma sagorijevanja s mentalnim zdravljem te ulozi individualne osobine otpornosti u nastanku sagorijevanja; Una Mikac i Jasmina Tomas izvijestit će o ulozi individualnih strategija samoregulacije stresa, samopotkopavanja i kognitivne fleksibilnosti, u procesu razvoja sagorijevanja.

Ključne riječi: sindrom sagorijevanja na poslu, Burnout Assessment Tool (BAT), stres na radu, mentalno zdravlje

THE ULTRA-SHORT VERSION OF THE BURNOUT ASSESSMENT TOOL (BAT4) – DEVELOPMENT, VALIDATION, AND MEASUREMENT INVARIANCE ACROSS MULTIPLE COUNTRIES, AGE AND GENDER

Emina Hadzibajramovic^{1,2}, Wilmar Schaufeli^{3,4}, Hans De Witte^{4,5}

¹*Institute of Stress Medicine, Region Västra Götaland, Gothenburg, Sweden*

²*School of Public Health and Community Medicine, Institute of Medicine, Sahlgrenska Academy at the University of Gothenburg, Sweden*

³*O2L, Research group Work, Organizational and Personnel Psychology (WOPP), KU Leuven, Belgium*

⁴*Department of Psychology, Utrecht University, Netherlands*

⁵*Optentia Research Unit, North-West University, South Africa*

emina.hadzibajramovic@vgregion.se

The Burnout Assessment Tool (BAT) was developed for individual and group-based assessment of burnout. Although a short, 12-item version of the BAT exists, there is need for an ultra-short version. The aim was to develop an ultra-short 4-item version - BAT4 - and to evaluate its construct validity in multiple countries along with its measurement invariance regarding country, age and gender. The BAT4 was developed combining the results from Rasch analysis, subject matter analysis and expert judgements using data from representative samples from the Netherlands (NL) and Belgium (BL). The construct validity was evaluated using Rasch analysis on national representative samples from eight countries (NL $n = 1500$, BL $n = 1500$, Austria $n = 1054$, Germany $n = 1073$, Finland $n = 733$, Ireland $n = 425$, Japan $n = 1028$, Czech Republic $n = 964$) and the pooled sample (100 randomly chosen participants from each country, $n = 800$). Differential item function (DIF) for age and gender was evaluated in each country and in the pooled sample. Country DIF was evaluated in the pooled sample. The BAT4 included: EX1 (At work, I feel mentally exhausted), MD1 (I struggle to find any enthusiasm for my work), CI4 (When I'm working, I have trouble concentrating), and EI5 (At work, I may overact unintentionally). In six out of eight countries (NL/FL, CZE, GE, FI and IR) as well as in the pooled sample the BAT4 fulfilled the criteria required by the Rasch measurement model to constitute construct validity of the scale. In the pooled sample, measurement invariance between the eight countries as well as between gender and age was found. Analyses within different countries showed occasional gender DIF for some of the items. The results were promising regarding BAT4's construct validity and measurement invariance. Although the ultra-short version includes only four items, its content coverage is acceptable. Further studies are needed to evaluate its practical usability.

Key words: burnout, BAT, validation, Rasch analysis

PREPOZNAJU LI NADREĐENI SAGORIJEVANJE PODREĐENIH? POVEZANOST SAMOPROCJENA MEDICINSKIH SESTARA I PROCJENA KOJE SU DALE NJIHOVE NEPOSREDNO NADREĐENE

Darja Maslić-Seršić¹, Slađana Režić²

¹*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska*

²*Klinički bolnički centar Zagreb, Hrvatska*

darja.maslic@ffzg.hr

Svrha Burnout Assessment Tool (BAT) je i pomoć u dijagnostici sindroma sagorijevanja na poslu na individualnoj razini. Visok rezultat na ovom upitniku govori o doživljaju kronične iscrpljenosti, iskustvu poteškoća u kognitivnom i emocionalnom funkcioniranju na poslu te doživljaju psihološke distanciranosti od posla. Kako se radi o upitniku samoprocjena, izvor podataka je sam radnik, a rezultat na upitniku trebao bi biti važan dio postupka dijagnostike sindroma sagorijevanja na poslu. Za istraživanja valjanosti ovog upitnika, važni su i podaci o slaganju samoprocjena i procjena drugih koji još uvijek nedostaju. Jedinu dostupni podaci prikupljeni su na uzorku 23 para zaposlenika i njihovih partnera koji pokazuju zadovoljavajuću pouzdanost ovih mjera, ali slabo do umjereno slaganje između samoprocjena i procjena bliske osobe. Naše istraživanje bavi se slaganjem samoprocjena radnika i procjenama neposredno nadređenih s kojima su u svakodnevnom kontaktu. Cilj istraživanja bio je ispitati povezanost između samoprocjena radnika i procjena neposredno nadređenih na upitniku BAT-23 te dobivene rezultate usporediti s komparabilnim podacima vezanima uz samoprocjene i procjene stila rukovođenja. Istraživanje je provedeno na uzorku 48 parova medicinskih sestara jednog kliničko-bolničkog centra. U istraživanju su sudjelovale voditeljice sestrinske službe pojedinog odjela te po slučaju odabrane njima neposredno podređene odjelne sestre. Primijenjen je bio upitnik BAT-23 te skala rukovođenja služenjem (servant leadership), obje u verzijama za davanje samoprocjena i procjena. Sudjelovanje u istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno. Rezultati su pokazali visoke koeficijente pouzdanosti skala procjena i samoprocjena te značajne, ali uglavnom niske povezanosti između samoprocjena radnice i procjena neposredno nadređene.

Ključne riječi: BAT-23, slaganje samoprocjena i procjena nadređenih, medicinske sestre

WORK STRESS AND MENTAL HEALTH OF EDUCATIONAL PERSONNEL DURING COVID-19 PANDEMIC

Marita Mesić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

maritamesic@gmail.com

One of the biggest issues in today's working world is work stress and its consequences. Previous research has shown that work stress is associated with mental health and that burnout is one of the underlying mechanisms of that relationship. Burnout is defined as a psychological syndrome which occurs as a response to prolonged stress (Maslach & Leiter, 2016), and consists of three dimensions: exhaustion, cynicism, and reduced professional efficacy (Schaufeli et al., 1996). One profession which is at a higher risk of burnout and has faced extraordinary job demands during the COVID-19 pandemic due to online teaching is educational personnel. According to the Job Demands-Resources Model of Burnout (Demerouti et al., 2001), personal resources can buffer the effect of stress on burnout. One personal resource which gained researchers' special interest during this crisis is psychological resilience, which is defined as an ability to bounce back after a stressful event and therefore could buffer the negative consequences of stress. The aim of this study was to examine the mediating role of burnout in the relationship between work stressors and the mental health of educational personnel, as well as the potential moderating role of psychological resilience in the relationship between work stressors and burnout. The study was conducted on 361 participants (92.8 % women) of an average age of 42.27 years ($SD = 9.91$) and an average length of service of 16.37 years ($SD = 10.16$) via an online questionnaire. Moderated mediation analysis showed that burnout fully mediated the relationship between work stressors and the mental health of educational personnel. Also, psychological resilience did not moderate the relationship between work stressors and burnout, nor the presumed mediation model. However, a significant direct effect of psychological resilience on burnout was obtained.

Key words: work stress, Burnout Assessment Tool (BAT), resilience, education personnel, COVID-19

UHVAĆENI U ZAČARANOM KRUGU GUBITAKA: ULOGA NEPRILAGOĐENIH STRATEGIJA SAMOREGULACIJE U RAZVOJU SAGORIJEVANJA NA POSLU

Una Mikac, Jasmina Tomas

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

una.mikac@ffzg.hr

Sagorijevanje na poslu predstavlja sindrom koji karakterizira kronična psihofizička iscrpljenost zaposlenika praćena psihološkim distanciranjem od posla te narušenim kognitivnim i emocionalnim funkcioniranjem. Imajući u vidu mnogobrojne nepovoljne posljedice sagorijevanja (npr. preuranjeni mortalitet, financijski izdaci), dosadašnja su istraživanja nastojala utvrditi kako se ovaj sindrom razvija u radnom kontekstu. Pri tome, najveći dio istraživanja ispitivao je ulogu radne okoline demonstrirajući kako sagorijevanje dominantno proizlazi iz dugotrajne izloženosti visokim zahtjevima u radu (npr. nejasnoći radne uloge). Iako informativna, ova su istraživanja zanemarila potencijalnu ulogu zaposlenika u razvoju sagorijevanja omogućujući samo djelomične spoznaje o njegovoj prevenciji i tretmanu. Stoga je cilj ovoga istraživanja bio ispitati ulogu dva oblika samoregulacije stresa u procesu sagorijevanja – samopotkopavanja (ponašanja koja potkopavaju vlastito radno ponašanje poput nejasne komunikacije i izazivanja konflikata) i kognitivne fleksibilnosti (sposobnosti napuštanja neučinkovitih te pronalaska alternativnih strategija suočavanja sa stresom). Polazeći od teorije zahtjeva i resursa u radu, testirali smo medijacijsku hipotezu u skladu s kojom zahtjevi u radu dovode do sagorijevanja koje nadalje predviđa višu razinu samopotkopavanja/nišu razinu kognitivne fleksibilnosti. Hipotezu smo testirali koristeći nacrt u dvije vremenske točke (s 8 mjeseci razmaka) te reprezentativni uzorak zaposlenika RH ($N = 1011$). Rezultati istraživanja pretežno potvrđuju hipoteze demonstrirajući kako nepovoljna radna okolina predviđa razvoj sagorijevanja te posljedično potiče neprilagođene načine samoregulacije stresa. Daljnja istraživanja ispitat će doprinose li oni zatim pogoršanju radnih uvjeta koji potiču razvoj sagorijevanja.

Ključne riječi: Burnout Assessment Tool, sindrom sagorijevanja na poslu, kognitivna fleksibilnost, samopotkopavanje

INICIJALNA VALIDACIJA KRATKE FORME UPITNIKA BAT-A NA HRVATSKOM UZORKU

Blaž Rebernjak, Vesna Buško

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
brebernj@ffzg.hr

Mjerenje sagorijevanja na poslu (eng. burnout) opterećeno je različitim nedostacima postojećih alata za procjenu tog konstrukta, uključujući konceptualne, psihometrijske i praktične nedostatke. Burnout Assessment Tool (BAT) je novi instrument koji nastoji prevladati neke od nedostataka prethodnih mjernih instrumenata. Instrument sadrži 23 čestice koje procjenjuju četiri osnovne dimenzije (simptome) sagorijevanja: iscrpljenost, psihološka distanciranost, narušeno kognitivno funkcioniranje i narušeno emocionalno funkcioniranje. Pretpostavlja se da u podlozi postoji sindrom sagorijevanja koji objašnjava kovarijancu između ova četiri simptoma, što se obično operacionalizira kao faktor višeg reda. Kratka verzija, BAT-12, zadržava zamišljenu strukturu ali svaku dimenziju mjeri samo s tri čestice. Cilj ovog istraživanja bio je prikupiti dokaze koji podržavaju prikladnost i ispravnost zaključaka izvedenih iz studija koje koriste BAT-12 kao mjeru sagorijevanja na poslu. Koristeći podatke online ankete dobivene od 966 zaposlenika, utvrdili smo da je hijerarhijska struktura BAT-12 podržana, iako su napravljene neke manje prilagodbe. Također, primijetili smo dosljedne obrasce faktorskih zasićenja među različitim skupinama prema dobi, rodu i zanimanju. Međutim, invarijantnost odsječaka na osi y varirala je ovisno o moderatoru. Predstavljani su pokazatelji konvergentne i diskriminantne valjanosti koji pokazuju značajne povezanosti između BAT-12 i svih ispitivanih varijabli. Zaključno, ovim istraživanjem prikupljeni validacijski dokazi upućuju na zadovoljavajuća metrijska svojstva hrvatske verzije BAT-12 te na adekvatnost njegove uporabe u mjerenju sindroma sagorijevanja na poslu kod hrvatskih zaposlenika.

Ključne riječi: Burnout Assessment Tool, hrvatski prijevod, latentna struktura, konvergentna i diskriminantna validacija

Simpozij / Symposium

PUMP-UP-THE-JAM: CAN COGNITIVE TRAINING MAKE MY DAY?

Convenor: Andrea Vranić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
avranic@ffzg.hr

Boosting one's cognition is a popular topic, among cognitive researchers and laymen alike. Hopes are high, stakes are even higher. But how much exactly do such endeavors deliver? This symposium includes five studies designed to test various approaches to cognitive training. Several of them resulted from a comprehensive research project "Affective cognitive training: neural, cognitive and behavioral effects", funded by the Croatian Science Foundation, while other studies reflect the wide range of training possibilities in terms of its users and nature of intervention. 1) Martinčević et al. tested whether the effects of executive function can extend to everyday functioning, yet this training seems to have led to enhancements in specific cognitive tasks only. 2) Marjan et al. explored the role of individual differences in training effectiveness, and showed that fluid reasoning predicted the average training success, while age of participants predicted their progress in training, thus confirming the importance of individual characteristics when analyzing training effectiveness. 3) Juras et al. searched for neural indicators of changes induced by updating and inhibition training, and have analyzed several qEEG parameters: they found no changes in alpha or theta frequency bands as a function of training. Other non-linear changes in qEEG activity shall also be discussed during the symposium. 4) Strojnik and Podlesek addressed the question of cognitive training effectiveness in an understudied population of neurotypical children. They found a positive near-transfer effect of training on Raven's Coloured Progressive Matrices scores, while no effects on other cognitive abilities was found among third graders. 5) Finally, an ecologically valid A-box intervention, designed by Vranić and Martinčević, shows promising results in the treatment and care of patients with mild cognitive impairment and dementia, in terms of their fundamental cognitive abilities (time and space, orientation, recognition, recall). Overall, the general conclusion drawn from studies presented at this symposium warns against hyping the expectations regarding the various cognitive training protocols, while confirming its effectiveness in some populations (children, Alzheimer patients) and in the near-transfer range.

Key words: cognitive training, cognitive enhancement, children, aging, dementia

MOVING PAST THE PRE-POST DESIGN: EEG ACTIVITY DURING UPDATING AND INHIBITION TRAINING

Luka Juras, Ivana Hromatko, Andrea Vranić

Department of Psychology, Faculty of Humanites and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

ljuras@ffzg.unizg.hr

Understanding neural mechanisms underlying cognitive training and its benefits is essential in developing effective interventions. While studies have shown that transfer occurs when training and transfer tasks share processing components and brain topography, specific neural changes induced by cognitive training remain poorly understood. Studies mostly employ a pre-post design thereby neglecting potential non-linear changes within the training process. In this preliminary study fifteen late middle-aged participants were randomly assigned to two groups: updating training and inhibition training. The training program consisted of twenty 20-minute sessions, distributed over ten weeks. We aimed to investigate the non-linear changes in cortical activity by measuring qEEG parameters during a resting state and at various training stages (1st, 7th, 14th, and 20th session). We hypothesized that training would lead to distinct patterns of neural activity associated with changes in attention allocation processes. Specifically, we expected increased activity in the theta spectrum at the beginning of training, which would subsequently decrease towards the end of the training period. Conversely, we anticipated an opposite pattern in the alpha spectrum. Contrary to our expectations, the results did not reveal significant changes in hypothesized neural activity patterns between different training phases. Further analyses are needed to explore alternative changes in patterns of neural activity keeping, while keeping in mind the robust findings of significant gains in trained tasks and no far transfer found on behavioral measures.

Key words: cognitive training, EEG, aging

THE ROLE OF INDIVIDUAL CHARACTERISTICS IN UPDATING TRAINING

Luna Marjan, Ela Bakmaz, Ivana Kovačević, Inga Sadaić

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

luna.marjan@gmail.com

Updating working memory training is one of the most widely studied forms of process-based cognitive trainings. Inconclusive results on the effectiveness of these interventions point out to the important role of individual differences, which may lead to the differences in engagement during training and thus differences in the (re)activation of cognitive processes. This study examined the effectiveness of updating training, as well as individual characteristics that might explain one's training success. Older adults ($N = 66$; 60+ years) participated in the study. Participants were randomly assigned to either treatment group ($n = 36$) or a control group ($n = 30$). Treatment group underwent through an adaptive updating training (n-back task) and the control group underwent through the communication skills training. Both trainings followed a similar structure (20 training sessions, lasting 25 minutes per session). Sociodemographic data (age, education) was collected, and updating ability (n-back task; Jaeggi et al., 2010) and fluid reasoning (SPM; Raven & Raven, 2003) were tested to predict the success of the updating training. Results showed that the treatment group improved significantly on the updating task compared to the control group. Investigation of individual characteristics showed that fluid reasoning predicts average success in training and that participants' age predicted their progress in training. These results confirm the important role of individual characteristics in the benefits of updating training and encourage further investigation of the effectiveness of cognitive training.

Key words: updating, cognitive training, older adults, individual differences

NOT BEYOND LABORATORY: ENHANCING EVERYDAY COGNITIVE COMPETENCE THROUGH COGNITIVE TRAINING

Marina Martinčević¹, Luka Juras¹, Erika Borella²

¹*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

²*Department of General Psychology, University of Padova, Italia*
mmartincevic@ffzg.unizg.hr

Process based cognitive training has garnered considerable attention as a promising approach to enhancing cognitive functioning. In previous studies, cognitive training has led to gains in numerous basic cognitive abilities, such as attentional control, working memory capacity, and cognitive flexibility, which are crucial for various cognitively demanding everyday tasks. However, it remains unclear whether the effects of cognitive training can extend to improvements in everyday cognitive functioning. To address this often-overlooked issue, we conducted a study to examine the effects of updating and inhibition training on everyday cognitive functioning. Healthy middle-aged adults ($N = 90$), ranging in age from 49 to 65, participated in the study and were randomly assigned to one of three groups: the updating group (receiving affective n-back training), the inhibition group (receiving affective Stroop training), or the active control group (undergoing communication skills training). Everyday cognitive functioning was assessed using both performance-based measure (Everyday Problems Test), and self-report measure (Cognitive Failures Questionnaire). The study employed a pretest-posttest design, with twenty 20-minute training sessions conducted over ten weeks. Both the updating and inhibition training groups demonstrated significant improvements in their respective criterion tasks. However, no evidence of transfer to everyday cognition was found. These findings suggest that while updating and inhibition training lead to enhancements in specific cognitive tasks, the benefits may not extend to broader aspects of everyday cognitive functioning. Further research is necessary to explore potential factors that could facilitate the transfer of training effects to real-world environments.

Key words: executive functions, cognitive training, everyday cognitive competence

EFFECTIVENESS OF COGNITIVE TRAINING WITH THE "MISLECA" EXERCISE BOOK IN MIDDLE CHILDHOOD

Zala Strojnik, Anja Podlesek

Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia

zala.strojnik@gmail.com

Studies on the effectiveness of cognitive training do not show consistent results. Some have shown positive effects of the training on fluid intelligence and other cognitive abilities, and others have not. Studies on the effectiveness of cognitive training in normative middle childhood populations and studies on multicomponent cognitive training are rare. The aim of our study was to investigate the effect of cognitive training in the form of solving different types of mental tasks (training visual search, pattern matching, visuospatial representation, finding rules and analogies, abstract reasoning) from the "Misleca" [Thinkers] manual on cognitive abilities (Bucik et al., 2013) in middle childhood. Thirty-eight third graders (18 females, 20 males) with a mean age of 8 years and 5 months ($SD = 3$ months) were randomly divided into an experimental and a control group. Their fluid intelligence was measured with the Raven's Coloured Progressive Matrices, their verbal fluency with the Test of Letter and Semantic Fluency and switching between two semantic categories, their working memory with the Digit Span Task (forward and backward), their switching ability with the Trail Making Test, their inhibition with the Day-Night Game, and their visuospatial planning with the Maze Task. The experimental group participated in a six-week training program consisting of 20-minute sessions held three times a week. After each session, the children reported on their motivation for the training. The control group remained passive. Cognitive tests were conducted again after six weeks. The results of robust ANCOVAs with pretest scores entered as covariates in the analyses showed a positive (near-transfer) effect of training on Raven's Coloured Progressive Matrices scores, while no effects on other cognitive abilities were observed. The results also showed that most children were motivated for training and found it interesting.

Key words: cognitive training, middle childhood, fluid intelligence, executive functions

INTRODUCING A-BOX: COGNITIVE TRAINING IN DEMENTIA

Andrea Vranić, Marina Martinčević

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

avranic@ffzg.hr

Dementia is a syndrome associated with progressive deterioration of brain function, i.e., loss of the ability to think, remember, and reason to an extent that interferes with everyday life and activities. Its onset is mostly typical for older age, with its prevalence on the rise due to the aging of the population. Aside from pharmacotherapy, interventions aimed at slowing down the progression of the disease are being ever more popular. For the purpose of this study, we have designed a set of material, entitled A-BOX featuring tasks given in a story format and aimed at cognitive enhancement of patients with memory deficits, mild cognitive impairment (MCI) or various types of dementia. The aim of this study was to verify the effectiveness of A-BOX training on cognitive functions in people with dementia. Patients ($N = 25$) in the dementia ward of a nursing home participated in this study. Participants were divided into a treatment group ($n = 13$) and a passive control group ($n = 12$). Both groups were tested twice (pretest, posttest) using the Montreal Cognitive Assessment Test (MOCA), with an interval of 5 weeks between the testings. Treatment group participated in five training sessions, at the rate of one 30-minute session per a week, while the control group received no treatment. The results showed a significant improvement of the participants in the treatment group in the total MOCA score, as well as in particular MOCA subtests. In addition to quantitative differences, qualitative changes in the performance of tasks were also observed. In so far, A-BOX seems to be a valuable and effective intervention in dementia care and provides a useful toolbox for caregivers.

Key words: cognitive training, mild cognitive impairment, dementia

*Simpozij / Symposium***RAZVOJ KARIJERE ADOLESCENATA****Voditelji: Iva Šverko, Toni Babarović***Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska**iva.sverko@pilar.hr*

Simpozij Razvoj karijere adolescenata okuplja četiri izlaganja proizašle iz projekta Free Career Choice Hrvatske zaklade za znanost. Projekt je usmjeren ispitivanju procesa odlučivanja o karijeri tijekom adolescencije, praćenjem učenika u dobi od 11 do 19 godina tijekom tri godine. U okviru ovog simpozija predstavljamo rezultate prva dva vala longitudinalnog istraživanja provedenog u proljeće 2021. godine i u proljeće 2022. godine na uzorcima osnovnoškolaca i srednjoškolaca (ukupno više od 3000 učenika). Iva Černja Rajter, Toni Babarović i Maša Tonković Grabovac istražiti će promjene u diferenciranosti i konzistentnosti interesa i u profesionalnoj zrelosti te ispitati njihovu međuzavisnost u uzorcima učenika srednjih škola. Dora Popović, Iva Šverko i Mirta Blažev istražiti će promjene u sklonosti prestižu kao aspektu interesa te tematizirati njihove moguće odrednice u uzorku srednjoškolaca. Zatim će Mara Šimunović i Iva Šverko proučiti da li suportivna roditeljska ponašanja potiču karijernu posvećenost srednjoškolaca ili upravo zbog iskazane karijerne posvećenosti srednjoškolaca njihovi roditelji počinju iskazivati suportivna ponašanja. Na kraju će Iva Šverko i Toni Babarović prikazati na koji način promjene u autonomnoj karijernoj motivaciji, adaptabilnosti i uključenosti u razvoj karijere mogu opisati tijek profesionalnog razvoja u ključnim predtranzicijskim razdobljima u osnovnoj i srednjoj školi. Sva istraživanja okupljena u okviru ovog simpozija dat će zanimljiv uvid procese profesionalnog razvoja učenika osnovnih i srednjih škola.

Ključne riječi: razvoj karijere, adolescenti, Free Career Choice

LONGITUDINALNI ODNOS PROFESIONALNE ZRELOSTI, DIFERENCIRANOSTI I KONZISTENTNOSTI PROFESIONALNIH INTERESA TIJEKOM SREDNJE ŠKOLE

Iva Černja Rajter², Toni Babarović¹, Maša Tonković Grabovac²

¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

²Odsjek za psihologiju, Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
icernja@hrstud.hr

Profesionalna zrelost igra ključnu ulogu u donošenju utemeljenih i dobno prikladnih profesionalnih odluka. Ovim istraživanjem, koje ćemo predstaviti u sklopu simpozija Razvoj karijere adolescenata, istražili smo promjene u profesionalnoj zrelosti tijekom srednje škole, te ispitali njenu međuzavisnost s diferenciranošću i konzistentnošću profesionalnih interesa. Prethodna istraživanja uglavnom su potvrdila Hollandovu pretpostavku o povezanosti profesionalne zrelosti i diferenciranosti, ali s vrlo niskim efektima, dok pretpostavka o povezanosti zrelosti i konzistentnosti uglavnom nije potvrđena. Doprinos ovog istraživanja je u testiranju vremenskog slijeda odnosa profesionalne zrelosti i diferenciranosti putem longitudinalnog dizajna. Istraživanje je provedeno u dva vala, u tri dobna uzorka srednjoškolaca (N1-2 razred = 428; N2-3 razred = 464; N3-4 razred = 600). Koristili smo Skalu profesionalne adaptabilnosti i Upitnik konstrukcije karijere kao aspekte profesionalne zrelosti, te Upitnik profesionalnih interesa PGI za procjenu diferenciranosti i konzistentnosti interesa srednjoškolaca. Rezultati istraživanja pokazuju blagi porast profesionalne zrelosti tijekom prelaska iz nižih u više razrede srednje škole, dok razina diferenciranosti i konzistentnosti profesionalnih interesa stagnira. Mjere profesionalne zrelosti pokazuju sustavno niske pozitivne korelacije s mjerom diferenciranosti u svim dobnim skupinama, dok nije utvrđena povezanost između profesionalne zrelosti i konzistentnosti. Korištenjem autoregresijskog križnog modela, utvrđeno je da profesionalna adaptabilnost prethodi diferenciranosti profesionalnih interesa, dok diferenciranost prethodi profesionalnoj zrelosti mjerenoj putem Skale konstrukcije karijere. Naši nalazi impliciraju da tijekom srednje škole adaptabilnost potencijalno facilitira razvoj diferenciranosti profesionalnih interesa, što potom dovodi do intenzivnijih ponašanja u smjeru razvoja karijere, čime pružaju dublje razumijevanje longitudinalnog odnosa između profesionalne zrelosti i diferenciranosti profesionalnih interesa.

Ključne riječi: interesi, profesionalna zrelost, adolescencija

PROMJENE U PRESTIŽU TIJEKOM SREDNJE ŠKOLE

Dora Popović, Iva Šverko, Mirta Blažev

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

dora.popovic@pilar.hr

Profesionalni interesi su jedna od temeljnih odrednica obrazovnih i karijernih ishoda. Osim interesa prema različitim područjima djelatnosti (npr. tehničkih ili društvenih interesa), u posljednje se vrijeme ističe važnost mjerenja interesa za profesionalne aktivnosti različitog stupnja složenosti i potrebnog obrazovanja koje u okviru Traceyevog (2002) modela nazivamo prestiž. Prestiž je definiran kao interes prema aktivnostima i zanimanjima koja zahtijevaju veću razinu ulaganja truda i razvoja vještina u procesu učenja i rada. S obzirom na njegovu važnost u razvoju karijere, želimo istražiti dolazi li tijekom srednje škole do promjena u prestižu te ispitati koje su njegove potencijalne odrednice. U ovom istraživanju u okviru simpozija Razvoj karijere adolescenata sudjelovalo je 426 učenika drugih razreda srednjih škola u Hrvatskoj koje smo pratili godinu dana – od kraja drugog (T1) do kraja trećeg razreda srednje škole (T2). Od mjera smo primijenili Upitnik profesionalnih interesa PGI (Tracey, 2002), Upitnik motivacije za školu (Gagné i sur., 2015) te sociodemografska pitanja. Rezultati pokazuju blagi pad u dimenziji prestiža iz drugog u treći razred srednje škole. Prestiž je u oba mjerenja blago pozitivno povezan s autonomnom motivacijom za školu, koja sukladno blago opada tijekom godine dana. Dodatno su pronađene razlike po spolu i tipu škole u izraženosti prestiža. Djevojke pokazuju osjetno više interesa prema prestižnim aktivnostima od dječaka, baš kao što su i učenici koji pohađaju gimnazije skloniji prestižnim aktivnostima od učenika koji pohađaju strukovne škole. Interesi prema prestižnim aktivnostima su također nešto veći kod učenika iz obitelji višeg socioekonomskog statusa. Ovi nalazi upućuju na vidljive efekte sociodemografskih karakteristika na izraženost prestiža, ali i otvaraju pitanje mogućih odrednica pada prestiža tijekom srednje škole. S obzirom na važnost prestiža za razvoj karijere mladih, praktične implikacije istraživanja iznijet će se u izlaganju.

Ključne riječi: prestiž, motivacija za školu, adolescenti

RODITELJSKA PODRŠKA RAZVOJU KARIJERE I UČENIČKA KARIJERNA POSVEĆENOST: AUTOREGRESIJSKI KRIŽNI MODEL KROZ DVA VALA MJERENJA

Mara Šimunović, Iva Šverko

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

mara.simunovic@pilar.hr

Formiranje profesionalnog identiteta je intrapersonalni, ali i kontekstualni proces koji započinje još u djetinjstvu i u kojem roditeljska podrška može imati centralnu ulogu. Podržavajući roditelji potiču svoju djecu u istraživanju vlastitih interesa, sposobnosti te obrazovnih i profesionalnih mogućnosti, bez nametanja vlastitih interesa i ideja. Cilj ovog istraživanja, koje ćemo predstaviti u okviru simpozija Razvoj karijere adolescenata, bio je ispitati longitudinalnu povezanost između roditeljske podrške u razvoju karijere i učeničke posvećenosti razvoju profesionalnog identiteta tijekom razdoblja od godinu dana. U istraživanju je sudjelovalo 577 učenika (362 djevojke) iz 18 srednjih škola u Hrvatskoj. Podaci su prikupljeni u dvije vremenske točke – na kraju drugog (T1) i na kraju trećeg razreda srednje škole (T2). Istraživanje je provedeno online ispitivanjem u školi. Roditeljska podrška izmjerena je Upitnikom roditeljskih ponašanja usmjerenih na profesionalni razvoj djece (Dietrich i Kracke, 2009), a učenička posvećenost Skalom statusa profesionalnog identiteta (Porfeli i sur., 2011). Autoregresijski koeficijenti za roditeljsku podršku i učeničku posvećenost bili su značajni što upućuje na stabilnost korištenih mjera. Ispitani križni efekti pokazali su da roditeljska podrška u T1 nije predviđala učeniku posvećenost u T2. S druge strane, učenička posvećenost u T1 je predviđala roditeljsku podršku u T2. Učenici koji su u drugom razredu imali veću posvećenost razvijanju svog profesionalnog identiteta su godinu dana kasnije izvijestili da ih roditelji više podržavaju u njihovom profesionalnom razvoju. Dobivene je nalaze moguće promatrati u okviru transakcijskih teorija obiteljske socijalizacije koje ističu važnost ispitivanja recipročnih utjecaja između roditelja i djece te navode period adolescencije kao razdoblje u kojem djeca, zbog sazrijevanja i razvoja autonomije, sve snažnije počinju oblikovati ponašanja, očekivanja i aspiracije svojih roditelja.

Ključne riječi: profesionalni identitet, roditeljska ponašanja, adolescenti

AUTONOMNA KARIJERNA MOTIVACIJA I PROFESIONALNA ZRELOST UČENIKA: JEDNOGODIŠNJA STABILNOST I PROMJENA

Iva Šverko, Toni Babarović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

iva.sverko@pilar.hr

Autonomna karijerna motivacija definirana je kao motivacija za profesionalni razvoj i izgradnju karijere, a operacionalizirana je kontinuumom koji se sastoji od 6 motivacijskih dimenzija različitog stupnja autonomnosti (internalna, identificirana, pozitivno introjicirana, negativno introjicirana, eksternalna i amotivacija). Autonomna karijerna motivacija opisuje motivacijsku podlogu razvoja karijere čime daje doprinos klasičnim teorijskim pristupima. U ovom radu istražujemo stabilnost i promjenu autonomne karijerne motivacije te aspekata profesionalne zrelosti u završnim razredima osnovnih i srednjih škola. Uzorak od 434 učenika 7. razreda OŠ i 592 učenika 3. razreda SŠ pratili smo godinu dana i testirali dvaput (proljeće 2021. i 2022.). Osim Skale autonomne karijerne motivacije primijenili smo i Skalu profesionalne adaptabilnosti te nekoliko mjera uključenosti u izgradnju karijere. Korištenjem ANOVA mix modela ustanovili smo kako tijekom godine dana ne dolazi do promjena u profesionalnoj adaptabilnosti učenika ni osnovnih ni srednjih škola, dok uključenost u izgradnju karijere osjetno raste u oba dobna uzorka, posebice u SŠ. Promjene u autonomnoj karijernoj motivaciji na kraju OŠ mogu se opisati kao pad autonomnijih razina motivacije (internalne i pozitivno introjicirane), a promjene na kraju SŠ kao porast eksternalnijih razina motivacije (introjicirane negativne i eksternalne). Navedeno nam daje zanimljiv i koristan uvid u različitost procesa profesionalnog razvoja u osnovnoj i srednjoj školi, koji nam nije bio vidljiv korištenjem klasičnih mjera adaptabilnosti i ponašanja. Opaženi trendovi istovjetni su za djevojke i mladiće, a mjere motivacije, adaptabilnosti i ponašanja nešto su snažnije povezane u srednjoj nego u osnovnoj školi. Promjene u motivaciji mogući su odraz kontekstualnih odrednica profesionalnog razvoja u dvama tranzicijskim periodima, naglašavajući tek odmak od igre kod osnovnoškolaca i izrazitu izloženost pritiscima kod srednjoškolaca.

Ključne riječi: autonomna karijerna motivacija, profesionalna adaptabilnost, izgradnja karijere, adolescencija

28. – 30. 9. 2023.

USMENA IZLAGANJA ORAL PRESENTATIONS

TROGODIŠNJE PRAĆENJE MENTALNOG ZDRAVLJA ZBOG PANDEMIJE COVID-19 U HRVATSKOJ – POKAZATELJI OPORAVKA POPULACIJE

Dean Ajduković¹, Marina Ajduković², Ines Rezo Bagarić², Aleksandra Stevanović³, Jana Kiralj¹, Tanja Frančišković³

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

³Fakultet zdravstvenih studija, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

dean.ajdukovic@ffzg.hr

Pozadina: Kratkoročni učinci pandemije COVID-19 na mentalno zdravlje opsežno su proučavani, ali postoji manjak znanja o dugoročnim posljedicama i oporavku opće populacije tijekom duljeg vremenskog razdoblja. Cilj: Pratiti stanje mentalnog zdravlja opće populacije tijekom tri godine pandemije. Metoda: Provedeno je pet studija na uzorcima opće populacije nacionalno reprezentativne po dobi, spolu i regiji u razdoblju od 30 mjeseci, prva četiri svakih 6 mjeseci, a zadnji nakon 12 mjeseci od prethodnog ($N_1 = 1291$, $N_2 = 1106$, $N_3 = 1209$, $N_4 = 1014$, $N_5 = 825$; prosječna dob 42 godine, 50 % žene) između lipnja 2020. i prosinca 2022. Pokazatelji mentalnog zdravlja su uključivali mjere depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS-21 i PH-4), teškoće prilagodbe (ADNM-8), posttraumatskog stresa (PC-PTSD-5) i dobrobit (WHO-5). Uz to su mjereni socio-demografski indikatori i procjena fizičkog zdravlja, otpornost (RES) i suočavanje (Brief COPE). U zadnjem valu istraživanja registrirano je i prisustvo dugotrajnog post-covid sindroma. Rezultati: Pogoršanje simptoma mentalnog zdravlja doseglo je vrhunac u prosincu 2020. godine (T2 val u našem istraživanju) što je vidljivo kod praktički svih indikatora: ozbiljni simptomi depresije (7.7 %, 9.7 %, 9.3 %, 8.7 %, 8.2 %), anksioznosti (7.8 %, 10.1 %, 10.5 %, 8.8 %, 6.6 %), stresa (5.3 %, 8.25 %, 7.1 %, 6.6 %, 5.8 %), vjerojatni poremećaj prilagodbe (15.3 %, 9.8 %, 10.0 %, 3.8 %), vjerojatni PTSP kod osoba s traumatskom izloženošću (14.0 %, 20.6 %, 13.1 %, 11.8 %). Dobrobit je slijedila obrnuti tijek s rezultatima od 56.5; 52.6; 56.7; 55.6 i 54.2. Zaključci: Mentalno zdravlje se pogoršavalo tijekom prve godine pandemije, ali se zatim počelo oporavljati, pokazujući otpornost stanovništva unatoč življenju u produljenoj pandemijskoj krizi tijekom 2021. godine. Proglašenje pandemije u Hrvatskoj trajalo je od ožujka 2020. do svibnja 2023., premda su praktički sve mjere zaštite bile ukinute do polovine 2022. godine.

Ključne riječi: Pandemija COVID-19, mentalno zdravlje, oporavak populacije od pandemije

OSOBNE I MOTIVACIJSKE ODREDNICE SOCIJALNE I AKADEMSKE PRILAGODBE KOD ADOLESCENATA

Sanja Batić Očovaj, Mirjana Franceško, Dušana Šakan, Željana Čamdžić, Anastasija Macura
Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Srbija
 sanja.batic@gmail.com

U cilju ispitivanja veza između individualnih karakteristika (osobina ličnosti i interpersonalnih ciljeva), socijalne prilagodbe (indeksa privlačnosti i odbojnosti i zadovoljstva pripadanjem razredu), akademske prilagodbe (školskog uspjeha) i općeg zadovoljstva učenika životom primijenjeno je višedimenzionalno skaliranje (MDS). U istraživanju je sudjelovalo ukupno 229 učenika/ica srednjih škola (68 % djevojaka) iz Subotice i Novog Sada čija je prosječna dob bila 16.7 godina ($SD = 0.64$). Ispitanici su odgovarali na Inventar interpersonalnih ciljeva za djecu (Interpersonal Goal Inventory for Children – IGI-C; Ojanen i sur., 2005), Veliki pet plus dva – skraćenu verziju (VP+2-70; Čolović i sur., 2014), Skalu zadovoljstva životom (Satisfaction With Life Scale – SWLS; Larsen i sur., 1985) i subskalu Članstvo iz Skale kolektivnog samopoštovanja (Collective Self-esteem Scale – CSES, Luhtanen i Crocker, 1992). IGI-C je poslužila za određivanje dimenzija interpersonalnih ciljeva – zajedništvo, odvajanje, dominacija i podčinjavanje, a pomoću VP+2-70 operacionalizirane su osobine prema modelu Velikih pet i Pozitivna i Negativna valencija. Skale su imale odgovarajuću pouzdanost. Rezultati MDS (Proxscal metod) opravdavaju dvodimenzionalni model za prikaz odnosa između varijabli ($S\text{-Stress} = .13$, $DAF = .94$ i $rc = .97$). Po rasporedu varijabli na grafiku može se zaključiti da prva dimenzija razlikuje zajedništvo od odvajanja, a druga dominaciju od podčinjavanja. U kvadrantu određenom odvajanjem i podčinjavanjem pozicionirane su neuroticizam i indeks odbojnosti. U kvadrantu određenom podčinjavanjem i zajedništvom su Savjesnost i indeks privlačnosti. U kvadrantu ograničenom zajedništvom i dominacijom su ekstraverzija, otvorenost i zadovoljstvo članstvom. Školski uspjeh je blago povišen na dimenziji podčinjavanja, a Pozitivna valencija je blago povišena na zajedništvu. Zadovoljstvo životom je u sredini blizu pola zajedništvo. Konstelacija varijabli odgovara očekivanom interpersonalnom cirkumpleks modelu. Socijalna prilagodba je viša kod učenika usmjerenih ciljevima zajedništva, a pri tom se oni koji se u odnosima podčinjavaju kotiraju u razredu kao privlačniji dok su oni koji su nosioci inicijative zadovoljniji time što su član svog razreda.

Ključne riječi: interpersonalni ciljevi, osobine ličnosti, socijalna prilagodba, zadovoljstvo životom

DARK MINDS DISLIKE ANIMALS: THE RELATIONSHIP BETWEEN THE DARK TETRAD TRAITS AND SPECIESISM

Marija Branković^{1,2}, Janko Međedović³

¹*Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, Srbija*

²*Fakultet za medije i komunikacije, Beograd, Srbija*

³*Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, Srbija*

marija.brankovic@ifdt.bg.ac.rs

Speciesism designates a belief that humans should be treated as morally superior to other animals because they are different from all other animals. This belief entails disregarding non-human animals' sentience and ability to suffer. Accordingly, in previous research, speciesism has been related to a more general lack of empathy and antisocial personality traits. In this study, we sought to investigate the relationship between the Dark Tetrad traits (Narcissism, Psychopathy, Machiavellianism, and Sadism) with different indicators of attitudes toward non-human animals. We investigated this in a study with a community sample of adults ($N = 369$), in which participants indicated their attitude toward using animals in different industries, their frequency of meat consumption, and pro-social intentions toward animals. We constructed the path analysis where Dark Tetrad traits were set as the predictor variables while the attitudinal measures were set as the criteria. The model had high fit indices since all variables were modeled as observable: $\chi(5) = 6.262$; $p > .05$; $NFI = .981$; $CFI = .996$; $RMSEA = .026$. Controlling for age, sex, and educational level, speciesism was related to psychopathy and sadism, with sadism as the most important predictor. Pro-social intentions toward animals were also negatively associated with psychopathy. Meat consumption was related to Machiavellianism, but this path was marginally significant. Narcissism was not related to any of the outcome measures. These findings suggest that the Dark Tetrad of personality has systematic ties to attitudes toward animals, especially psychopathy and sadism. This link is probably best explained through the insufficient capacity for empathy. These findings are also relevant to the literature on the link between violence toward animals and domestic and gender-based violence.

Key words: speciesism, non-human animals, Dark Tetrad

VRŠNJAČKO I RODITELJSKO ODBIJANJE KAO PREDIKTORI PROMJENA OSJETLJIVOSTI NA ODBIJANJE U RAZDOBLJU TRANZICIJE U SREDNJU ŠKOLU

Maja Brekalo¹, Gordana Keresteš²

¹Odjel za psihologiju, Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

maja.brekalo@unicath.hr

Tranzicija u srednju školu je zahtjevno razdoblje u kojem adolescenti mijenjaju socijalnu okolinu, a povećavaju se i školski zahtjevi koji se stavljaju pred njih. Prilagodba je posebno teška adolescentima osjetljivim na odbijanje, odnosno onima koji u situacijama potencijalnog odbijanja anksiozno ili ljutito očekuju odbijanje i pretjerano ga percipiraju što se odražava na njihove kognicije, emocije i ponašanje. Prema dosadašnjoj literaturi, iskustva socijalnog odbijanja bliskih osoba prediktor su osjetljivosti na odbijanje. Međutim, još uvijek nije ispitano kako socijalno odbijanje vršnjaka i roditelja predviđa osjetljivost na odbijanje tijekom tranzicije u srednju školu. Cilj ovog longitudinalnog istraživanja bilo je ispitati kako vršnjačko, majčino i očevo odbijanje mjereno na početku školske godine predviđaju promjene u osjetljivosti na odbijanje tijekom četveromjesečnog razdoblja tranzicije u srednju školu (od rujna do siječnja). U oba vala mjerenja sudjelovalo je 886 učenika (575 djevojaka) prvog razreda srednje škole iz Zagreba. Vršnjačko odbijanje i osjetljivost na odbijanje su mjereni vršnjačkim procjenama (sociometrijskim nominacijama) i samoprocjenama adolescenata, dok su majčino i očevo odbijanje mjereni samo adolescentovim procjenama. Analiza traga pokazala je da adolescentova percepcija vršnjačkog i očevog, ali ne i majčinog odbijanja, predviđa promjene u samoprocijenjenoj, ali ne i vršnjački procijenjenoj osjetljivosti na odbijanje. Vršnjačke sociometrijske procjene vršnjačkog odbijanja predviđale su vršnjački procijenjenu, ali ne i samoprocijenjenu osjetljivost na odbijanje. Dobiveni nalazi važni su za razumijevanje razvoja osjetljivosti na odbijanje kao i za preventivne programe koji bi olakšali adolescentima prilagodbu na srednju školu.

Ključne riječi: vršnjačko odbijanje, majčino odbijanje, očevo odbijanje, osjetljivost na odbijanje, tranzicija u srednju školu

ISKUSTVO RADA PO SCRUM OKVIRU ZAPOSLENIKA U IT SEKTORU PREMA SUVREMENIM PSIHOLOGIJSKIM TEORIJAMA MOTIVACIJE ZA RAD

Fedra Dolores Britvić, Bianka Crnković

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

f.britvic35@gmail.com

Sve više kompanija koje se bave razvojem softvera odbacuje tradicionalne metode poput modela vodopada i okreće se agilnim metodama organizacije rada. Agilne metode su adaptivne i prilagodljive zahtjevima naručitelja, a jedna od najpoznatijih agilnih metoda je Scrum. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost organizacije rada prema Scrum okviru i iskustva rada zaposlenika u IT sektoru. U istraživanju je sudjelovalo ukupno $N = 96$ sudionika ($M = 76.3\%$, $\bar{Z} = 21.5\%$), zaposlenika u IT industriji u Hrvatskoj. Nacrt istraživanja je korelacijski nacrt. Upitnik se u online obliku slao sudionicima zbog ekonomičnosti i brze provedbe. Korišteni su namjerni uzorak, jer se upitnik ciljano slao sudionicima koji se bave razvojem softvera u timovima koji rade po agilnoj metodologiji, i metoda snježne grude, jer su sudionici upitnik prosljeđivali kolegama. Uzorak su sačinjavali većinom muškarci (76.3%) u dobi od 18 do 35 godina (90.4%), zaposleni na neodređeno (44.7%) i preko studentskog ugovora (37.2%), u području razvoja web aplikacija (48.9%). Rezultati su pokazali da je viša zastupljenost elemenata Scruma povezana s višom razinom zadovoljenja potreba, većom radnom angažiranosti, boljom usklađenosti poslovnog i privatnog života te većim zadovoljstvom poslom. Viša zastupljenost elemenata Scruma povezana je s nižom samoprocjenom sagorijevanja na poslu i nižom samoprocjenom socijalnog zabušavanja. Između zastupljenosti elemenata Scruma i samoprocjene radoholizma nije pronađena značajna povezanost. Također, potvrđen je moderacijski efekt senioriteta na povezanost zastupljenosti elemenata Scruma i zadovoljenja potreba na poslu; razina senioriteta moderira pozitivnu povezanost između zastupljenosti elemenata Scruma i zadovoljenja potreba na poslu kod zaposlenika koji su viši na senioritetu. Pronađen je i moderacijski efekt veličine tima na povezanost zastupljenosti elemenata Scruma i socijalnog zabušavanja; veličina tima moderira negativnu povezanost zastupljenosti elemenata Scruma i socijalnog zabušavanja kod timova u veličinama različitim od pretpostavljene optimalne veličine tima (5 do 10 članova). Ovi nalazi većinski su u skladu s dosadašnjim nalazima iz literature te imaju praktične implikacije za tržište rada, kao i za kompanije koje razmišljaju o prelasku na agilan model rada.

Ključne riječi: agilna metodologija, iskustvo rada, IT sektor, Scrum

PSIHOLOŠKE ODREDNICE DOŽIVLJAJA VEZANIH UZ VOŽNJU - IMPLIKACIJE ZA KOGNITIVNO-BIHEVIORALNI TRETMAN

Doris Čuržik, Ira Brezak

Klinički studio - privatna psihološka praksa, Zagreb, Hrvatska

doriscrzak@yahoo.co.uk

Strah od vožnje poprilično je zastupljen u kliničkoj praksi te ima značajan utjecaj na svakodnevicu onih koje pogađa. Međutim, odnedavno prepoznat je kao problem koji dobiva sve više pažnje istraživača. U svrhu njegovog boljeg razumijevanja razvijen je Upitnik kognicija vezanih uz vožnju (DCQ) (Ehlers i sur., 2007). Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti njegove psihometrijske karakteristike, točnije pouzdanost tipa unutarnje konzistencije, konvergentnu valjanost te faktorsku strukturu hrvatskoga prijevoda upitnika te istražiti postoje li razlike u rezultatu s obzirom na povijest iskustva u vožnji i demografske karakteristike. Istraživanje je provedeno online metodom snježne grude, na nekliničkom uzorku od 568 punoljetnih sudionika s vozačkom dozvolom B kategorije. Analizirane su i netolerancija neizvjesnosti, anksioznost, depresivnost, stres, kognitivni stil strepnje te anksiozna osjetljivost. Korišteni su mjerni instrumenti Ljestvica netolerancije na neizvjesnost (ITS), Upitnik depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS), Upitnik strepećeg kognitivnog stila (LMSQ), Ljestvica anksiozne osjetljivosti (ASI), a prikupljene su i demografske informacije te podaci vezani uz povijest iskustava u vožnji. Dobiveni rezultati upućuju na visok stupanj pouzdanosti unutarnje konzistencije te zadovoljavajuću konvergentnu valjanost DCQ-a, što potvrđuju pozitivne povezanosti s rezultatima na ITS, DASS, LMSQ i ASI. Utvrđene su rodne razlike u rezultatima na DCQ, kao i razlike s obzirom na povijest iskustava u vožnji. Žene postižu viši rezultat od muškaraca te vozači koji nisu doživjeli nesreću u odnosu na one koji jesu. Zaključeno je kako je DCQ zadovoljavajućih psihometrijskih karakteristika. Izložene su praktične implikacije i ograničenja ovog istraživanja te su dane preporuke za buduća istraživanja i tretman straha od vožnje.

Ključne riječi: strah od vožnje, Upitnik kognicija vezanih uz vožnju, rodne razlike, pouzdanost, konvergentna valjanost

STRESSED, BUT ALSO DEPRESSED? A CROSS-LAGGED RELATIONSHIP OF SUBJECTIVE STRESS AND DEPRESSION IN ADOLESCENCE

Filipa Čavar, Maja Ribar, Goran Milas

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

filipa.cavar@pilar.hr

Research focusing on adolescents' mental health after the COVID-19 pandemic suggests that there is an increase in both anxious and depressive symptoms among adolescents, with every fourth adolescent showing clinical symptoms of depression. This study aimed to explore the relationship between subjective stress and depression in adolescents, throughout a 1.5-year period. Data were collected within a larger research project Longitudinal Adolescent Stress Study on 1654 Croatian adolescents (42.1 % male) who were enrolled in the first or second high school grade at the beginning of the study and participated in at least two waves of the study. High-school students were assessed three times, every six months - starting in spring 2022. The relationship between subjective stress and depression through time was examined using a cross-lagged path model. The model included autoregressive paths to examine the stability of each variable, as well as cross-lagged paths to examine temporal associations. The tested model indicated there is the stability of both constructs through time, and they were significantly associated within the same time point. However, depression from a previous time point did not significantly predict stress at a later time point, while subjective stress from a previous time point predicted depression at a later time point. Research focusing on adolescents' mental health outcomes, which is especially flourishing in the post-pandemic time, might just provide a deeper understanding of both stressful events and perceived stress on mental health problems, but also provide important guidelines for public policies focusing on the promotion of adolescent mental health.

Key words: subjective stress, depression, adolescence, cross-lagged model

(NE)POVEZANOST KOLIČINE VREMENA PROVEDENOG U ŠKOLI I OBRAZOVNIH POSTIGNUĆA

Natalija Ćurković

Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Zagreb, Hrvatska

natalija.curkovic@ncvvo.hr

Nositelji obrazovnih politika često u obrazovnim reformama posežu za povećanjem broja sati koje učenici provode u školi. Implicitna je pretpostavka da će veći broj sati dovesti do boljih školskih postignuća. Iako se pretpostavka čini logičnom, relativno je mali broj istraživanja koja su je podvrgla znanstvenome ispitivanju. Nadalje, nalazi postojećih istraživanja u određenoj su mjeri proturječni. Posljednjih nekoliko godina u Republici Hrvatskoj bilo je više pokušaja promjena obrazovnog sustava te se u javnome prostoru mnogo raspravljalo o tome provode li učenici dovoljno vremena u školi. Stoga je cilj ovog istraživanja ispitati povezanost vremena provedenog u školi s nekim kognitivnim i nekognitivnim varijablama. Istraživanje je uključivalo sveobuhvatan pregled dostupne literature o učincima povećanja broja sati koje učenici provode u školi u različitim obrazovnim sustavima. Također, provedene su analize podataka TIMSS 2015 i 2019. Postignuća učenika u matematici i prirodoslovlju na TIMSS 2015 i TIMSS 2019 korišteni su kao zavisne kognitivne varijable. Kao nekognitivne varijable korištene su mjere osjećaja pripadnosti školi kod učenika i mjere međuvršnjačkog nasilja. Podatci su analizirani korištenjem regresijske analize u paketu R intsvy napravljenom posebno za međunarodna komparativna ispitivanja u obrazovanju. U oba TIMSS ciklusa, 2015 i 2019, višestruki regresijski modeli nisu bili značajni, odnosno nije utvrđeno postojanje veze između ukupnog vremena koje učenici provode na nastavi i ispitivanih kognitivnih i nekognitivnih varijabli. S druge pak strane, evaluacijska istraživanja provedena prilikom povećanja vremena koje učenici provode u školi u različitim obrazovnim sustavima daju složeniji pogled na ovu temu. Uzevši u obzir nalaze tih istraživanja i analize TIMSS podataka raspravit će se moguće veze povećanja vremena koje učenici provode u školi s različitim kognitivnim i nekognitivnim varijablama.

Ključne riječi: broj sati u školi, TIMSS, postignuće, pripadnost školi, međuvršnjačko nasilje

ZNANJA, STAVOVI, PONAŠANJA VEZANA UZ ONEČIŠĆENJE ZRAKA U ZATVORENIM PROSTORIMA; PROCJENA OPASNOSTI PO ZDRAVLJE I MOGUĆNOST ZAŠTITE

Eva Anđela Delale¹, Dubravka Havaš Auguštin^{1,2}, Iva Šunić^{1,2}, Anja Bošnjaković^{1,2}, Mario Lovrić^{1,2,3}, Alex Borg⁴, Jon Switters⁴, Jelena Šarac^{1,2}

¹Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska

²Centar za primijenjenu bioantropologiju, Zagreb, Hrvatska

³Chemical codes d.o.o., Sesvete, Hrvatska

⁴The Lisbon Council asbl, Brussels, Belgium

eva.andela.delale@inantro.hr

Onečišćenje zraka u kućanstvu često se pogrešno doživljava manje opasnim od onečišćenja vanjskog zraka. U Hrvatskoj su provedena brojna istraživanja vezana uz zaštitu i mjerenje kvalitete zraka te njenog utjecaja na zdravlje, međutim ne postoje istraživanja vezana uz znanja, stavove i ponašanja vezana uz onečišćenje zraka u zatvorenim prostorima. Stoga će u ovom istraživanju biti prikazani preliminarni rezultati projekta Horizon Europe "Evidence-Driven Indoor Air Quality Improvement (EDIAQI)". Svrha istraživanja bila je procijeniti znanja, ponašanja i stavove prema onečišćenju zraka u zatvorenim prostorima. Dodatno su utvrđene razlike u znanjima, ponašanjima i stavovima s obzirom na doživljaj opasnosti utjecaja onečišćenja zraka na zdravlje i mogućnost zaštite od utjecaja onečišćenja zraka. Istraživanje je provedeno online, na uzorku od 152 sudionika, metodom snježne grude. Uz upitnike znanja, ponašanja i stavove prema onečišćenju u zatvorenim prostorima, prikupljene su procjene opasnosti onečišćenja zraka po zdravlje te mogućnost zaštite, kao i biografski podaci sudionika. Srednje vrijednosti znanja ukazuju na osrednju razinu znanja (7.4/15), pozitivne stavove prema brizi o kvaliteti zraka (4.1/5) te dosta visoku učestalost različitih ponašanja u održavanju kvalitete zraka u unutarnjim prostorima (2.4/3). Utvrđen je doživljaj umjerene opasnosti vanjskog zraka na zdravlje (2.8/5), niska procjena opasnosti zraka u kućanstvu na zdravlje (2.1/5) te umjerena mogućnost zaštite od utjecaja onečišćenja zraka (3.4/5). Sudionici imaju više znanja o onečišćenju unutarnjeg prostora kada procjenjuju kako je vanjski zrak opasniji po zdravlje ($p < .01$), koriste u većoj mjeri ponašanja za održavanje dobre kvalitete zraka ako procjenjuju kako je zrak u kućanstvu opasniji ($p < .05$) te imaju pozitivnije stavove kada procjenjuju veću mogućnost zaštite od utjecaja onečišćenja zraka u vlastitom kućanstvu ($p < .05$). Rezultate istraživanja moguće je koristiti kao smjernice za buduća istraživanja te u osmišljavanju mjera za smanjenje loših zdravstvenih ishoda povezanih s onečišćenjem zraka u zatvorenim prostorima.

Ključne riječi: onečišćenje zraka u zatvorenim prostorima, znanje, ponašanja, stavovi, kvaliteta zraka u zatvorenim prostorima

INDIVIDUAL AND CONTEXTUAL CHARACTERISTICS ASSOCIATED WITH SEXTING BEHAVIOR AMONG ADOLESCENTS

Artadodaj¹, Krešimir Prijatelj², Kristina Sesar³, Barbara Herceg Pakšić⁴

¹Department of Psychology, University of Zadar, Croatia

²Department of Psychology, University of Zadar, Croatia

³Department of Psychology, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina

⁴Faculty of Law, Josip Juraj Strossmayer University in Osijek, Croatia

artadodaj@gmail.com

Adolescents are particularly prone to sexting behavior. The effect of individual characteristics on sexting behavior is well documented. However, the contextual mechanisms of influence between individual characteristics and sexting among adolescents are still unknown. The aim of this study (HRZZ, grant number 3553) was to examine the direct effect of sociodemographic variables (age, gender, relationship status, sexual experience), individual characteristics (family relationships and religious affiliation), and contextual characteristics (state of residence) on sexting (sending and forwarding sexts). In addition, this study examined the mediated effect of state of residence between family relationships and sexting and the mediated effect of state of residence between religious affiliation and sexting. A sample of 354 high school students (72 % female) aged 14 to 19 years ($M = 16.77$; $SD = 1.06$) from Bosnia and Herzegovina ($N = 171$) and Croatia ($N = 183$) were surveyed using the Sexting Behaviors and Motives Questionnaire (Del Rey et al., 2021) and a Sociodemographic questionnaire. The results of the hierarchical multiple regression analysis showed that age, relationship status, sexual experience, and religious affiliation had a direct effect on sending sexts, while family relationship had a direct and indirect effect on sending sexts through state of residence. For forwarding sexts, sexual experience had a direct effect, while familial relationship had a direct and indirect effect through state of residence. These findings have important implications for preventing negative consequences of sexting by developing interventions aimed at improving familial relationships and considering a different cultural context.

Key words: individual characteristics, contextual characteristics, sexting behavior, adolescents

ATTITUDES TOWARD SEXTING, SEXUAL PERMISSIVENESS AND SEXTING: A LONGITUDINAL STUDY

Artadodaj¹, Kristina Sesar², Krešimir Prijatelj¹, Martina Rezić², Helena Soldo², Romana Bošković², Ivana Tadić², Dario Ostojić², Petra Mihaljević², Vlado Ćubela², Jelena Perić², Frane Buljubašić²

¹Department of Psychology, University of Zadar, Croatia

²Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina

artadodaj@gmail.com

This study (funded by the Croatian Science Foundation, Grant No. 3553) examined whether adolescents' attitudes toward sexting and sexting behavior are more strongly related when they have sexually permissive attitudes. We used data from a two-wave longitudinal sample of 547 Croatian adolescents who were 15-18 years old at baseline and participated in an online survey. Results showed that attitudes toward sexting were not directly related to sexting behavior but were directly and positively related to sexual permissiveness. Sexually permissive attitudes were associated with a higher frequency of sending and forwarding, but not receiving sexts. Considering the mediation by sexual permissiveness, we found that sending and forwarding sexting was associated with attitudes toward sexting via sexually permissive attitudes. The results of this study highlight the significant relationship between sending and forwarding sexting and adolescents' positive attitudes toward sexual permissiveness and underscore the need for comprehensive sexuality education as an important component of educational policy for this age group.

Key words: attitudes toward sexting, sexual permissiveness, sexting, adolescents, longitudinal study.

JE LI KAPACITET RADNOG PAMĆENJA UZROČNI FAKTOR FLUIDNE INTELIGENCIJE? ISPITIVANJE VEZE RP I GF STRUKTURALNIM MODELIRANJEM

Ratko Đokić¹, Maida Koso-Drljević², Merim Bilalić³

¹*Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska*

²*Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina*

³*Department of Psychology, Northumbria University, Newcastle, United Kingdom*

ratko@idi.hr

Pozitivna korelacija između mjera fluidne inteligencije, kao što su Ravenove progresivne matrice, i različitih mjera kapaciteta radnog pamćenja je dobro utvrđena. Jedno od objašnjenja za ovu povezanost pruža i tzv. hipoteza kapaciteta. Prema ovoj hipotezi kapacitet radnog pamćenja je uzročni faktor fluidne inteligencije time što omogućava simultanu aktivaciju relevantnih informacija u svrhu rezoniranja. Shodno tome, korelacija između kapaciteta radnog pamćenja i fluidne inteligencije bi se trebala povećavati u funkciji informacijske zahtjevnosti zadataka rezoniranja. Međutim, hipoteza kapaciteta nije jednoznačno potvrđena, s nekim studijama koje jesu, ali i većinom drugih koje nisu utvrdile očekivani porast korelacije. U ovom smo istraživanju navedene studije replicirali i proširili te smo hipotezu kapaciteta testirali na mnogo većem (neanglosaksonskom) uzorku od ukupno $N = 537$ sudionika. Mjere kapaciteta radnog pamćenja su uključivale operativni zadatak opsega radnog pamćenja, zadatak opsega radnog pamćenja pri čitanju te zadatak opsega radnog pamćenja pri procjeni simetričnosti matrica. Fluidna inteligencija je mjerena Ravenovim progresivnim matricama za napredne. Hipoteza kapaciteta nije potvrđena ni kada smo kao pokazatelj informacijskih kapaciteta zadataka rezoniranja koristili težinu pojedinih Ravenovih čestica (tj. proporciju sudionika koji su uspješno riješili česticu) niti kada je korišten broj pravila potrebnih za rješavanje Ravenovih čestica. Konačno, čak ni rezultati strukturalnog modeliranja, pristupa koji pruža jednoobrazan analitički okvir, više „procesno čistijih“, latentnih mjera konstrukata, kao i mogućnost kontrole svih relevantnih međuodnosa među varijablama, nisu podržali hipotezu kapaciteta.

Ključne riječi: fluidna inteligencija, rezoniranje, Ravenove matrice, kapacitet radne memorije, modeliranje strukturalnih jednadžbi

MOŽEMO LI UČITI LJUDE DA BUDU RACIONALNIJI? USPOREDBA UČINAKA INTERAKTIVNOG ON-LINE MODULA I OZBILJNE RAČUNALNE IGRE NAMIJENJENIH UNAPRJEĐENJU AKTIVNOG OTVORENOG MIŠLJENJA

Nikola Erceg, Lara Andrić, Leonarda Bosilj, Fedra Dolores Britvić, Ante Čeko, Magdalena Dedić, Stefani Diatlovska, Zvonimir Galić, Mirta Jakopović, Tamara Jakopović, Dominik Jelić, Tesa Komlinović, Marija Kostanić, Nikolina Leverić, Iva Nežnanović, Fran Ostoić, Antun Palanović, Maja Parmač Kovačić, Magdalena Prevendar, Mitja Ružojčić, Martina Tadijan, Lucija Tokić, Matej Vukasović, Anisa Zahirović, Una Mikac
Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
nerceg@ffzg.hr

Aktivno otvoreno mišljenje (AOM) predstavlja standard dobrog mišljenja i tzv. preskriptivnu teoriju racionalnosti. Prema ovoj teoriji, aktivno otvoreno mišljenje je dobro mišljenje i odnosi se na: a) pretragu informacija proporcionalnu važnosti odluke, b) aktivnu pretragu informacija koje nisu u skladu s našom trenutnom pozicijom, i c) samouvjerenost u zaključke prikladnu količini i kvaliteti razmišljanja. U korelacijskim istraživanjima AOM konzistentno pokazuje negativnu povezanost s različitim indikatorima iracionalnog razmišljanja, poput sklonosti različitim kognitivnim pogreškama, vjerovanjima u teorije zavjere i neznanstvene činjenice, prihvaćanja lažnih vijesti, itd. Međutim, eksperimentalna i intervencijska istraživanja o efektima podučavanja AOM-a skoro pa ne postoje. Stoga smo razvili dvije on-line metode podučavanja AOM-a, a cilj ovog istraživanja bio je povjeriti njihovu učinkovitost. Prva intervencija bila je interaktivni on-line modul koji je sudionike istraživanja podučavao principima AOM-a i nudio im priliku za uvježbavanje ovakvog načina razmišljanja. Druga intervencija je bila računalna igrice u kojoj su sudionici u ulozi detektiva rješavali slučaj zločina i kroz pretragu dokaza bili podučavani principima AOM-a. U istraživanju je sudjelovalo 226 sudionika slučajno raspoređenih u skupinu koja je rješavala modul, igrala igrice ili samo rješavala upitnike te tako služila kao kontrolna skupina. Sudionici su upitnike i testove rješavali u tri vremenske točke, prije intervencije, neposredno nakon intervencije i nekoliko tjedana nakon intervencije. Rezultati su pokazali da su intervencije bile donekle uspješne, iako efekti nisu bili veliki. Konkretno, u odnosu na kontrolnu skupinu, intervencije su uspjele smanjiti pristranost prema vlastitoj poziciji (eng. *myside bias*) i prekomjerno samopouzdanje u odgovore, te kratkoročno povećati rezultat sudionika na AOM testu situacijske prosudbe, što je indikator sklonosti AOM-u u svakodnevnim životnim situacijama.

Ključne riječi: aktivno otvoreno mišljenje, kognitivne pristranosti, prekomjerno samopouzdanje, on-line intervencija, ozbiljna računalna igra

MODUL ZA STRAH - BRZINA REAKCIJE NA RAZLIČITE OPASNE I BEZOPASNE PODRAŽAJE

Katarina Faraguna, Meri Tadinac

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

katarina.faraguna@gmail.com

Emocija straha je važan mehanizam za prepoznavanje opasnosti te pravovremeno aktiviranje psihofiziološkog i ponašajnog odgovora na prijetnje u okolini. Prema evolucijskoj hipotezi Modula za strah, zmije su kao prvi predatori poslužile u oblikovanju sustava za strah kod sisavaca te se putem prirodne selekcije, brža detekcija i reakcija na zmije zadržala u ljudi i drugih primata. Za provjeru ove pretpostavke, primijenjena je metoda vidnog pretraživanja za mjerenje brzine reakcije na filogenetske (zmije, lavovi) i moderne opasnosti (pištolji, noževi) unutar fotografija perceptivno sličnih životinja (npr. gusjenice, antilope) i predmeta (npr. ručne svjetiljke, olovke). U istraživanju je sudjelovalo 72 studenata Filozofskog fakulteta u Zagrebu, raspona dobi od 19 do 32 godine. Zadatak sudionika bio je što brže utvrditi jesu li sve prikazane fotografije iz iste kategorije ili je jedna od fotografija iz drugačije kategorije (npr. jedna zmija među fotografijama gusjenica). Dobiveni rezultati djelomično su u skladu s pretpostavkama modula za strah. Sudionici su brže reagirali na zmije u odnosu na gusjenice i kornjače, no ova razlika nije dobivena za lavove i njima slične bezopasne životinje. U usporedbi s opasnim modernim predmetima, vrijeme reakcije na zmije i lavove bilo je generalno sporije nego na pištolje i noževe, što je suprotno od evolucijske pretpostavke modula za strah. Dobiveni nalazi mogu se interpretirati kao posljedica fleksibilnosti modula za strah za aktiviranje na moderne opasnosti, no s obzirom da nije dobivena razlika u brzini reakcije na opasne i bezopasne predmete, navedeno je vjerojatno posljedica razlike u perceptivnoj složenosti fotografija životinja i predmeta. Rezultati su detaljnije prokomentirani u kontekstu nedostataka metodologije vidnog pretraživanja i dosadašnjih nalaza u području selektivnosti ulaznih informacija u aktivaciji modula za strah.

Ključne riječi: evolucijska psihologija, modul za strah, zadatak vidnog pretraživanja, brzina reakcije

FROM ASR TO PTSD: ASPECTS OF INTERVENTION AND PREVENTION - THE SIX CS MODEL FOR PSYCHOLOGICAL FIRST AID

Moshe Farchi

Social Work Department, Tel-Hai College, Israel

moshefar@telhai.ac.il

Psychosocial responses to traumatic events have received growing attention in recent years. Immediate interventions at this stage are beneficial for the reduction of acute stress reactions (ASR) and a rapid return to effective functioning as well as for possible reduction of the risk for PTSD. The SIX Cs protocol is a Psychological First Aid (PFA) approach aimed to immediately shift from ASR into effective function (Farchi et al., 2018; Levy et al., 2020). The protocol is based on four concepts: Hardiness, Sense of Coherence, Self-Efficacy, and interaction between the Amygdala and the prefrontal cortex during stressful events. The guidelines of the protocol include Cognitive Communication, Challenge, Control, Commitment and Continuity. Recent studies show that SIX C's interventions lead to quick recovery from ASR, increased Heart rate variability & psychological resiliency, reduced anxiety, and improved self-efficacy. This approach has been recognized by the Israeli Ministry of Health as a national PFA protocol and is trained and implemented widely by the IDF, education, health and many other public and private systems. The model has been widely trained and used during the last Ukraine war, Turkey's Earthquake and more. This session will discuss the theory, practice, and implementations of the model in a face to face, group interventions as well as helping the helper's guidelines.

Key words: Acute Stress Reaction, disaster interventions, Psychological First Aid, PTSD preventions

EFFECTS OF A PSYCHOLOGICAL FIRST AID (PFA) BASED ON THE SIX CS MODEL ON ACUTE STRESS RESPONSES IN A SIMULATED EMERGENCY

Moshe Farchi¹, Yori Gidron²

¹*Social Work Department, Tel-Hai College, Israel*

²*Department of nursing, Faculty of health science, University of Haifa, Israel*

moshefar@telhai.ac.il

People who experience potentially traumatic events (e.g., traffic accidents) may experience acute stress responses (ASR) which predict post-traumatic stress disorder (PTSD). Thus, there is a need for short and effective forms of psychological first aid (PFA). Past studies have shown little effects of psychological interventions based on emotional expression. Alternatively, the Six Cs model adopts a neuropsychological approach which focuses on Cognitive Communication, Challenging for efficient activation, organizing the event Chronologically, reducing loneliness by Commitment, and providing Control. This study examined in an experimental design the effectiveness of the Six Cs model on reducing signs of ASR. Sixty-three participants (mean age 41.8 years) voluntarily participated. They were randomly assigned to the Six Cs intervention (experimental condition) or to supportive emotional expression (control condition). They listened to a 3min audio recording of a real emergency 911 phone call. Interventions were provided before and after listening to the recording. Before, immediately after, and 5min later (recovery), participants' anxiety, heart-rate variability (HRV) and mental resilience levels were measured. For all three outcomes, the Time x Group interactions were statistically significant. Follow-up analyses revealed that the Six Cs participants showed lower anxiety and less reductions in HRV and resilience than controls immediately after the stressor. Furthermore, the Six Cs participants recovered faster on all three outcomes compared to controls. This study showed that the Six Cs model moderates people's ASR and helps people to "bounce back" and recover psychophysiologically. These findings have important implications for PTSD prevention as well as for quick reduction of ASR and for PFA worldwide and in medical staffs, as well as for preventing diseases such as myocardial infarction.

Key words: psychological first aid, acute stress reaction, crisis intervention, resilience, heart rate variability

THE SIX CS MODEL FOR PSYCHOLOGICAL FIRST AID: A RETROSPECTIVE STUDY

Moshe Farchi¹, Yori Gidron²

¹*Social Work Department, Tel-Hai College, Israel*

²*Department of nursing, Faculty of health science, University of Haifa, Israel*

moshefar@telhai.ac.il

Compassion, calming down and providing aid are common ways of helping people at need soon after traumatic events. However, such forms of help have seldomly been tested. Previous research suggests that active coping may have more positive long-term effects. The SIX Cs model was created to provide simple and effective evidence based Psychological First Aid guidelines that enable a person to shift from helpless into active and effective activation in a very short time. The model emphasizes the need for cognitive communication as well as effective activation in contrast to the previous concepts of calming and emotional communication. This retrospective cross-sectional study provides an empirical examination of the basic concepts of the SIX Cs Model. We checked the association between the type of aid people received (activating versus more passive forms of aid during crises), their self-efficacy and post-traumatic stress disorder (PTSD) symptoms. 428 participants completed scales on the type of aid received during past traumatic events including activating aid (encouraging active and effective responses) versus passive aid (receiving compassion, calming down and general aid), as well as their generalized self-efficacy (GSE) and PTSD symptoms. Results revealed that passive aid was not related to PTSS while activating aid correlated inversely with PTSS. Importantly, both resilience and GSE emerged as mediators and moderators between activating aid and PTSS. The moderation showed that receiving activating aid was associated with less PTSS only in people low on resilience or GSE. These findings will be discussed in relation to the basic principles of the SIX Cs Model.

Key words: psychological first aid, acute stress reaction, emergency & disaster interventions, resilience

PREDVIĐA LI SAMOSUOSJEĆANJE POJAVNOST SIMPTOMA POREMEĆAJA HRANJENJA KOD ADOLESCENATA?

Hana Gačal, Josipa Mihić, Miranda Novak, Lucija Šutić

Faculty of Education and Rehabilitation, University of Zagreb, Croatia

hana.gacal@erf.unizg.hr

Samosuosjećanje je konstrukt koji se u društvenim znanostima intenzivno istražuje u posljednjih dvadesetak godina, a označava pozitivan emocionalni odnos u kojem se osoba prema sebi odnosi s nježnosti i brigom. Mnogobrojna su istraživanja identificirala zaštitnu ulogu samosuosjećanja u očuvanju mentalnog zdravlja. Pokazalo se i da samosuosjećanje ima zaštitnu ulogu u razvoju neprilagođenih ponašanja povezanih s tjelesnim izgledom i prehranom. Cilj ovog rada provedenog u okviru znanstvenog projekta "Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: tradicionalno i digitalno mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.) (UIP - 2020 - 02 - 2852)" koji financira Hrvatska zaklada za znanost bio je ispitati predviđaju li spol i samosuosjećanje javljanje simptoma poremećaja hranjenja u adolescenata. Istraživanje je provedeno na uzorku od 3438 srednjoškolaca (55.41 % djevojaka) prosječne dobi 15.12 godina ($SD = 0.39$) u online uvjetima putem platforme SurveyMonkey. Pritom je razina samosuosjećanja sudionika izmjerena Skalom suosjećanja za mlade, a prisutnost simptoma poremećaja hranjenja tzv. SCOFF upitnikom od pet čestica koje zahvaćaju osnovne značajke anoreksije nervoze i bulimije nervoze. Prikupljeni podaci analizirani su pomoću niza logističkih regresijskih analiza. Dobiveni rezultati pokazuju da djevojke i sudionici koji izvještavaju o nižoj razini samosuosjećanja imaju veću vjerojatnost namjernog izazivanja povraćanja, brige o gubitku kontrole nad jedenjem, neopravdane percepcije debljine i prevladavanja razmišljanja o hrani u životu, dok oni sudionici koji izvještavaju o nižoj razini samosuosjećanja bez obzira na spol imaju veću vjerojatnost gubitka više od 7-8 kilograma u posljednja tri mjeseca. Dobiveni nalazi sugeriraju zaštitnu ulogu samosuosjećanja u razvoju i održavanju simptoma poremećaja hranjenja te će u izlaganju biti raspravljene smjernice za preventivne intervencije usmjerene na prevenciju poremećaja hranjenja putem promocije pozitivnog odnosa prema sebi.

Ključne riječi: adolescenti, samosuosjećanje, poremećaji hranjenja, prevencija

ODREDNICE INTERNALIZIRANE MIZOGINIJE KOD ŽENA

Patricia Gale, Mirjana Tonković

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

pgale@ffzg.hr

Internalizirana mizoginija oblik je internaliziranog seksizma koji se odnosi na devaluaciju žena, nepovjerenje prema ženama i vjerovanje u mušku superiornost (Piggott, 2004), a javlja se kada žene usvoje seksističke poruke koje čuju tijekom života te ih upućuju drugim ženama (Bearman i sur., 2009). Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu individualnih karakteristika te okolinskih utjecaja u objašnjenju internalizirane mizoginije kod žena. 530 žena u rasponu dobi od 18 do 90 godina ispunilo je upitnik na tablet računalu. Uzorak je bio reprezentativan za populaciju odraslih žena u Republici Hrvatskoj. U skladu s očekivanjima, značajnim prediktorima internalizirane mizoginije pokazali su se starija dob, niži stupanj obrazovanja, desna politička orijentacija, viša razina desničarske autoritarnosti, niže samopoštovanje i niži stupanj ovladavanja životnim teškoćama. Okolinski utjecaji doživljenih rodni diskriminacija nisu objašnjavali značajan udio varijance povrhu individualnih karakteristika. Veličina mjesta stanovanja, društveni konzervativizam, stupanj religioznosti te doživljena rodna diskriminacija u primarnoj obitelji u djetinjstvu nisu se pokazali značajnim prediktorima. Samopoštovanje je moderiralo odnos između doživljenih rodni mikroagresija u odrasloj dobi i internalizirane mizoginije. Suprotno očekivanjima, visoko samopoštovanje nije bilo povezano s manjom internalizacijom mizoginije prilikom doživljavanja rodni mikroagresija, već naprotiv, više izraženom internaliziranom mizoginijom. Nije pronađen očekivani moderacijski efekt ovladavanja životnim teškoćama u odnosu između doživljenih rodni mikroagresija i internalizirane mizoginije.

Ključne riječi: seksizam, internalizirana mizoginija, desničarska autoritarnost, samopoštovanje, rodna diskriminacija

UVJERENJA MENADŽERA O PRIRODI MOĆI ODREĐUJU UČINKOVITOST VOĐENJA I MOTIVACIJU ZAPOSLENIKA?

Zvonimir Galić¹, Mitja Ružojčić¹, Nikola Erceg¹, Maja Parmač Kovačić¹, Antun Palanović¹, Anđela Buljan Šiber²

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²iZone, Zagreb, Hrvatska

zgalic@ffzg.hr

Istraživanja pokazuju da su menadžeri uglavnom neuspješni u poslu vođenja ljudi - više od polovice menadžera loše obavlja posao šefa, a čak tri četvrtine zaposlenih smatra da je ključni izvor stresa na radnom mjestu njihov neposredni nadređeni. ten Brinke i Keltner (2022) su nedavno predložili koncept laičkih teorija moći koji bi mogao doprinijeti razjašnjavanju ovakvih nalaza. Kad razmišljaju o moći, ljudi zauzimaju jedno od dva stajališta koja svoje uporište imaju u radu Aristotela (teorija suradničke moći) odnosno N. Machiavellia (teorija prisilne moći), a koja onda imaju snažne implikacije za njihovo ponašanje u ulozi nadređenog. Prema teoriji suradničke moći, na pozicije moći ljude dovodi briga za dobrobit grupe a moć se koristi za osnaživanje svih njenih članova. Prema teoriji prisilne moći, moć je vrijedan resurs čije zadobivanje i održavanje zahtijeva manipulaciju i zastrašivanje te je usko povezana s prijetnjama prisilom i dominacijom nad drugima. U našem istraživanju provedenom u sklopu HRZZ projekta „Implicitna ličnost, donošenje odluka i vođenje u organizacijama“ ispitali smo veliki uzorak menadžera različitih razina ($n = 238$) i njihovih podređenih ($n = 662$). U ovom izlaganju izvijestit ćemo o dijelu istraživanja čiji je cilj bio istražiti kako su menadžerove teorije moći povezane s učinkovitosti rukovođenja. Učinkovitost rukovođenja operacionalizirali smo tako što smo pitali podređene: (1) o transformacijskom stilu vođenja njihovoga nadređenog, (2) da ocijene nadređenog na pet ključnih kompetencija vođenja te (3) da procijene svoje zadovoljstvo poslom, radnu angažiranost i izgaranje kao indikatore svoje motivacije/subjektivne dobrobiti na poslu. Rezultati istraživanja pokazali su da su suradničke teorije moći bile pozitivno a prisilne teorije negativno povezane s percepcijom podređenih o kompetentnosti menadžera u vođenju. Dodatno, teorije prisilne moći su korelirale negativno s transformacijskim stilom vođenja i latentnom varijablom koje je odražavala motivaciju/subjektivnu dobrobit podređenih za njihov posao.

Ključne riječi: menadžment, teorije suradničke moći, teorije prisilne moći, transformacijsko vođenje, učinkovitost vođenja

IDENTITET, EMPATIJA, KONTAKT I ŠKOLSKA KLIMA KAO PREDIKTORI AKULTURACIJSKIH OČEKIVANJA HRVATSKIH UČITELJA OD UČENIKA IZBJEGLICA

Filip Gospodnetić

Datafit, obrt za računalne i poslovne usluge, Zagreb, Hrvatska

gospodnetic.filip@gmail.com

Dosadašnja istraživanja provedena u hrvatskom obrazovnom sustavu su proučavala integraciju učenika izbjeglica, ali nisu akulturacijska očekivanja učitelja od učenika izbjeglica, koja su iznimno važna za kvalitetu učenikove prilagodbe u školi i izvan nje. Stoga je cilj ovog istraživanja bio, polazeći od Berryjevog modela akulturacije, objasniti međugrupne odnose između učitelja i učenika izbjeglica te utvrditi pojedinačni doprinos identiteta, opće empatije, etnokulturne empatije, iskustva kontakta i školske klime na akulturacijska očekivanja učitelja od učenika izbjeglica. U istraživanju provedenom u školskoj godini 2021./2022. na učiteljima osnovnih škola Grada Zagreba koje pohađaju učenici izbjeglice, očekivalo se da će etnički identitet biti negativan, a opća i etnokulturna empatija, iskustvo kontakta te školska klima biti pozitivni prediktori akulturacijskog očekivanja integracije. Nadalje, očekivano je da će etnički identitet, opća empatija, etnokulturna empatija, iskustvo kontakta i školska klima biti negativni prediktori akulturacijskog očekivanja asimilacije. Proučavani konstrukti su mjereni skalama konstruiranim za potrebe ovog istraživanja koje su pokazale zadovoljavajuće metrijske karakteristike, a očekivanja su djelomično potvrđena. Povećano akulturacijsko očekivanje integracije se može objasniti povećanom etnokulturnom empatijom i školskom klimom dok je akulturacijsko očekivanje asimilacije suprotno očekivanjima pozitivno povezano sa školskom klimom. Spoznaje ovog istraživanja obogaćuju postojeću znanstvenu literaturu jer ukazuju da etnokulturna empatija i školska klima mogu objasniti međugrupne odnose učitelja i učenika izbjeglica, te pružaju polazište za praktičan rad s hrvatskim učiteljima koji podučavaju učenike iz drugih kultura. Uloga budućih istraživanja je da detaljnije objasne složene međugrupne odnose učitelja i učenika izbjeglica te varijabli koji određuju akulturacijska očekivanja većine od manjine.

Ključne riječi: akulturacijska očekivanja, učenici izbjeglice, empatija, školska klima

DIFFERENTIATION OF SELF (DOS) OF EMERGING ADULTS IN SERBIA: PREDICTIVE RELATIONSHIPS BETWEEN DOS SUBSCALES AND CERTAIN ASPECTS OF WELL-BEING

Kristina Grujić¹, Teodora Vuletić², Marija Nikolić¹

¹Laboratorija za Razvojnu psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

²Odeljenje za Psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

grujic.kristina12@gmail.com

This research was part of a broader study that investigated differentiation of self (DoS), a concept introduced by M. Bowen. Previous studies suggested that better DoS predicts higher levels of well-being (WB). This work aimed to determine whether four subscales of Differentiation of Self Inventory, Emotional Reactivity (ER, 11 items), "I" Position (IP, 11 items), Emotional Cutoff (EC, 12 items), and Fusion with Others (FO, 12 items), represent significant predictors of different aspects of WB, measured through the Flourishing Scale (FS; Likert, 1-7), an 8-item summary (feeling of life purpose, social life satisfaction, engagement in everyday life, contributing to others' well-being, self-esteem, self and life satisfaction, optimism, perceived respect of others). The sample included 364 university students, aged 18-30 ($M = 21.44$, $SD = 2.36$, 81.3 % female). Multiple linear regression analysis was used. Following aspects of well-being were significantly predicted ($p < .00$): feeling of life purpose ($R^2 = .28$) by EC ($\beta = .38$), IP ($\beta = .28$) & FO ($\beta = -.16$); social life satisfaction ($R^2 = .17$) by EC ($\beta = .33$) & FO ($\beta = -.28$); engagement in everyday life ($R^2 = .20$) by EC ($\beta = .29$), FO ($\beta = -.20$) & IP ($\beta = .25$); contributing to others' well-being ($R^2 = .19$) by EC ($\beta = .30$), FO ($\beta = -.16$) & IP ($\beta = .28$, $p = .00$); self-esteem ($R^2 = .18$) by EC ($\beta = .24$) & IP ($\beta = .29$); self and life satisfaction ($R^2 = .27$) EC ($\beta = .38$), IP ($\beta = .29$) & FO ($\beta = -.23$); optimism ($R^2 = .27$) by EC ($\beta = .28$), IP ($\beta = .32$), ER ($\beta = .19$) & FO ($\beta = -.17$); perceived respect ($R^2 = .20$) by EC ($\beta = .28$), IP ($\beta = .20$), ER ($\beta = .19$) & FO ($\beta = -.17$). As in previous studies, EC and IP proved to be the most stable predictors in each regression model. Conversely, ER was not significant in models 1-6, possibly due to the distinctions of participants' developmental stage. Reasons for only negative beta coefficients regarding FO could be explained by the impact of cultural variables such as collectivism. This research provides the first evidence for unique predictive relations between the elements of self-differentiation and various aspects of well-being among emerging adults in Serbia.

Key words: differentiation of self, well-being, emerging adults, flourishing, predictors

SKALE UČENIČKE PERCEPCIJE KVALITETE POUČAVANJA (SPIQ) NA HRVATSKOM UZORKU SREDNJOŠKOLSKIH UČENIKA

Krešimir Jakšić, Irena Burić

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

kjaksic@unizd.hr

Cilj istraživanja bio je provjeriti faktorsku strukturu Skale učeničke percepcije kvalitete poučavanja na hrvatskom uzorku srednjoškolskih učenika (SPIQ; Wisniewski i sur., 2020). Skala se sastoji od sveukupno 29 čestica kojima se mjeri sedam faktora kvalitete poučavanja: briga (eng. care), kontrola (eng. control), jasnoća (eng. clarity), konsolidacija (eng. consolidation), povratna informacija (eng. conferment), izazov (eng. challenge) i kaptivacija (eng. captivation). Pri tome, navedenih sedam faktora se teorijski može raspodijeliti u tri faktora višeg reda: upravljanje razredom, podrška učenicima i kognitivna aktivacija. U istraživanju provedenom u listopadu 2022. godine sudjelovalo je 18 597 učenika koji pohađaju 73 srednje škole s područja Republike Hrvatske. Učenici su upitnik ispunjavali za vrijeme redovne nastave putem online poveznice. U uzorak je uključeno sveukupno 1108 razrednih odjeljenja. Učenici su označili stupanj slaganja sa svakom pojedinom tvrdnjom na skali od 1 („uopće se ne slažem“) do 4 („u potpunosti se slažem“) u kontekstu procijene ciljnog nastavnika s kojim su bili upareni. Višerazinske konfirmatorne faktorske analize provedene su pomoću programa Mplus (v. 8.8.), uz primjenu WLSMV metode procjene parametara. Inicijalna procjena 7-faktorskog modela nije konvergirala, što se moglo pripisati lošem funkcioniranju čestica faktora „izazov.“ Iz tog razloga, ovaj faktor isključen je iz daljnjih analiza. Potom su testirani 6-faktorski model te hijerarhijski model s tri faktora višeg reda. Oba modela su zadovoljavajuće su pristajala podacima ($RMSEA < .05$, $SRMR < .08$), uz izuzetak nešto niže vrijednosti CFI parametra (0.86 – 0.87). Međutim, iako su faktorska zasićenja bila primjerene veličine na obje razine, za oba modela, korelacije među faktorima bile su visoke ukazujući na njihovu slabiju diskriminativnost. Napomena: Ovo istraživanje financirala je Hrvatska zaklada za znanost (Broj projekta: IP-04-2019-5472).

Ključne riječi: Učeničke percepcije kvalitete poučavanja, SPIQ, višerazinska konfirmatorna faktorska analiza

DEPRESSION AMONG ADULT WITH DIABETES IN THE UAE

Mahir K. Jallo, Shatha Al-Sharbatti, Jayadevan Sreedharan, Muhannad A. Wahed

Gulf Medical University, Ajman, United Arab Emirates

mahirjallo@hotmail.com

Background: Diabetes and depression are costly and prevalent chronic medical conditions. Limited data about the relationship between depression and diabetes in the UAE Objectives: To assess the risk of depression among patients with diabetes in the UAE Materials and Methods: A cross-sectional study was conducted among 20 -year-old- and above adults attending the medical outpatients of a Thumbay University Hospital affiliated to Gulf Medical University, with no prior diagnosis of depression and who agreed to participate and give informed consent. The participants were recruited conveniently and screened for depression using Beck depression inventory second edition (BDI-II) questionnaire. A validated pilot-tested self-administered questionnaire was also used, including information on socioeconomic status, lifestyle, being diagnosed to have diabetes. Results: The study included 775 participants; 189 had depressive symptoms (24.4 %). A significant association was found between depression and gender and education level ($p = .001$ for both variables). The percentage of depression was significantly higher among participants diagnosed with diabetes ($p = .016$). Performing regular physical activity was associated with a lower rate of depression. Multiple logistic analysis showed that the risk of depression is increased by; gender (being a female compared to a male, or: 2.374 (CI: 1.644 - 3.428, $p < .001$); having a lower education level compared to a higher (or: 1.744, CI: 1.155 - 2.635, $p = .008$); being diabetic (or 1.656, 1.125 - 2.436, $p = .01$). Performing physical activity reduces the risk for depression (or 0.521, CI: 0.298-0.909, $p = .022$). Conclusion: Diabetes increases the risk of depression. Predictors of depression are gender and having diabetes. Performing physical activity reduces the risk of depression.

Key words: adults, depression, diabetes, risk

ULOGA POZITIVNOG MENTALNOG ZDRAVLJA U ODNOSU IZMEĐU STRESA I DEPRESIVNIH SIMPTOMA ZA VRIJEME PANDEMIJE

Ena Kantor^{1,2}, Mirjana Tonković³

¹Osnovna škola Franje Krežme, Osijek, Hrvatska

²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku, Hrvatska

³Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ekantor@ffos.hr

U današnje vrijeme bilježi se sve veća zastupljenost depresivnih simptoma među mladim odraslima, posebice studentima. Jedan od najznačajnijih uzročnika depresivnih simptoma predstavlja stres, a pandemija COVID-19 predstavlja stresni događaj koji je zahvatio cijeli svijet. Tijekom pandemije zabilježene su povećane procjene razine stresa i depresije, a prethodna istraživanja su pokazala kako pozitivne psihološke karakteristike mogu pomoći pojedincima nositi se sa stresnim životnim situacijama te kako pozitivno mentalno zdravlje ima zaštitnu ulogu u nastanku psihičkih teškoća. Međutim, njegova zaštitna uloga u pandemijskom kontekstu nije dovoljno istražena. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati ulogu pozitivnog mentalnog zdravlja u odnosu između stresora uzorkovanih pandemijom, stresa i nastanka depresivnih simptoma na uzorku studenata. Prigodan uzorak studenata ($N = 240$) ispunio je Upitnik mentalnog zdravlja, Skalu za samoprocjenu depresije, Skalu COVID-19 stresora, Ljestvicu percipiranog stresa i upitnik o sociodemografskim i zdravstvenim karakteristikama. Rezultati su pokazali da pozitivno mentalno zdravlje može objasniti dodatnu količinu varijance depresivnosti koja nije objašnjena doživljajem stresa te da se pozitivna povezanost između izloženosti pandemijskim stresorima i depresivnosti može u potpunosti objasniti kroz povišene razine stresa. Osim toga, rezultati upućuju na zaštitnu ulogu pozitivnog mentalnog zdravlja. Kod sudionika koji imaju iznadprosječne procjene pozitivnog mentalnog zdravlja, stres je slabije povezan s depresivnosti za razliku od sudionika s ispodprosječnim procjenama pozitivnog mentalnog zdravlja kod kojih je stres snažnije povezan s depresivnosti. Ovim istraživanjem provjereni su mehanizam u podlozi nastanka depresivnih simptoma za vrijeme izloženosti pandemijskim stresorima te je provjerena zaštitna uloga pozitivnog mentalnog zdravlja u razvoju depresivnosti povezane sa stresorima kojima su studenti mogli biti izloženi za vrijeme pandemije. Demonstrirana je važnost obraćanja pažnje na pozitivne aspekte funkcioniranja za vrijeme stresnih razdoblja, poput pandemije.

Ključne riječi: pozitivno mentalno zdravlje, pandemijski stresori, pandemija, stres, depresivni simptomi

DISKRIMINACIJA I PROSOCIJALNO PONAŠANJE ADOLESCENATA U VIŠEETNIČKIM ZAJEDNICAMA: ULOGA HETEROGENOSTI VRŠNJAČKIH PRIJATELJSTAVA

Iva Kapović, Dinka Čorkalo Biruški

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

ikapovic@ffzg.hr

Bliski međugrupni kontakt je učinkovit način ublažavanja predrasuda i razvoja pozitivnih međuetničkih odnosa. To je osobito važno u zajednicama u kojima je socijalni razvoj djece i mladih, pa tako i odabir prijatelja, opterećen prošlim međugrupnim sukobom. Istraživanja pokazuju da adolescenti češće stvaraju prijateljstva s vršnjacima koji su istoga etniciteta, ali i s onima s kojima idu u isti razred, pa je etnička heterogenost razreda važna prilika za formiranje međugrupnih prijateljstava i pozitivnih međugrupnih odnosa. Stoga je cilj ovog istraživanja usporediti etničku heterogenost razreda i vršnjačkih prijateljstava u postkonfliktnoj i nekonfliktnim višeetničkim zajednicama u Hrvatskoj, te ispitati odnos etničke heterogenosti prijateljstava s međugrupnom tjeskobom, diskriminacijom i prosocijalnim ponašanjem prema pripadnicima druge etničke grupe. U istraživanju je sudjelovalo 1568 učenika od 11 do 19 godina iz 35 škola s nastavom na manjinskim jezicima i na hrvatskom. Učenici su ispunili upitnik u kojem su naveli tri svoja najbolja prijatelja/ice i njihovu nacionalnost te skale međugrupne tjeskobe, sklonosti diskriminaciji i prosocijalnom ponašanju prema vršnjacima iz druge grupe. Pokazalo se da se postkonfliktna zajednica izdvaja u odnosu na nekonfliktnu, te su razredi u njoj češće etnički homogeni u svim nastavama. U nekonfliktnim zajednicama, razredi u školama na hrvatskom jeziku također su češće etnički homogeni, a u školama na manjinskim jezicima etnički heterogeniji. Etnička heterogenost prijateljstava u postkonfliktnoj sredini povezana je s manjom međugrupnom tjeskobom, rjeđom diskriminacijom i izraženijim prosocijalnim ponašanjem prema vršnjacima iz druge grupe. Rezultati potvrđuju važnost heterogenosti razreda u stvaranju prijateljstava te upućuju na školu kao važan prostor socijalne integracije učenika i poticanja pozitivnih međugrupnih odnosa.

Ključne riječi: etnička heterogenost razreda, međugrupna prijateljstva, međugrupni odnosi

PROBLEMI SPAVANJA DJECE I ADOLESCENTA ZA VRIJEME PANDEMIJE KORONAVIRUSA I POTRESA – POVEZANOST SA STRESNIM ŽIVOTNIM DOGAĐAJIMA I PSIHIČKIM ZDRAVLJEM

Gordana Keresteš, Una Mikac, Ivana Hromatko, Gordana Kuterovac-Jagodić, Anita Lauri Korajlija, Nataša Jokić-Begić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
gkerestes@ffzg.hr

Mnogi su istraživači izvijestili o problemima spavanja i psihičkog zdravlja djece i adolescenata za vrijeme pandemije koronavirusa. Međutim, kvaliteta spavanja i psihičko zdravlje najčešće su bili ispitivani odvojeno te se malo zna o njihovoj povezanosti, a nedostaju i spoznaje o specifičnim stresnim iskustvima koja su doprinosila teškoćama spavanja i psihičkog funkcioniranja u vrijeme pandemije. Cilj ovog rada bio je ispitati povezanost problema spavanja djece i adolescenata iz Hrvatske sa stresnim životnim događajima kojima su bili izloženi u pandemiji i njihovim psihičkim zdravljem. Istraživanje je dio projekta „Kako smo? Život u Hrvatskoj za vrijeme korone“. Podaci su prikupljeni online putem krajem 2020. godine. U ovom radu analizirani su odgovori 447 učenica i 114 učenika osnovne i srednje škole na upitnicima stresnih životnih iskustava (17 stresora koji se odnose na obiteljski, školski i vršnjački kontekst te pandemiju i potres), spavanja (Sleep Self Report) i psihičkog zdravlja, uključujući psihičke teškoće (YP-CORE) i opće zadovoljstvo životom. Analizom traga utvrđeno je da su problemi u školi i svađe u obitelji samostalni prediktori problema spavanja te izravno i preko spavanja oba aspekta psihičkog zdravlja. Ženski spol je dodatno prediktor problema spavanja i nižeg zadovoljstva životom, za koje su važni i financijski problemi, dok je starija dob prediktor psihičkih teškoća. Rezultati govore o povezanosti problema spavanja i psihičkog zdravlja djece i adolescenata za vrijeme pandemije, ali istovremeno pokazuju da stresna iskustva vezana uz pandemiju i potres nisu bila samostalno prediktivna za probleme spavanja i psihičko zdravlje. Istraživanje sugerira da je za razumijevanje učinaka krize izazvane pandemijom koronavirusa i potresima na zdravlje i funkcioniranje djece i adolescenata važno razmotriti specifične izvore stresa kojima su bili izloženi, pri čemu se čini da najveći značaj imaju oni koje doživljavaju u uobičajenim kontekstima razvoja.

Ključne riječi: pandemija, djeca i adolescenti, spavanje, psihičko zdravlje, stresni životni događaji

ULOGA MEĐUSUSJEDSKIH ODNOSA U ODRŽAVANJU I UPRAVLJANJU VIŠESTAMBENIM ZGRADAMA U HRVATSKOJ

Anamaria Klasić, Ratko Đokić

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

anamaria@idi.hr

Starost, problemi održavanja i upravljanja te slaba energetska učinkovitost višestambenih zgrada temeljni su problemi stambenog fonda u Hrvatskoj koji se u najvećem postotku sastoji od stambenih zgrada iz socijalističkog i predsocijalističkog razdoblja (50-100 godina starosti). Kako su zakonodavni okviri koji definiraju upravljanje stambenim zgradama u postsocijalističkim zemljama srednje i istočne Europe često manjkavi, a posebno u Hrvatskoj koja tek očekuje zakon o upravljanju zgradama, nužno je istraživanje dodatnih odrednica obnove zgrada na razini zajednice stanara zgrade (suvlasnika i njihovih predstavnika). U izlaganju ćemo predstaviti inicijalni analitički okvir, tzv. model posredovanog odlučivanja o obnovi, koji testira kako direktne tako i indirektne efekte triju odabranih dimenzija društvenog kapitala na spremnost suvlasnika da ulažu u obnovu zgrade. Model se temelji na procjenama 325 predstavnika suvlasnika višestambenih zgrada u Hrvatskoj. Rezultati pokazuju da kvaliteta međususjedskih odnosa utječe na spremnost na ulaganje u zgradu ne izravno, već neizravno – kroz razinu prihvaćanja koncepta zajedničkog vlasništva. Drugi neizravni učinak međususjedskih odnosa – kroz razinu suradnje predstavnika sa suvlasnicima unutar zgrade – nije bio značajan. Važnost međususjedskih odnosa u održavanju višestambene zgrade potvrđena je i rezultatima anketnog istraživanja sa stanarima višestambenih zgrada ($N = 1536$) u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Osijeku. Sudionici s višim rezultatom na faktoru međususjedskih odnosa ujedno su i zadovoljniji stanjem svoje zgrade (održavanjem, energetsom učinkovitošću, vanjskim i unutarnjim izgledom zgrade te zgradom u cjelini). Pokazana analitička vrijednost modela posredovanog odlučivanja o obnovi te indikativno konzistentni rezultati iz ankete sa stanarima ukazuju na važnost kvalitetnih međususjedskih odnosa za uspješno održavanje i upravljanje višestambenom zgradom te na potrebu provođenja daljnjih istraživanja determinanti društvenog kapitala u kolektivnom odlučivanju i djelovanju u domeni stanovanja.

Ključne riječi: međususjedski odnosi, društveni kapital, obnova višestambene zgrade, kolektivno odlučivanje i akcija, medijacijska analiza

ODNOS AFEKTIVNIH I (META)KOGNITIVNIH ČIMBENIKA PRILIKOM RJEŠAVANJA MATEMATIČKIH PROBLEMSKIH ZADATAKA

Dora Korać^{1,2}, Barbara Rončević Zubković¹

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

²Odsjek za psihologiju, Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

dkorac@hrstud.hr

Matematička anksioznost smatra se jednim od ključnih čimbenika u regulaciji procesa rješavanja zadataka, matematičkom postignuću, ali i kognitivnim procesima nužnim za uspješnu izvedbu. Ovim istraživanjem nastojao se utvrditi odnos matematičke anksioznosti, izraženosti epistemičkih emocija, kognitivnog opterećenja te načina pristupanja i uspješnosti rješavanja matematičkih problemskih zadataka. U istraživanju je sudjelovalo 162 studenata Filozofskog fakulteta u Rijeci i Fakulteta hrvatskih studija u Zagrebu (87 % ženskog spola), prosječne dobi od 22 godine i 5 mjeseci ($SD = 2.28$). Sudionici su ispunjavali protokol koji je obuhvaćao sociodemografska pitanja, Upitnik matematičke anksioznosti, 6 matematičkih problemskih zadataka i tvrdnje koje se odnose na pristup rješavanja zadataka te Skalu epistemičkih emocija i Upitnik kognitivnog opterećenja. Navedena baterija upitnika i zadataka primijenjena je uživo, metodom papir-olovka. Utvrđena je povezanost između više matematičke anksioznosti i više percepcije intrinzičnog i vanjskog kognitivnog opterećenja te nižeg inherentnog kognitivnog opterećenja. Također, viša razina matematičke anksioznosti povezana je s neugodnim epistemičkim emocijama i manjom znatiželjom te negativno doprinosi uspješnosti rješavanja matematičkih zadataka. Sudionici kod kojih je utvrđena manja ustrajnost i fleksibilnost u primjeni strategija pristupanja zadatku te veća sklonost odustajanju iskazuju više razine matematičke anksioznosti. Dobiveni rezultati ukazuju na relevantnost matematičke anksioznosti kao osobnog čimbenika u načinu pristupanja i regulaciji procesa rješavanja matematičkih problemskih zadataka te procjeni njihove složenosti. Navedeno može produbiti dosadašnje spoznaje o odnosu afektivnih i (meta)kognitivnih procesa prilikom rješavanja zadataka matematičkog sadržaja.

Ključne riječi: matematička anksioznost, epistemičke emocije, kognitivno opterećenje, problemski zadaci

IZRAŽENOST SIMPTOMA PTSP-A U ODRASLOJ DOBI I PSIHOSOCIJALNA DOBROBIT RODITELJA I ADOLESCENATA

Petra Kožljan, Marina Ajduković, Linda Rajhvajn Bulat

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
petra.kozljan@pravo.unizg.hr

Congerov model obiteljskog stresa (Conger i Donnellan, 2007; Conger i Martin, 2010) prepoznaje da ekonomski status obitelji može utjecati na razvoj djeteta putem roditeljskih karakteristika. U tom modelu PTSP roditelja ne spominje se izravno kao jedan od čimbenika, no moguće je da pridonosi obiteljskom stresu s obzirom da može izazvati emocionalnu nestabilnost, poteškoće u roditeljskim vještinama i odnosima što može imati negativne posljedice na psihološko funkcioniranje djece. Cilj rada je utvrditi učinke roditeljskog PTSP-a mjerenog upitnikom PCL-5 (Weathers i sur., 2013) na dobrobit roditelja i njihove djece. Provedeno je anketno istraživanje s 433 majke i 373 oca te njihovom djecom - adolescentima u okviru projekta „Međugeneracijski prijenos rizika za mentalno zdravlja adolescenata“ financiranog od Hrvatske zaklade za znanost. Utvrđeni su negativni pokazatelji kod roditelja s obzirom na izraženost simptoma PTSP-a u raznim područjima – veća izraženosti internaliziranih problema, veća percepcija obiteljskih financijskih poteškoća, veći svakodnevni i roditeljski stres, izraženije suočavanje izbjegavanjem, manja subjektivna dobrobiti i zadovoljstvo socijalnom podrškom te veća uznemirenost zbog COVID-19 i potresa. Istovremeno adolescenti iz obitelji roditelja s izraženim simptomima PTSP-a izvještavaju o više internaliziranih i psihosomatskih simptoma, nižoj kvaliteti prijateljstava, češćem korištenju nekonstruktivnih načina suočavanja, višoj parentifikaciji, višem stresu kod kuće, nižoj subjektivnoj dobrobiti. Serijalna medijacijska analiza pokazala je izravni učinak percepcije financijskih teškoća očeva na izraženije simptome PTSP-a, izraženiji roditeljski stres i češće korištenje negativnih roditeljskih ponašanja, te neizravni učinak financijskih teškoća putem istih medijatora na izraženost internaliziranih simptoma adolescenata. Isti rezultati dobiveni su i za majke, izuzev izravnog učinka percepcije financijskih teškoća na negativna roditeljska ponašanja.

Ključne riječi: PTSP, roditelji, adolescenti, psihosocijalna dobrobit

VALIDACIJA HRVATSKE INAČICE SKALE PRIDRUŽENE STIGME NA UZORKU RODITELJA DJECE S DIJAGNOZOM RAZVOJNOG JEZIČNOG POREMEĆAJA

Matea Kramarić¹, Željka Kamenov²

¹Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

mkramaric.uni@gmail.com

Dosadašnja istraživanja pokazuju da su članovi obitelji stigmatiziranih pojedinaca također izloženi stigmati zbog svoje bliske povezanosti s nositeljem stigme. Doživljenu ili percipiranu stigmatu članovi obitelji mogu internalizirati. Skala pridružene stigme (Mak i Cheung, 2008) razvijena je u svrhu ispitivanja internalizirane stigme skrbnika psihički oboljelih ili osoba s intelektualnim teškoćama, no moguće ju je prilagoditi za druge populacije. Iako autorice navode da skala mjeri tri dimenzije internalizirane stigme, kognitivnu, afektivnu i ponašajnu, zbog njihovih međusobnih visokih korelacija skala se često rabi kao jednodimenzionalna. Cilj je ovog istraživanja bio provjeriti latentnu strukturu i psihometrijske karakteristike hrvatske inačice Skale pridružene stigme. Istraživanje je provedeno online u dvije vremenske točke u razmaku od 6 mjeseci. Sudionici ($N_{t1} = 334$; $N_{t2} = 227$) su bili roditelji (94 % majki, prosječne dobi $M = 39.6$, $SD = 5.1$) čijoj je djeci, starosti od 4 do 15 godina ($M = 7.6$, $SD = 2.7$), dijagnosticiran razvojni jezični poremećaj bez komorbiditeta s nekim izraženijim poremećajem ili invaliditetom. Osim Skale pridružene stigme, sudionici su ispunili Skalu obaveštavanja članova obitelji stigmatiziranih pojedinaca (Struening i sur., 2001) kojom je ispitana percipirana stigma prema roditeljima te Skalu depresivnosti, anksioznosti i stresa DASS-21 (Lovibond i Lovibond, 1995) kojom su ispitana negativna emocionalna stanja. Kako bi se provjerila latentna struktura Skale pridružene stigme konfirmatornom faktorskom te ESEM analizom testirano je nekoliko ugniježđenih modela. Zbog vrlo visokih korelacija i nezadovoljavajućih psihometrijskih karakteristika pojedinih čestica, odlučeno je da se skala skрати. Rezultati provedenih analiza ukazuju na jednodimenzionalnost skale. Skraćena inačica skale pokazala je vrlo dobru pouzdanost i valjanost. Korelacije s drugim konstruktima bile su podjednake za skraćenu i originalnu inačicu skale.

Ključne riječi: internalizirana stigma, razvojni jezični poremećaj, roditelji, validacija

IS MODERATE SOCIAL MEDIA USE POSITIVELY LINKED TO CHILD WELL-BEING? TESTING THE 'DIGITAL GOLDSILLOCKS HYPOTHESIS' ON A CROATIAN SAMPLE OF PREADOLESCENTS

Maja Kućar, Andreja Brajša-Žganec, Marija Džida, Marina Kotrla Topić, Tihana Brkljačić

Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia

mkucar@pilar.hr

According to Przybylski and Weinstein (2017), there is a curvilinear relationship between digital screen time and well-being. Their research also suggests that moderate social media use may be positively contributing to well-being, but excessive use and not using social media at all may have a negative impact on well-being. The described effect is called the 'Goldilocks Hypothesis' and the purpose of this study was to test that hypothesis on a Croatian sample of 693 preadolescents ($M\text{-age} = 12.55$, $SD = 0.61$, $F = 53.7\%$). The research is part of the CHILD-WELL project funded by the Croatian Science Foundation. The ANOVA analysis revealed significant differences in participants' life satisfaction (LS) depending on their social media usage ($F(df=2,635) = 5.13$, $p = .01$, $\eta^2 = 0.02$). Students in the no usage/low usage group had higher LS ($M = 34.98$, $SD = 5.62$) than students in the high usage group ($M = 32.75$, $SD = 6.26$). When the analysis was run for male and female students separately, there was no significant effect of social media use in the male sample. On the other hand, the LS of female participants did significantly differ depending on their social media usage ($F(df=2,345) = 3.99$, $p = .02$, $\eta^2 = 0.02$). Again, female students in the no usage/low usage group had higher LS ($M = 34.98$, $SD = 7.03$) than students in the high usage group ($M = 31.33$, $SD = 6.44$). The moderate usage group did not significantly differ from the no usage/low usage and high usage group. The same pattern of results was obtained for affective measures of well-being (positive and negative affect). For male participants, positive and negative affect did not differ depending on social media usage but did for female participants. The no usage/low usage group had higher positive and lower negative affect compared to the high usage group. The 'Digital Goldilocks Hypothesis' was not fully replicated in this study which revealed a linear drop in the well-being levels with increasing use of social media. The results call for further investigation in this research field.

Keywords: social media, goldilocks hypothesis, preadolescents, well-being

EXPLORING THE PATHWAYS TO EXCESSIVE INTERNET USE (EIU) IN THE GERMAN SAMPLE OF CHILDREN AND ADOLESCENTS: THE ROLES OF SENSATION SEEKING, SOCIAL MEDIA USAGE, AND VIDEO GAMES

Maja Kućar¹, Matia Messena²

¹*Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia*

²*School of Medicine, University College Dublin, Dublin, Ireland*

mkucar@pilar.hr

Existing studies have linked excessive technology use to various aspects of personality, while others have examined specific activities that contribute to excessive internet or digital device use. However, only a limited number of studies have investigated the combined pathways between specific personality traits, digital activities, and excessive internet use (EIU). The aim of this study is to explore the mediating role of social media usage and playing video games in the association between sensation seeking (SS) and EIU. The sample included 1044 children residing in Germany ($M_{\text{age}} = 13.08$, $SD = 2.64$, female = 49.1 %) who participated in the EU Kids Online project. Data was collected through face-to-face structured interviews conducted in the participants' homes. A structural equation model with two mediators was tested, demonstrating a satisfactory fit to the data ($RMSEA = 0.06$, $CFI = 0.95$, $SRMR = 0.05$). Both mediation paths were found to be statistically significant. Firstly, social media use mediated the relationship between SS and EIU ($\beta = 0.08$, $p < .01$). SS positively predicted social media use, which in turn led to increased EIU. Secondly, playing video games also mediated the relationship between SS and EIU ($\beta = 0.08$, $p < .01$). SS was positively associated with video game usage, which was positively linked to increased EIU. A direct effect of SS on EIU was observed ($\beta = 0.13$, $p < .01$), with a total effect of $\beta = 0.30$ ($p < .01$), and the included variables explained 24 % of the variance in the criteria. The model was separately tested for female and male participants. The two models showed nearly identical result patterns, however in the female sample there was no direct effect of SS on EIU, and a smaller indirect effect of SS on EIU via playing video games ($\beta = 0.04$, $p < .05$) was found. Moreover, the model with only female participants exhibited a slightly better fit to the data compared to the model with male participants. Overall, results show that social media use and video games are aspects to address when technology or internet are used for SS.

Key words: excessive internet use, EU kids online, sensation seeking, social media

ULOGA PERCIPIRANE KONTROLE PONAŠANJA U RAZUMIJEVANJU NAMJERE CIJEPLJENJA PROTIV COVID-19 MEĐU ADOLESCENTIMA: USPOREDBA TRI MODELA TEMELJENA NA OKVIRU PROMIŠLJENOG DJELOVANJA

Milica Lazić, Veljko Jovanović, Vesna Gavrilov-Jerković, Vojana Obradović

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

milica.lazic@ff.uns.ac.rs

Glavni cilj ove studije bio je usporediti prediktivnu snagu triju teorija izvedenih iz okvira „promišljenog djelovanja” za objašnjenje namjere cijepljenja protiv COVID-19 među adolescentima. Naš uzorak se sastojao od 803 mladih ljudi iz Srbije (59.2 % žena; srednja dob = 18.23, $SD = 2.66$), u dobi između 15 i 24 godine. Koristili smo preporuke Seddig i sur. (2022) i Lueck i Spiers (2020) pri kreiranju instrumenata za konstrukte izvedene iz okvira "promišljenog djelovanja" u kontekstu cijepljenja protiv COVID-19. Za ispitivanje pretpostavki Teorije promišljenog djelovanja, Teorije planiranog ponašanja i Pristupa promišljenog djelovanja korištena je hijerarhijska regresijska analiza u tri koraka: 1) sa subjektivnim normama i stavovima kao prediktorima namjere (teorija promišljenog djelovanja), 2) s percipiranom kontrolom ponašanja kao dodanim prediktorom u drugom koraku (pristup promišljenog djelovanja), 3) s moderirajućim učincima percipirane kontrole ponašanja u odnosima stav-namjera i subjektivna norma-namjera uvedenim u trećem koraku (teorija planiranog ponašanja). Rezultati sugeriraju da modeli koje smo testirali objašnjavaju između 70.2 % i 71.4 % varijance u namjeri adolescenata da se cijepi protiv COVID-19. Teorija planiranog ponašanja imala je najveću prediktivnu moć, sa značajnim glavnim učincima stavova ($\beta = .562, p < .01$) i subjektivnih normi ($\beta = .323, p < .01$), kao i moderirajućim učincima percipirane kontrole ponašanja u odnosu stav-namjera ($\beta = .147, p < .01$) i subjektivne norme-namjera ($\beta = -.059, p < .05$). Naša je studija otkrila da visoka percipirana kontrola ponašanja slabi odnos između subjektivnih normi i namjere, dok jača odnos između stavova i namjere da se primi cjepivo protiv COVID-19. Ova studija podupire korištenje preporuka proizašlih iz pretpostavki Teorije planiranog ponašanja za povećanje namjere cijepljenja među mladima.

Ključne riječi: cijepljenje protiv COVID-19, teorija planiranog ponašanja, percipirana kontrola ponašanja, adolescenti

GETTING STRONG NOW! WEAK ARGUMENTS ARE ASSESSED AS STRONGER WHEN ATTRIBUTED TO SCIENTISTS

Petar Lukić, Iris Žeželj

Laboratory for Research of Individual Differences, Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
petar.lukic@f.bg.ac.rs

To persuade others, people are using arguments to support their claims. Those arguments differ in their normative value: some are based on anecdotal experience or circular logic, and others are coherent and based on solid empirical evidence. The source of the arguments can, however, interfere with our assessment of these arguments. Although it is reasonable to trust scientists, we often ascribe them the credibility they do not deserve, and assess the content attributed to scientists less critically and more positively. In this research, we tested whether weak arguments are assessed as stronger when attributed to scientists in comparison to when they are attributed to laypeople. We constructed 12 weak arguments, employing anecdotal evidence, flawed research methodology, or false analogy. Only to provide a context for comparison, we also added two strong arguments employing sound research methodology. Each argument was attributed either to scientists and scientific institutions or lay people and civic associations. A total of 100 participants (94 women, $MAGE = 19.71$, $SDAGE = 1.02$) participated in two experimental sessions organized three weeks apart. The participants assessed the arguments on a 7-point scale from -3 (Very bad argument, easy to refute) to 3 (Very good argument, not easy to refute). As expected, repeated measures ANOVA showed participants assessed arguments as stronger when attributed to scientists ($M = 0.91$, $SD = 0.92$) than to laypeople ($M = 0.56$, $SD = 1.08$, $F = 22.42$, $p > .001$, $\eta = .19$). Interestingly, although we deliberately constructed them to be weak, arguments were on average assessed rather strong ($t = 5.14$, $p > .001$). Future research could employ even weaker arguments to test whether the effect of source (i.e., scientists or lay people) would come up as stronger. Studying mediators (e.g., trust in science) for the relationship between the source of arguments and assessed strength could be a promising avenue for explaining this phenomenon, too.

Key words: persuasion, arguments, scientists, trust in scientists, scientism

ULOGA SUBJEKTIVNIH NORMI U RELACIJI IZMEĐU KONSPIRATIVNOG MIŠLJENJA I NAMJERE MLADIH ZA CIJEPLJENJE PROTIV COVID-19

Milica Ljevaja, Ognjen Janić, Anja Žujović, Milica Lazić

Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

milicaljevaja98@gmail.com

Konspirativno mišljenje predstavlja jednu od najdosljednijih determinanti neodlučnosti za cijepljenje u kontekstu pandemije COVID-19 (Farhart i sur., 2021). Subjektivne norme se odnose na percipirani socijalni pritisak osobe (Fishbein i Ajzen, 1975) da se cijepi protiv COVID-19. Aktualno istraživanje ima za cilj da provjeri moderatorsku ulogu subjektivnih normi u odnosu između konspirativnog mišljenja adolescenata (Adolescent Conspiracy Beliefs Questionnaire, ACBQ; Jolley i sur., 2021) i namjere mladih da se cijepi protiv COVID-19. Namjera mladih da se cijepi protiv COVID-19, kao kriterijska varijabla, je mjerena pomoću tri čestice (Seddig i sur., 2022), dok su subjektivne norme operacionalizirane preko četiri čestice (Seddig i sur., 2022). Uzorak čini 803 mladih ispitanika iz Srbije, od 15 do 24 godine ($M = 18.24$; $SD = 2.669$), sa 474 ženskih ispitanika (59.8 %). Hijerarhijskom regresijskom analizom, dobiva se da je model značajan u prvom bloku ($R^2 = .524$, $F(2, 788) = 434.229$, $p < .001$), gdje je konspirativno mišljenje negativno povezano ($\beta = -.152$, $p < .001$), a subjektivne norme pozitivno povezane ($\beta = .664$, $p < .001$) sa namjerom mladih da se cijepi protiv COVID-19. Model je značajan i u drugom bloku ($R^2 = .531$, $F(3, 787) = 296.827$, $p < .001$), nakon uvođenja interakcije između konspirativnog mišljenja i subjektivnih normi, gdje interaktivni efekt ($\beta = -.082$, $p < .001$) ukazuje na jaču negativnu povezanost konspirativnog mišljenja i namjere mladih da se cijepi protiv COVID-19, u uvjetima visokih subjektivnih normi. Dakle, uloga subjektivnih normi je manja u uvjetima visokih konspirativnih uvjerenja, nego u uvjetima niskih konspirativnih uvjerenja. Teorijske i praktične implikacije istraživanja će biti diskutirane.

Ključne riječi: subjektivne norme, konspirativno mišljenje, mladi, namjera za cijepljenje protiv COVID-19

PSIHOLOŠKE POSLJEDICE DOŽIVLJAJA OSOBNE NEPRAVDE I PERCEPCIJE NEPRAVDE U DRUŠTVU

Damir Ljubotina¹, Olja Družić Ljubotina²

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
dljubotina@ffzg.hr

Članovi društva mogu doživljavati različite oblike društvene nepravde i/ili percipirati nepravdu kojoj su izloženi drugi članovi zajednice. Teorijski pristupi za izučavanje pravednosti mogu se podijeliti u distributivne i proceduralne. Percepcija i doživljaj nepravde izazivaju različite reakcije kod ljudi i mogu se razmatrati na dimenziji od pasivnog prihvatanja do aktivne borbe protiv uzročnika nepravde, a povezani su sa širokim spektrom psiholoških posljedica na emocionalnoj, kognitivnoj i bihevioralnoj razini (Miller, 2001). S ciljem ispitivanja razine osobne i percipirane nepravde autori su razvili Upitnik percepcije socijalne nepravde (PSN-O). Faktorska analiza Upitnika ukazuje na četiri relativno neovisne dimenzije: „Doživljaj osobne nepravde u socijalnim odnosima“ (F1), „Neprovođenje zakona od strane države“ (F2), „Opća nepravda u društvu“ (F3), i „Toleriranje devijacija od strane društva“ (F4). Cilj ovog rada jest analiza povezanosti mjera doživljaja osobne nepravde i percepcije nepravde u društvu s nekim mjerama psihološke dobrobiti mjerenih upitnicima samoprocjene. Rezultati prikazani u ovom radu prikupljeni su na dva odvojena uzorka: uzorku od 375 odraslih osoba s prebivalištem u Republici Hrvatskoj te uzorku 1009 studenata završnih godina studija na Sveučilištu u Zagrebu. Različite mjere više osobne i percipirane nepravde povezane su s nižim procjenama subjektivne kvalitete života i općeg zadovoljstva, nižim procjenama kontrole nad događajima u vlastitom životu, nižim vjerovanjem u pravedan svijet, nižim procjenama samokompetencije, samosviđanja i vjerojatnosti ostvarenja životnih ciljeva, kao i većom vjerojatnosti odlaska iz Hrvatske. Analize ukazuju na važnost razlikovanja doživljaja osobne nepravde od percipirane nepravde počinjene drugim članovima društva kao i na potencijalni moderatorski utjecaj osobnih vrijednosti.

Ključne riječi: doživljaj nepravde, percepcija nepravde u društvu, psihološka dobrobit

IMPERATIV IZVRSNOSTI U RODITELJSTVU - ULOGA PERFEKCIONIZMA RODITELJA U OBJAŠNJENJU RODITELJSKOG PONAŠANJA I PRILAGODBE DJECE*

Ivana Macuka, Ana Šimunić, Ivana Tucak Junaković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

imorand@unizd.hr

Roditeljstvo je životna uloga koja se odvija u kontekstu brojnih društvenih promjena. Odgovarajući na zahtjeve individualističke klime koja vlada u društvu, roditelji više nego ikada teže savršenstvu u odgoju djece. Perfekcionizam u roditeljstvu se očituje u sklonosti roditelja postavljanju iznimno visokih standarda praćenih izrazitom samokritičnošću i pretjeranom motivacijom da se bude savršen roditelj (Kawamoto i Furutani, 2018). U ovom istraživanju se razmatraju nezavisno samoorijentirani perfekcionizam roditelja (koji uključuje iznimno visoku motivaciju ostvarenja uloge savršenog roditelja) i perfekcionistačke brige roditelja (koje uključuju negativne reakcije na nesavršenost i zabrinutost zbog grešaka). S obzirom na još uvijek nedovoljno razjašnjenu ulogu sklonosti roditelja perfekcionizmu u roditeljstvu u objašnjenju njihovog roditeljskog ponašanja te posljedičnih emocionalnih i ponašajnih teškoća djece, cilj ovog istraživanja je razjasniti odnose navedenih varijabli. Preciznije, u radu se analizirala posredujuća uloga roditeljskog ponašanja (roditeljske podrške, restriktivne kontrole, popustljivosti i prezaštićivanja djece) u odnosu perfekcionizma roditelja i dječje prilagodbe (internaliziranih i eksternaliziranih teškoća), te su testirana i uspoređena dva modela (model djelomične i model potpune medijacije). U online istraživanju je sudjelovalo 507 roditelja (90 % majki) prosječne dobi 40 godina ($M = 40.01$ godina, $SD = 5.64$). Provedbom analize traga u kojoj su razmatrani izravni i posredni doprinosi roditeljskog perfekcionizma dječjoj prilagodbi (posredstvom roditeljskog ponašanja) potvrđen je model potpune medijacije u kojem roditeljski perfekcionizam doprinosi dječjim teškoćama posredstvom roditeljskog ponašanja. Odnosno perfekcionistačke brige roditelja doprinose dječjim teškoćama posredstvom roditeljske podrške i restriktivne kontrole, a samoorijentirani perfekcionizam posredstvom roditeljske podrške i prezaštićivanja djeteta. Istraživanje pridonosi spoznaji o riziku težnji roditeljskom perfekcionizmu, ukazujući kako posebno perfekcionistačke brige pridonose neadekvatnom roditeljskom ponašanju i teškoćama djece.

Ključne riječi: perfekcionizam u roditeljstvu, roditeljsko ponašanje, prilagodba djece

*Institucionalni projekt "Roditeljstvo danas: iskustva i izazovi" - Sveučilište u Zadru (IP.01.2021.10)

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON REFUGEE MENTAL HEALTH AND WELL-BEING: A SCOPING REVIEW

Dino Manzoni, Lilijana Šprah

*Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts, Sociomedical Institute,
Ljubljana, Slovenia
dino.manzoni@zrc-sazu.si*

The COVID-19 pandemic has exacerbated mental health disparities worldwide and has a disproportionately harsh impact on disadvantaged populations such as migrants and refugees. The latter may be particularly vulnerable to the mental health impact of the pandemic because they are more likely to suffer from mental health disorders, have experienced trauma, and live in poor socioeconomic circumstances. The purpose of this literature review was to identify key factors that influence refugee mental health and well-being during the pandemic. The review was based on the following inclusion criteria: Population: adult international refugees; Concept: determinants of mental health and factors influencing it; Context: COVID-19 anywhere in the world. First, a systematic search was conducted for a total of 161 articles published on the Web of Science between 2020 and 2022, of which 75 were screened for eligibility. The articles were then filtered using predefined inclusion and exclusion criteria. 23 articles were included in the final analysis. We identified four different types of risk factors: psychological, physical (poor living conditions, high risk of contracting the virus, and other health problems), cultural (culture shock, severance of existing sociocultural ties, identity and integration problems, language barriers), and socioeconomic (lack of social support, limited access to health care, especially psychiatric/psychotherapeutic treatment, social exclusion, stigmatization, discrimination, fear of displacement, loss or restriction of livelihood, refugee-hostile public services, laws, bureaucracy). Thus, the pandemic, as well as the conflicts and dangers that led to flight from the country of origin, and the migration process itself, are continuous, long-lasting, cumulative, and multi-layered traumatic stressors that have significant effects on mental health and well-being, especially for individuals with a history of mental health problems. The impact of the pandemic on immigrant mental health may also depend on a variety of individual circumstances, including immigration status, socioeconomic background, and available support systems.

Key words: COVID-19 pandemic, refugees, migrants, mental health, risk factors

PREDVIĐAJU LI OSOBINE LIČNOSTI INDIVIDUALNE RAZLIKE U KOGNITIVNIM SPOSOBNOSTIMA

Krunoslav Matešić¹, Valentina Ružić²

¹Hrvatsko katoličko sveučilište, Zagreb, Hrvatska

²Naklada Slap, Zagreb, Hrvatska

krunoslav.matesic@unicath.hr

Pojedine osobine ličnosti su u dosadašnjim istraživanjima povezivane s općim i specifičnim mjerama kognitivnih sposobnosti te s uspjehom na pojedinim aspektima pamćenja, uzimajući u obzir demografske karakteristike poput spola, dobi i obrazovanja. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati predviđaju li osobine ličnosti uključene u petofaktorski model individualne razlike u kognitivnim sposobnostima. U istraživanju je korištena hrvatska adaptacija Wechslerova testa za ispitivanje inteligencije (WAIS-IV-HR), koja se sastoji od 4 indeksa: Indeksa perceptivnog rasuđivanja, Indeksa verbalnog pamćenja, Indeksa radnog pamćenja i Indeksa brzine obrade informacija te Ukupnog IQ-a (UIQ). Ličnost smo mjerili pomoću NEO-FFI-a, koji obuhvaća 5 osobina ličnosti: neuroticizam, ekstraverziju, otvorenost prema iskustvu, ugodnost i savjesnost, u okviru petofaktorskog modela ličnosti Coste i McCraea. U istraživanju je sudjelovalo 700 odraslih osoba u dobi od 16 do 74 godine. Korištene su regresijske analize kako bismo na temelju osobina ličnosti i demografskih podataka provjerili koliko objašnjavaju uspjeha na kompozitnim rezultatima indeksa i UIQ-a na WAIS-u-IV. Dobiveni rezultati pokazuju da pojedine dimenzije ličnosti (prvenstveno neuroticizam i otvorenost prema iskustvu) te demografske karakteristike mogu objasniti značajan dio varijance kognitivnih sposobnosti (do 15 % varijance), pri čemu je taj odnos najjači kad govorimo o ukupnoj mjeri inteligencije (UIQ). Od mjerenih pet osobina ličnosti, otvorenost prema iskustvu je jedina značajna osobina ličnosti koja predviđa rezultat na svim indeksima WAIS-a-IV-HR i ukupnog IQ-a.

Ključne riječi: ličnost, inteligencija, WAIS-IV-HR, NEO-FFI

I'M STRESSED. HOW WILL IT AFFECT MY AND YOUR BEHAVIOR AND OUR RELATIONSHIP? A DYADIC DIARY STUDY

Jasmina Mehulić, Željka Kamenov

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

jmebulic@ffzg.hr

Stress affects individual well-being but also intimate relationships spilling over into them. It is related to a negative perception of the partner and the relationship, lowering capacities for relationship maintenance and constructive behaviors, whilst enhancing the probability of maladaptive behaviors (Neff & Karney, 2017). These behaviors can be described using the two-dimensional construct of Emotional climate of a relationship differentiating between affectionate and antagonistic behaviors (Caughlin & Huston, 2006). With time, relationship satisfaction of each partner, and warm and affectionate or hostile and antagonistic behavior they express, come to mirror those of their partner and shape both partners' relationship satisfaction, thus confirming the importance of specific behaviors as determinants of relationship satisfaction. The aim of this study was to test how everyday stress impacts both partners' behavior and consequently their relationship satisfaction. This dyadic diary study was conducted using a mobile application for 14 days to collect diary data from 120 cohabiting heterosexual couples. Couples were dating for at least two years and cohabiting for at least three months. The following questionnaires were used: Perceived Stress Scale (Cohen et al., 1983), Socioemotional climate (Huston et al., 2010), and Couples Satisfaction Index (Funk & Rogge, 2007). We analyzed the data using the Actor-Partner Interdependence Model (Kenny et al., 2006). To account for the interdependence among the couples, 2-level multilevel regression modelling was used. A random intercept and a covariation between partners' level-2 and level-1 error terms were estimated. Results showed a significant negative association between the actors' perceived daily stress and their and their partners' relationship satisfaction through the actors' behavior. This study provides a more in-depth understanding of the interaction of daily stress, partners' behavior, and relationship assessment.

Key words: dyadic diary study, relationship satisfaction, affection, antagonism, stress

ACADEMIC EMOTIONS AND PROCRASTINATION IN ADOLESCENTS: CAN EMOTIONAL INTELLIGENCE BUFFER EFFECTS OF NEGATIVE EMOTIONS IN SCHOOL?

Isidora Micić¹, Zorana Jolić Marjanović²

¹*Institut za pedagoška istraživanja, Beograd, Srbija*

²*Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija*

isidora.jazz@gmail.com

Academic procrastination is defined as a tendency to needlessly put off or delay intended activities related to school/college, such as studying or exam taking. Procrastination is often accompanied by negative emotional experiences, which are supposedly less pronounced in individuals with higher emotion management ability, as one of the most important aspects of emotional intelligence (EI). This study sought to (a) examine the relationship between academic emotions (both positive and negative) and academic procrastination, and (b) determine the role that EI plays within this relationship. Study sample consisted of 281 high school students from Serbia (*Mage* = 84.3 % female). All participants self-assessed academic emotions (AEQ), academic procrastination (APS), and trait EI (TEIQue-AF); they were also administered with two ability EI tests, measuring emotional vocabulary (VET) and emotional management (TUE). Prior to other analyses, a factor analysis revealed a tripartite structure of the AEQ: School helplessness, School dissatisfaction, and School fulfillment. A total of six mediation analyses were applied, with one of these three AEQ factors serving as a predictor, trait or ability EI alternatively inspected as a mediator, and academic procrastination as a criterion. Results of these analyses have confirmed that both School helplessness and School dissatisfaction were positively, while School fulfillment was negatively related to academic procrastination. In addition, trait EI served as a partial mediator of this relationship, while the same mediation effect was absent for ability EI. Finally, trait EI also negatively directly affected academic procrastination. Our current findings give support for further and more detailed examination of mutual relationships between emotions experienced at school, tendency to procrastinate, and EI. Such studies would improve our understanding of the effects that students' emotions have on their engagement in school obligations, and thus outline possible pathways to reduce procrastination.

Key words: academic emotions, academic procrastination, emotional intelligence

UČINKOVITOST VIDNE MNEMOTEHNIKE U USVAJANJU NASTAVNOG GRADIVA

Dora Mihić, Antea Burilović, Dora Ćurak, Ivana Kovačević, Luna Marjan, Jovana Polimanac, Helena Šegota

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
dora.mihic@gmail.com

Mnemotehnnike predstavljaju strategije koje koristimo da bismo lakše upamtili nepovezane ili apstraktne informacije. Vidne mnemotehnikе se koriste da bi spajanjem različitih informacija osmislili novu zajedničku informaciju u obliku detaljne slike. Usvajanje vidne mnemotehnikе može biti korisno u školskom kontekstu u kojem učenici svakodnevno trebaju pohraniti velik broj informacija. Cilj ovog istraživanja bio je istražiti utjecaj usvajanja vidne mnemotehnikе na učenje i upamćivanje nastavnog gradiva iz različitih predmeta. U istraživanju je sudjelovalo $N = 34$ učenika šestih razreda osnovnih škola ($M_{dob} = 12.12$; $SD_{dob} = 0.327$) koji su podijeljeni u dvije skupine: tretmansku i kontrolnu. Svim sudionicima ispitane su sposobnosti učenja i pamćenja, korištenjem Testa verbalnog učenja i Testa verbalnog dugoročnog pamćenja, te samoeфикаsnost. Mjerenje je provedeno u dvije vremenske točke, u razmaku od 16 dana. Unutar tog perioda, tretmanska skupina je prolazila kroz vježbe usvajanja vidne mnemotehnikе, kroz tri susreta s razmakom od 3-4 dana. Vježbe su se sastojale od poučavanja sudionika vidnoj mnemotehnikici koju su sudionici primjenjivali na sadržaju triju nastavnih predmeta: geografije, povijesti i informatike. Između susreta, sudionici su vježbali naučenu mnemotehniku, a na sljedećem susretu analizirali uspjeh. Rezultati nisu pokazali značajnu interakciju skupine i točke mjerenja za mjere kratkoročnog pamćenja, kapacitet učenja, dosjećanje logički povezanog i nepovezanog materijala. Učenici tretmanske skupine su značajno povećali samoeфикаsnost u samoregulaciji učenja informatike, dok za ostale predmete nije bilo značajnog porasta u samoregulaciji. Nalazi istraživanja ukazuju na različite mehanizme kojima vidna mnemotehnikа može utjecati na učenje, kao i ograničenja njene primjene.

Ključne riječi: vidna mnemotehnikа, kognitivni trening, učenje

POVEZANOST SVIJESTI O REGIONALNOJ VIKTIMIZARNOSTI I PODRŠKE PRO-IZBJEGLIČKOJ POLITICI U SRBIJI, HRVATSKOJ I BIH

Vladimir Mihić¹, Tijana Karić⁴, Margareta Jelić², Vladimir Turjačanin³

¹Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija

²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

³Filozofski fakultet, Banja Luka, Bosna i Hercegovina

⁴Philipps-University Marburg, Germany

mihic@ff.uns.ac.rs

Od početka bliskoistočne izbjegličke krize 2015. godine, više od 1,5 miliona izbjeglica prošlo je kroz Srbiju, obično nastavljajući put preko Mađarske, Bosne i Hercegovine i Hrvatske do drugih zemalja EU. Neke od zemalja „balkanske rute” suočile su se sa vlastitom izbjegličkom krizom 1990-ih, tokom ratova u bivšoj Jugoslaviji. S obzirom na relativno skoro izbjegličko iskustvo, zanimao nas je odnos između svijesti o regionalnoj viktimiziranosti (regional victim consciousness-RVC), nacionalne identifikacije i podrške pro-izbjegličkoj politici u ovim zemljama. Prigodne uzorke činilo je 1060 Srba iz Srbije ($N = 372$, 35.1 %), Hrvata iz Hrvatske ($N = 297$, 28 %) i Srba ($N = 207$) i Bošnjaka ($N = 184$) iz BiH (36.9 %), starosti od 18 do 72 godine ($M = 29.5$ godina), od čega 62.8 % ženskog spola. Mjerili smo isključivu i inkluzivnu regionalnu viktimiziranost, personalnu centralnost grupne viktimizacije, glorifikaciju svoje etničke grupe i privrženost etničkoj grupi kao prediktore, dok je podrška pro-izbjegličkoj politici bila zavisna varijabla. Preliminarni rezultati pokazuju da postoje značajne razlike u svim mjerenim varijablama (mada trendovi razlika nisu isti za sve varijable), kao i da bosanski Srbi pokazuju najmanju podršku pro-izbjegličkoj politici ($F(3, 1056) = 2.82$; $p < .05$). Proveli smo četiri hijerarhijske regresijske analize sa tri mjere svijesti o regionalnoj viktimiziranosti u prvom koraku i dvije mjere nacionalne identifikacije u drugom koraku. Podrška pro-izbjegličkoj politici bila je kriterijska varijabla u sve četiri grupe (Hrvati iz Hrvatske, Srbi iz Srbije, bosanski Srbi i Bošnjaci iz BiH). Korelacije između varijabli i rezultati regresijske analize bili su slični u sva četiri poduzorka, pri čemu je svijest o regionalnoj inkluzivnoj viktimiziranosti bila najbolji prediktor u svim uzorcima (u rasponu od $\beta = .23$ u srpskom uzorku do $\beta = .40$ u uzorku Srba iz BiH). Konačno, u svim uzorcima, varijable svijesti o regionalnoj viktimiziranosti žrtve bile su bolji prediktori podrške pro-izbjegličkoj politici nego nacionalna identifikacija.

Ključne riječi: pro-izbjeglička politika, svijest o inkluzivnoj viktimiziranosti, svijest o isključivoj viktimiziranosti

DOPRINOS OSOBINA LIČNOSTI, EMOCIONALNE KOMPETENTNOSTI, MULTIKULTURALNIH ISKUSTAVA I NEKIH SOCIODEMOGRAFSKIH POKAZATELJA INTERKULTURALNOJ OSJETLJIVOSTI BUDUĆIH UČITELJA

Anela Nikčević-Milković

Odjel za nastavničke studije u Gospiću, Sveučilište u Zadru, Hrvatska
amilkovic@unizd.hr

U 21. stoljeću od nastavnika se očekuje da razviju interkulturalnu kompetenciju učenika, a njenom pretečom smatra se razvoj interkulturalne osjetljivosti (IO). IO je želja da se pojedinci motiviraju da razumiju, cijene i prihvate razlike među kulturama te da proizvedu pozitivan ishod međukulturalnih interakcija. Teorijski okvir istraživanja je razvojni model IO (DMIS) Bennetta (1983), a istraživanje je rađeno na 235 studenata učiteljskog studija s pet različitih Sveučilišta u Republici Hrvatskoj. Korištena je Skala interkulturalne osjetljivosti (ISS) (Chen i Starosta, 2000), Big Five Inventory (BFI) (Benet-Matinez i John, 1998), UEK-45 (Takšić, 2002) te Skala multikulturalnog iskustva. Na Skali IO sudionici istraživanja relativno visokim procjenjuju poštivanje i uvažavanje kulturnih razlika, uživanje u interakciji, uključenost u interakciji te pažljivost u interakciji, a prosječnim samopouzdanje u interakciji s pripadnicima drugih kultura. Relativno visokim procjenjuju emocionalnu kompetentnost te pokazuju prosječan rezultat na dimenziji neuroticizam, a ispodprosječan na dimenzijama ekstraverzija, otvorenost, savjesnost i ugodnost. Od multikulturalnih iskustava relativno visokim procjenjuju često praćenje medija i umjetnosti iz drugih kultura, prosječno česta putovanja izvan zemlje, a najnižim kontakte s pripadnicima drugih kultura. Oni koji su trenutno u kontaktu s pripadnicima drugih kultura imaju značajno veću IO u odnosu na one koji nisu te oni koji govore dva ili više jezika u odnosu na one koji govore samo jedan. Rezultati hijerarhijske multivarijatne analize pokazuju da socio-demografski podaci objašnjavaju 13 % varijance IO kao kriterija, osobine ličnosti dodatnih 4 %, a multikulturalna iskustva dodatnih 12 %. Najznačajnijim pozitivnim prediktorima pokazali su se praćenje medija i umjetnosti drugih kultura te obrazovanje oca. Multikulturalna iskustva stoga su najvažnija unutar interkulturalnog obrazovanja, a najviše se prenose medijima i umjetnošću iz različitih kultura te odgojnim stilovima roditelja.

Ključne riječi: emocionalna kompetentnost, interkulturalno obrazovanje, interkulturalna osjetljivost, multikulturalna iskustva, osobine ličnosti

KAKO RODITELJI DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU (PR)OCJENJUJU NAŠE DRUŠTVO?

Matilda Nikolić Ivanišević, Ana Slišković, Andrea Tokić, Jelena Ombla, Ana Šimunić, Marina Vidaković

Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska
mnikolic@unizd.hr

Za djecu s teškoćama u razvoju i njihove roditelje od nepresudne je važnosti formalna podrška iz triju sustava: zdravstvenog, socijalne skrbi i odgojno-obrazovnog. Kako bi omogućili optimalan razvoj djece s teškoćama u razvoju njihovi roditelji, ali i cijelo društvo, treba biti angažirano na rušenju svih vrsta barijera koje stoje na tom putu, a jednu od barijera svakako predstavlja stigma. Stoga je primarni cilj ovog istraživanja bio utvrditi koliko su roditelji zadovoljni trima sustavima (zdravstveni, socijalne skrbi te odgojno-obrazovni) te u kojoj mjeri su izloženi stigmati. U istraživanju je sudjelovalo 1106 roditelja djece s teškoćama u razvoju (NŽ = 1023), prosječne životne dobi 40.36 godina, koji žive na području RH. Podaci su prikupljeni putem on-line upitnika. Kako bismo dobili uvid u zadovoljstvo roditelja vezano za funkcioniranje društva korišten je upitnik konstruiran za potrebe ovog istraživanja (15 čestica; 5 za svaki sustav), a razina stigmatizacije je procijenjena uz pomoć adaptirane Skale stigmatizacije (Kaushik i sur., 2017). Rezultati su pokazali da je prosječna ocjena zadovoljstva funkcioniranjem triju sustava oko 3 (na skali od 1 – izrazito nezadovoljan/a do 5 – izrazito zadovoljan/a) te da svakako postoji prostor za poboljšanje. Usporedba različitih sustava pokazala je da je zadovoljstvo odgojno-obrazovnim sustavom nešto veće u odnosu na zadovoljstvo zdravstvenim i sustavom socijalne skrbi. Kada je riječ o različitim aspektima unutar sustava roditelji su najzadovoljniji susretljivošću i načinom ophođenja stručnjaka, a najmanje su zadovoljni propisanim zakonima. Roditelji procjenjuju da su njihova djeca rijetko izložena stigmatizirajućim oblicima ponašanja, te nema razlike u čestini takvih ponašanja s obzirom na veličinu mjesta stanovanja kao ni na stupanj oštećenja kod djeteta. Dakle, društvo prihvaća djecu s teškoćama u razvoju, ali nužni su daljnji koraci kako bi djeca s teškoćama u razvoju na što lakši način mogla ostvariti svoj puni potencijal.

Ključne riječi: roditelji djece s teškoćama u razvoju, društvo, stigma

WHO REPLACES CONVENTIONAL MEDICINE WITH HERBS AND SUPPLEMENTS? THE ROLE OF IRRATIONAL MINDSET

Milica Ninković^{1,2}, Srđan Puhalo³, Marija Petrović^{1,2}, Danka Purić^{1,2}, Petar Lukić^{1,2}, Iris Žeželj^{1,2}

¹Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija,

²Laboratorija za istraživanje individualnih razlika, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

³Pro Educa, Banja Luka, Bosna i Hercegovina

milica.ninkovic@f.bg.ac.rs

Traditional, complementary, and alternative medicine (TCAM) refers to healthcare practices that are not a part of conventional health systems. Their use can be subsumed into four domains: Alternative medical systems (e.g., homeopathy), New age practices (e.g., art therapy), Natural product-based practices (e.g., herbal balms), and Rituals/Customs (e.g., prayers for health). These practices can be used in three distinct ways: for preventive purposes, together with official medical practices, or as an alternative to them, with the latter being the most problematic. Psychological roots of the tendency to resort to these practices is repeatedly proved to be an “irrational mindset” (IM), a composite of irrational beliefs and cognitive biases. Here we explored whether IM (Superstition, Magical health beliefs, Conspiracy mentality, and Naturalness bias) can differentiate between different types of TCAM use. To this end, for each of the four domains participants indicated the way they typically use it. We recruited 470 participants from Bosnia and Herzegovina ($M_{\text{age}} = 44.9$, $SD_{\text{age}} = 10.2$; 65 % women). Using Linear discriminant analysis (LDA), we explored the relation between ways of TCAM use and IM. Since only Natural product-based medicine had frequency of alternative use > 4 %, we ran LDA to explore how IM predicts the way of use for this TCAM domain. Discriminant function indicated that IM has a role in predicting the way people use natural product-based medicine (Wilk's $\Lambda = .96$, $\chi^2(12) = 21.06$, $R = .20$, $p = .050$), with Superstition and Naturalness bias as the crucial predictors. The obtained function best differentiates the individuals who used natural product-based medicine as an alternative to the conventional treatments from the others. Our results show that people who tend to abandon official medical practices for TCAM are those prone to superstition and searching for naturalness. The official health communication could be tailored to specifically target these beliefs.

Key words: irrational beliefs, preventive TCAM use, alternative TCAM use, health behaviors

ŠTO BOLJE PREDVIĐA STAVOVE ADOLESCENATA O CIJEPLJENJU OPĆENITO: ZNANJE O CIJEPLJENJU, POVJERENJE ILI KONSPIRATIVNA UVJERENJA?

Vojana Obradović, Veljko Jovanović, Milica Lazić, Vesna Gavrilov-Jerković

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

vojana.obradovic@ff.uns.ac.rs

Postojeći dostupni podaci nam ukazuju na generalno nisku procijepljenost mladih osoba. Stoga, cilj ovog istraživanja je bio ispitivanje prediktora negativnih stavova ka cijepljenju kod adolescenata. Procjenjivali smo prediktivnu vrijednost znanja o cijepljenju, povjerenja u institucije (povjerenje u vlast i zdravstveni sustav) i konspirativnih uvjerenja o cijepljenju. U istraživanju je sudjelovalo 803 ispitanika sa teritorije Vojvodine (59.2 % ženskog spola), u dobi od 15 do 24 godine. Postojeći dostupni podaci nam ukazuju na generalno nisku procijepljenost mladih osoba. Stoga, cilj ovog istraživanja je bio ispitivanje prediktora negativnih stavova ka cijepljenju kod adolescenata. Procjenjivali smo prediktivnu vrijednost znanja o cijepljenju, povjerenja u institucije (povjerenje u vlast i zdravstveni sustav) i konspirativnih uvjerenja o cijepljenju. U istraživanju je sudjelovalo 803 ispitanika s područja Vojvodine (59.2 % ženskog spola), u dobi od 15 do 24 godine ($M = 18.23$, $SD = 2.66$). Negativan stav ka cijepljenju je operacionaliziran putem instrumenta kojeg čine četiri subskale: sumnja u korisnost cjepiva, briga zbog nepoznatih efekata cjepiva u budućnosti, zabrinutost zbog uporabe kao sredstva za stjecanje profita i preferencija prirodnog imuniteta. Za procjenu prediktorskih varijabli upotrijebljeni su sljedeći upitnici: Upitnik za procjenu znanja o cijepljenju, Upitnik za procjenu konspirativnih uvjerenja o cjepivima; povjerenje u institucije je mjereno putem dvije čestice (povjerenje u vlast i zdravstveni sustav). Kako bi se odgovorilo na cilj istraživanja provedene su četiri višestruke regresijske analize. Rezultati su pokazali da se kao najdosljedniji prediktor negativnih stavova ka cijepljenju izdvaja vjerovanje u konspirativna uvjerenja. Kao drugi najznačajniji prediktor registrirano je znanje o cijepljenju. Dobiveni rezultati mogu poslužiti za kreiranje preventivnih kampanja usmjerenih na osmišljavanje intervencija koje će potencijalno doprinijeti pozitivnijim stavovima ka cijepljenju kod adolescenata. Praktične implikacije će biti diskutirane.

Ključne riječi: stavovi o cijepljenju, adolescenti, znanje o cijepljenju, povjerenje, konspirativna uvjerenja

THE ASSOCIATION BETWEEN ADVERSE CHILDHOOD EXPERIENCES, PERFECTIONISM AND EMPATHY AMONG ADULTS RESIDING IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Belma Oruč, Selvira Draganović

Internacionalni Univerzitet u Sarajevu, Bosna i Hercegovina

belmaoruc123@gmail.com

Experiences that we gather while growing up are the ones that shape our personality and play a big role in the formation of our character. Adversity in life is somewhat inevitable, and the consequences of adverse experiences in childhood are vast and detrimental. It is natural to expect negative and, in a way, antisocial behaviors and attitudes from the individuals who have survived adversity whilst young, but it is also common for the consequences of such experiences to create adaptive, even prosocial behaviors in individuals. Nevertheless, those prosocial behaviors will still cause distress to the individual. Such examples are perfectionism and empathy. Perfectionism is often, cross-culturally, viewed as a desirable trait that fosters excellence, and empathy is one of the most desirable traits in formation of all sorts of relationship with other people. The present study utilized a correlational research design to investigate the relationship between adverse childhood experiences (ACE), perfectionism, and empathy among adults in Bosnia and Herzegovina. A sample of total 351 adults ($N = 351$), residing in Bosnia and Herzegovina was recruited using convenience sampling method. Participants completed a series of self-report measures to assess their adverse childhood experiences, levels of perfectionism, and empathy. The Adverse Childhood Experiences (ACE) questionnaire, the Multidimensional Perfectionism Scale (MPS), and the Toronto Empathy Questionnaire (TEQ) were utilized to collect data. It is expected that this study will yield significant relationship between adverse childhood experiences, perfectionism, and empathy based on participants' socio/demographic variables. Findings could provide significant insight into creating mental health prevention programs and in therapy settings in Bosnia and Herzegovina. Key words: adverse childhood experiences, perfectionism, empathy, maladaptation

Key words: adverse childhood experiences, perfectionism, empathy, maladaptation

LAŽIRANJE U SELEKCIJSKOM INTERVJUU: PROVJERA USPJEŠNOSTI U PRIKAZIVANJU OSOBINA LIČNOSTI IDEALNOG KANDIDATA ZA RUKOVODITELJSKU POZICIJU

Maja Parmač Kovačić¹, Matea Gugo², Nataša Juničić³, Karla Mikić⁴

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Coca-Cola HBC Hrvatska, Zagreb, Hrvatska

³Centar za vozila Hrvatske, Zagreb, Hrvatska

⁴Victus Group, Zagreb, Hrvatska

mparmac@ffzg.hr

Selekcijski intervju najčešće je korištena metoda procjene ličnosti kandidata za različite poslove. Glavni razlog za to su pozitivne reakcije kandidata (Anderson i sur., 2010) te umjerena do visoka valjanost u predviđanju radne uspješnosti (Schmidt i Hunter, 1998; Sackett i sur., 2021). Međutim, korištenje selekcijskog intervjuja ima i određene prigovore, a kao glavni navodi se podložnost lažiranju odgovora - kandidati u selekcijskom intervjuu ne odgovaraju iskreno već daju odgovore u skladu sa slikom idealnog kandidata s ciljem dobivanja posla. Istraživanja pokazuju da čak 81 % kandidata izreče barem jednu laž tijekom intervjuja (Weiss i Feldman, 2006), dok barem njih 17 % koristi ekstremne oblike lažiranja (Bourdagea i sur., 2018). Iako istraživanja pokazuju da kandidati u selekcijskom intervjuu iskrivljavaju svoje odgovore, za sada ne postoje istraživanja koja su se bavila pitanjem koliko su uspješni u tome. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati koliko su kandidati u zamišljenom selekcijskom intervjuu uspješni u iskrivljavanju svojih odgovora s ciljem prikazivanja idealnim kandidatom za rukovoditeljsku poziciju. Istraživanje smo proveli na uzorku studenata i netom diplomiranih osoba ($N_1 = 102$), koji su sudjelovali u zamišljenom selekcijskom intervjuu za poziciju voditelja pozivnog centra, kojim su se ispitivale ekstraverzija i iskrenost/poniznost u dvije situacije – situaciji iskrenog odgovaranja i situaciji poticanog lažiranja. Dodatno smo prikupili procjene stručnjaka u području zapošljavanja ($N_2 = 8$) o idealnim odgovorima kandidata za posao voditelja pozivnog centra na tom istom strukturiranom selekcijskom intervjuu. Dobiveni rezultati su pokazali da su kandidati u simuliranoj selekcijskoj situaciji donekle uspješni u iskrivljavanju svojih odgovora. Dok su na dimenziji iskrenosti/poniznosti sudionici u situaciji poticanog iskrivljavanja uspjeli „točno pogoditi“ poželjnu razinu izraženosti te karakteristike ličnosti, na dimenziji ekstraverzije su precijenili poželjan rezultat kod idealnog kandidata za voditelja pozivnog centra.

Ključne riječi: selekcijski intervju, iskrivljavanje odgovora, rukovoditeljska pozicija, ekstraverzija, iskrenost/poniznost

ČINI LI PRILIKA LOPOVA? VARANJE GIMNAZIJALACA NA PISANIM ONLINE ISPITIMA TIJEKOM PANDEMIJE COVID-19

Nina Pavlin-Bernardić¹, Klara Bosnar², Vanja Putarek³

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Osnovna škola Nikole Hribara, Velika Gorica, Hrvatska

³Psiho Startup, Zagreb, Hrvatska

nbernardi@ffzg.hr

Pandemija COVID-19 dovela je do brojnih promjena u funkcioniranju pojedinaca, a kod učenika i studenata hrvatskih škola velika novost bilo je odvijanje nastave online putem. Uz brojne prednosti online nastave, postoje i razni nedostaci, među kojima je i veća mogućnost varanja u procesima vrednovanja znanja. Stoga smo se u ovom istraživanju usmjerili na bolje razumijevanje varanja na online ispitima. Preciznije rečeno, cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos između motivacijskih čimbenika (samoeфикаsnosti, samoeфикаsnosti u samoregulaciji i ciljeva postignuća), kontekstualnih čimbenika i varanja na online pisanim ispitima za vrijeme pandemije. U istraživanju je sudjelovalo 400 učenika trećih i četvrtih razreda zagrebačkih gimnazija. Učenici su ispunjavali Skalu ciljeva postignuća, Skalu samoeфикаsnosti, Skalu samoeфикаsnosti u samoregulaciji učenja, Skalu kontekstualnih razloga varanja na online ispitima i Skalu učestalosti varanja na online ispitima. Potonje dvije skale konstruirane su za potrebe ovog istraživanja i stoga je provedena najprije eksploratorna, a zatim i konfirmatorna faktorska analiza obiju skala. Dobivena je jednofaktorska struktura obiju skala, pri čemu je kod obje skale jednim faktorom objašnjeno oko 60 % varijance. Čestina varanja na online pisanim ispitima o kojoj su učenici izvještavali bila je umjerena do česta, što je više nego u ranijim istraživanjima varanja na ispitima uživo. Korelacijska analiza pokazala je negativnu povezanost samoeфикаsnosti, samoeфикаsnosti u samoregulaciji i ciljeva ovladavanja približavanjem, kao i pozitivnu povezanost ciljeva izbjegavanja rada s kontekstualnim čimbenicima i učestalošću varanja na online ispitima. Potvrđena je inkrementalna valjanost kontekstualnih čimbenika povrh motivacijskih varijabli, odnosno kontekstualni čimbenici objašnjavaju dodatnih čak 49.1 % varijance varanja na online ispitima, što je također više nego što smo dobili u ranijim istraživanjima kada se radilo o pisanim ispitima uživo.

Ključne riječi: online nastava, varanje na ispitima, online pisani ispiti, motivacijski čimbenici, kontekstualni čimbenici

ANALYSIS OF THE (MAL)ADAPTIVE ASPECTS OF SADISM THROUGH ITS ROLE IN THE PACE OF LIFE SYNDROME (PoLS)

Svetlana Pavlović, Janko Međedović

Institute of criminological and sociological research, Belgrade, Serbia

pavlovic.sc@gmail.com

Sadism is a part of the dark tetrad personality traits and describes a person who humiliates others, enjoying inflicting physical, psychological and sexual pain. Considering the detrimental social outcomes of sadism, it is important to understand its personal and behavioral correlates. We analyzed sadism within The Pace of Life Syndrome (PoLS) framework, which represents associations between behavior, physiology, and reproductive fitness outcomes in different environments. The hypothesis was that sadism is a part of a fast PoLS described through higher reproductive success, lower age of first reproduction, earlier onset of sexual activity, short-term mating behavior, higher body mass index (BMI), and harsher childhood environment. We assessed PoLS via the measures of reproductive success, age of first reproduction, mating behavior, partner value, jealousy, BMI, and childhood environment; sadism is measured via the scale of direct sadism from VAST inventory. The sample consisted of 475 participants and the data was collected online. Network analysis showed that sadism has direct edges with four nodes, and all associations are in line with the fast PoLS hypothesis: positive connections with jealousy and short-term mating, and the negative edges with the stability of childhood environment and the age of first reproduction. The latter edge suggests that sadism may have some adaptive benefits via earlier reproduction. Nevertheless, the positive association with short-term mating indicates its maladaptive properties, because the number of partners, further in the network, is linked with a lower number of offspring, and delayed reproduction. We can conclude that sadism may be a fast PoLS behavioral trait that shows both adaptive and maladaptive potentials, but the latter ones are more highly expressed. This is in line with the data suggesting that sadism is a construct with brutal aggressiveness at its core, closely linked to psychopathology.

Key words: sadism, Pace of Life Syndrome, fitness, mating, network analysis

NIT' ZLI NIT' GLUPI, ALI RAZLIČITOG PRISTUPA INFORMACIJAMA: RAZLIKE U MRAČNOJ OSOBINI LIČNOSTI I KOGNITIVNOJ OTVORENOSTI S OBZIROM NA SVJETONAZOR

Tomislav Pavlović, Marina Maglić, Renata Franc

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

tomislav.pavlovic@pilar.hr

Komunikacija s pojedincima suprotstavljenih svjetonazora može predstavljati priličan izvor frustracije. Uslijed frustracije skloni smo donositi zaključke o osobinama i kognitivnim sposobnostima sugovornika s obzirom na to koliko njihovi stavovi odudaraju od naših. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti ima li u tome istine (sukladno Brunswikovom modelu leće), odnosno razlikuju li se osobe različitih svjetonazora s obzirom na opću mračnu osobinu ličnosti i sklonost analitičkom mišljenju, mjerenu zadacima kognitivne reflektivnosti (CRT) i samoprocijenjenom sklonosti razmišljanja aktivno otvorenim umom (AOT). Analiza je provedena na kvotnom uzorku 512 odraslih Hrvata, reprezentativnom s obzirom na dob i spol. U prvom je koraku provedena analiza latentnih profila na mjerama socijalne, ekonomske i političke orijentacije te religioznosti. Rezultati su pokazali da je sudionike najprimjerenije podijeliti u šest svjetonazorskih profila (konzervativni religiozni, centar religiozni, liberalni-centar-religiozni, liberalni-centar i liberalni nereligiozni). Naknadne usporedbe profila nisu ukazivale na razlike u općoj mračnoj osobini ličnosti i broju potpuno netočnih (neintuitivnih) odgovora na zadacima kognitivne reflektivnosti. No, u kontekstu intuitivnih i točnih odgovora najbolje su rezultate ostvarivali sudionici iz profila liberalnije orijentacije (osim profila liberalnih i religioznih sudionika, čiji su rezultati bili sličniji konzervativnijim profilima). Ta se razlika nije vidjela na mjeri samoprocjene razmišljanja aktivno otvorenim umom, gdje su se liberalni i religiozni sudionici procijenili podjednako otvorenima kao i liberalni nereligiozni sudionici. Sudionici ostalih profila procijenili su se manje otvorenima. Ovakvi rezultati ukazuju da se uspostavljeni latentni profili različitih svjetonazora razlikuju s obzirom na pristup obradi informacija i samoprocjenu otvorenosti tog pristupa, pri čemu samoprocjena ne prati obrazac uspostavljen na objektivnijim zadacima.

Ključne riječi: svjetonazor, politička orijentacija, religioznost, kognitivna reflektivnost, mračne osobine ličnosti

SOME SUPERSTITION, SOME MAGICAL HEALTH, BUT ALL NATURAL: BELIEFS THAT MAKES US PRONE TO TRADITIONAL, COMPLEMENTARY AND ALTERNATIVE MEDICINE PRACTICES

Marija Petrović^{1,2}, Srđan Puhalo³, Milica Ninković^{1,2}, Danka Purić^{1,2}, Petar Lukić^{1,2}, Iris Žeželj^{1,2}

¹Laboratorija za istraživanje individualnih razlika, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

²Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

³Pro Educa, Banja Luka, Bosna i Hercegovina

marija.petrovic@f.bg.ac.rs

To preserve their health, people are increasingly resorting to traditional, complementary and alternative medicine (TCAM). While its appeal grows, it is still lacking a strong evidence base and can lead to adverse effects. In a previous study in Serbia, we developed a new instrument to measure the lifetime use of diverse TCAM practices (e.g., acupuncture, art therapy, herbal balms, prayer, etc.) and explored its psychological antecedents. The results showed that the pattern of use of TCAM practices can be classified into four domains: Alternative medical systems, Natural product-based practices, New age medicine, and Rituals/Customs. Moreover, an irrational mindset (IM; consisting of irrational beliefs and cognitive biases) contributed to the prediction of TCAM use, over and above socio-demographics, ideological beliefs, and self-reported health status. To conceptually replicate the results, we validated the measure in a novel setting (Bosnia and Herzegovina). Participants first reported their lifetime TCAM use ($N = 580$). Using CFA, we replicated a four-factor structure of TCAM domains ($CFI = 0.94$; $TLI = 0.93$; $RMSEA = .03$ (95 % CI .03-.04)). Next, for the participants who filled out all measures ($N = 470$, 65 % women; $M_{age} = 44.9$, $SD_{age} = 10.2$), we explored whether IM variables (magical health beliefs, conspiracist thinking, superstition, and the naturalness bias) contributed to the prediction of TCAM use. As expected, after controlling for socio-demographics, ideological beliefs, and self-reported health status, IM significantly contributed to the prediction ($\Delta F(4,457) = 20.33$, $p < .001$, $\Delta R^2 = .127$), with magical health beliefs, superstition, and naturalness bias contributing over and above other predictors. Magical health beliefs were the strongest predictor, alongside gender. We find that our results largely replicate in a novel setting, offering further evidence of the importance of including IM when considering the susceptibility to TCAM use.

Key words: alternative medicine, irrational beliefs, cognitive biases, magical health beliefs

MANJINSKI STRES I MENTALNO ZDRAVLJE NEHETEROEKSUALNIH OSOBA

Matea Popov¹, Mirta Blažev², Paola Laginja¹, Leonarda Lončarić³, Klara Juranović³

¹Dugine obitelji, Zagreb, Hrvatska

²Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

³Odsjek za psihologiju, Fakultet hrvatskih studija, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
pmatea@gmail.com

Cilj ovog rada je ispitati mentalno zdravlje neheteroseksualnih osoba te povezanost istoga s manjinskim stresom. Kroz online upitnik u istraživanju je sudjelovalo 1645 osoba ($n = 1645$), a rezultati su potom obrađeni deskriptivnom statistikom, računanjem korelacije te regresijskom analizom. Svjetska zdravstvena organizacija zdravlje definira kao stanje potpune fizičke, mentalne i društvene dobrobiti, a ne samo kao odsustvo bolesti (WHO, 2004). Vodeći se ovom definicijom kroz upitnik smo ispitivali „pozitivno“ mentalno zdravlje kroz Skalu zadovoljstva životom (Penezić, 1996.) te Upitnikom kontinuuma mentalnog zdravlja (MHC – SF; Keyes, 2005), dok smo „negativne“ aspekte mentalnog zdravlja istraživali kroz Skalu depresije, anksioznosti i stresa (DASS – 21; Lovibond i Lovibond, 1995), Skalu ovisnosti koju smo za ove potrebe izradili koristeći metodologiju CAGE upitnika (Mayfield i Hall, 1974) te smo ispitali suicidalne ideacije, planove te pokušaje suicida. Pojam manjinskog stresa razvio je Mayer (2003) koji ga definira kao kroničnu razinu stresa uzrokovanu predrasudama, diskriminacijom, manjkom socijalne podrške i drugim faktorima koju doživljavaju članovi stigmatiziranih manjinskih grupa. Skalu manjinskog stresa (Norcini Pala i sur., 2017) preveli smo te koristili za mjerenje ovog konstrukta. Očekivali smo kako će mentalno zdravlje neheteroseksualnih osoba biti lošije no što je slučaj na poznatim podacima opće populacije, te smo očekivali pronaći povezanost između manjinskog stresa i mentalnog zdravlja. Rezultati istraživanja u velikoj mjeri su u skladu s očekivanjima: mentalno zdravlje neheteroseksualnih osoba pokazalo se lošijim no na poznatim podacima iz opće populacije te je pronađena umjerena do jaka povezanost mentalnog zdravlja i pojedinih segmenta manjinskog stresa.

Ključne riječi: manjinski stres, mentalno zdravlje, LGBT, LGBTIQ

VALJANOST I PRIKLADNOST TOLERANCIJE KAO KRITERIJA ZA POREMEĆAJ IGRANJA INTERNETSKIH VIDEOIGARA – SUSTAVNI PREGLED LITERATURE

Josip Razum², Benedict Baumgartner¹, Renata Glavak Tkalić²

¹Klinik und Poliklinik für Psychiatrie und Psychotherapie, Klinikum rechts der Isar, Technische Universität München, Germany

²Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
josip.razumzg@gmail.com

Tolerancija je jedan od 9 kriterija kojima je u DSM-5 definiran Poremećaj igranja internetskih videoigara (Internet Gaming Disorder; IGD) kao stanje za daljnje proučavanje. Preuzet je iz kriterija za zlouporabu sredstava ovisnosti, gdje uz simptome sustezanja predstavlja obilježje procesa ovisnosti. Tolerancija je u DSM-5 definirana kao „potreba za povećanjem vremena igranja internetskih videoigara“. Iako većina dosad osmišljenih upitnika za mjerenje IGD-a koristi DSM-5 konceptualizaciju, značajne kritike su upućene prema njoj i prema kriteriju tolerancije. Cilj ovog pregleda literature bio je kritički vrednovati dokaze o psihometrijskoj valjanosti i prikladnosti tolerancije kao kriterija za IGD. U pregled literature je ukupno uključen 61 rad: 47 kvantitativnih radova, 7 kvalitativnih radova i 7 radova koji su uključivali samo operacionalizacije kriterija tolerancije. Sustavni pregled literature proveden je korištenjem kombinacije ključnih riječi u bazama WOS, Scopus, PubMed, PsycInfo i Google Scholar, pri čemu je dvoje autora nezavisno procjenjivalo članke i usuglasilo se o konačnom odabiru. Rezultati su pokazali da je tolerancija uglavnom imala prihvatljiva do visoka faktorska opterećenja na IGD faktoru. Prisustvo kriterija tolerancije uglavnom je korespondiralo prisustvu IGD dijagnoze u istraživanjima koja su koristila kliničke intervju. Ipak, u drugim istraživanjima tolerancija je pokazala nisku povezanost s kriterijima distresa i dobrobiti. U kvalitativnim istraživanjima su igrači videoigara odbacili toleranciju kao smislen proces i prikladan kriterij za IGD. Prethodno opisane zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike tolerancije vjerojatno su posljedica manjkavosti IGD konstrukta, koji također sadrži i druge sporne kriterije. Tolerancija nije dobar kriterij za mjerenje IGD-a te bi trebalo paziti kako se interpretiraju rezultati dobiveni upitnicima koji koriste DSM-5 konceptualizaciju. Nova ICD-11 konceptualizacija koja ne sadrži toleranciju i druge sporne kriterije se doima smislenijom.

Ključne riječi: Poremećaj igranja internetskih videoigara, IGD, tolerancija, valjanost kriterija

BASIC PERSONALITY TRAITS AND DENSITY DISTRIBUTIONS OF BASIC PERSONALITY STATES

Maja Ribar¹, Denis Bratko²

¹*Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia*

²*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

maja.ribar@pilar.hr

Perspective on personality based on multiple assessments of momentary personality states has been gaining increased research attention. Personality states can be viewed as everyday manifestations of personality in behavior and, when assessed throughout different occasions, they form density distributions with their own parameters. The aim of this study was to examine the relationships between basic personality traits and density distribution parameters of their corresponding personality states (i.e., mean, standard deviation, minimum, and maximum) within the Big Five personality model. The sample consisted of 169 students ($M_{age} = 21.20$, $SD_{age} = 1.97$, 21.3 % male), who were predominantly psychology students (84.0 %). Data on personality traits were collected online, while data on momentary personality states were collected using experience sampling via a mobile phone application. Participants reported their momentary personality states on fixed occasions four times a day for eight days, and on average provided 23.24 reports ($SD = 6.44$). Personality traits were highly correlated with averages of corresponding personality states (all $r's > .50$), and in most cases with other density distribution parameters. However, other density distribution parameters were in most cases substantially correlated with the distribution's mean and mean squared. When adjusted for these relationships, the relationship between personality traits and other density distribution parameters decreased. In sum, personality traits predict how a person on average behaves, but to a much smaller extent how personality-relevant behavior can be described in terms of other parameters of density distributions. Therefore, further research is needed to explore other predictors of personality-relevant behaviors, since distribution mean is only one of the ways to describe them.

Key words: basic personality traits, personality states, density distributions, trait-relevant behavior, Big Five

PARENTIFIKACIJA I ZAŠTITNI ČIMBENICI: ULOGA SUOČAVANJA SA STRESOM, PRIJATELJSTVA I ODNOSA PREMA ŠKOLI U ADOLESCENCIJI

Luka Stanić, Marina Ajduković, Petra Kožljan

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

luka.stanic@pravo.hr

Parentifikacija se odnosi na proces u kojem djeca preuzimaju uloge i odgovornosti roditelja unutar obiteljskog sustava. Preuzete odgovornosti mogu biti zahtjevnije od djetetovih razvojnih sposobnosti i mogu predstavljati emocionalni teret za dijete. Dosadašnja istraživanja pokazuju kako se parentifikacija pojavljuje u različitim obiteljskim kontekstima, poput problema mentalnog zdravlja roditelja, financijskih teškoća u obitelji i roditeljskih sukoba. Parentifikacija je povezana s nizom negativnih ishoda, poput problema mentalnog zdravlja i eksternaliziranih problema u ponašanju djece. S druge strane, dio istraživanja pokazuje kako je parentifikacija povezana s višim razinama otpornosti. Međutim, malo je istraživanja ispitivalo čimbenike koji mogu prevenirati emocionalni teret parentifikacije. Cilj ovog istraživanja je ispitati ulogu suočavanja sa stresom, vršnjačkih odnosa te odnosa prema školi kao čimbenika zaštite od emocionalnog tereta parentifikacije. Istraživanje je provedeno s 839 učenika prvih razreda srednjih škola u Sisačko-moslavačkoj, Brodsko-posavskoj i Karlovačkoj županiji kao dio projekta „Međugeneracijski prijenos rizika za mentalno zdravlje adolescenata“ financiranog od Hrvatske zaklade za znanost. U obradu podataka uključeni su samo učenici koji žive u dvoroditeljskim obiteljima ($N = 671$, $M = 48.44\%$, $\bar{X} = 51.56\%$, $M_{dob} = 15.17$, $SD = 0.409$). Rezultati istraživanja ukazuju da su djevojke više nego mladići izložene parentifikaciji. Regresijska analiza pokazuje da emocionalnoj parentifikaciji pridonose ženski spol, veći broj osoba koje žive u kućanstvu te stres u obitelji. S druge strane, konstruktivni obrasci suočavanja sa stresom, percipirana kvaliteta prijateljskih odnosa te pozitivniji odnos prema školi mogu imati pozitivan učinak na smanjenje emocionalne parentifikacije kod adolescenata. Rezultati mogu poslužiti kreiranju intervencija koji podupiru razvoj osobne otpornosti adolescenata uključujući strategije suočavanja sa stresom, ali i razvoj kvalitetnih vršnjačkih odnosa te odnosa unutar školskog okruženja.

Ključne riječi: parentifikacija, zaštitni čimbenici, adolescenti

PROVJERA KRATKOROČNIH I DUGOROČNIH EFEKATA INTERVENCIJE SURADNIČKOG UČENJA NA NORME O KONTAKTU S DJECOM IZBJEGLICAMA

Nikolina Stanković¹, Dinka Čorkalo Biruški¹, Antonija Vrdoljak¹, Rachel Fasel², Fabrizio Butera², Margareta Jelić¹

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Faculté des sciences sociales et politiques, Université de Lausanne, Švicarska

nikolina.nina.stankovic@gmail.com

Škola ima važnu ulogu u socijalizaciji djece te predstavlja pogodno okruženje za razvoj pozitivnih međugrupnih odnosa među djecom. S ciljem poboljšanja stavova domicilne djece prema djeci izbjeglicama, osmišljena je intervencija suradničkog učenja za škole u kojima su uključena djeca izbjeglice. Suradničko se učenje temelji na izravnom kontaktu (zajednički rad u malim grupama), no učenici istovremeno svjedoče suradnji i pozitivnom kontaktu vršnjaka s djetetom izbjeglicom, te tako imaju priliku stjecati ali i mijenjati norme o poželjnom ponašanju s vršnjacima. Dodatno, podrška učitelja u okruženju škole šalje jasnu poruku djeci o institucionalnoj podršci međugrupnom kontaktu, što je jedan od ključnih uvjeta njegove uspješnosti. Stoga se očekuje da će intervencija suradničkog učenja koja se provodi u razredu dovesti do promjena percepcije vršnjačkih i nastavničkih normi kontakta s djecom izbjeglicama. Kako bi se provjerili kratkoročni i dugoročniji učinci intervencije suradničkog učenja na percepciju nastavničkih i vršnjačkih normi o kontaktu s djecom izbjeglicama, provedeno je longitudinalno kvazi-eksperimentalno istraživanje. Domicilni učenici od 2. do 8. razreda iz ukupno 17 različitih škola, podijeljeni u intervencijsku ($N_i = 443$) i usporednu grupu ($N_u = 318$), procjenjivali su kako vide nastavničke i vršnjačke norme o kontaktu s vršnjacima izbjeglicama prije provedbe intervencije (T1), neposredno nakon (T2) te mjesec i pol dana nakon (T3) provedbe intervencije. Provjera modela latentnih razlika pokazala je da su u intervencijskoj grupi nastavničke norme bile percipirane povoljnijima nego u usporednoj grupi. Međutim, taj trend se nije održao dugoročno. Nadalje, nije utvrđena značajna razlika između učenika u intervencijskoj i usporednoj grupi u percepciji vršnjačkih normi. Nalazi ovog istraživanja potvrđuju važnost uloge nastavnika u provedbi intervencije, ali i u samom procesu integracije djece izbjeglica.

Ključne riječi: djeca izbjeglice, suradničko učenje, norme o kontaktu

NOSTALGIJA ZA BOLJIM ŽIVOTOM: PERCEPCIJE JUGOSLAVIJE

Nevena Stojić³, Anđela Lišančić³, Marija Branković^{1,2,3}

¹Fakultet za medije i komunikaciju, Beograd, Srbija

²Institut za filozofiju i društvenu teoriju, Beograd, Srbija

³Laboratorija za istraživanje individualnih razlika, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

nevenastojic6@gmail.com

Jugonostalgija se može definirati kao sentimentalna čežnja za periodom Jugoslavije, kao kolektivnom prošlošću ili kombinacijom lične i kolektivne prošlosti. U popularnoj kulturi prostora bivše Jugoslavije, jugonostalgija se povezuje sa turizmom, muzikom, stripovima i svakodnevnim predmetima iz perioda Jugoslavije, te je neki autori smatraju površnim i čak štetnim fenomenom. Kako je pojam jugonostalgije rijetko izučavan iz perspektive psihološke znanosti, cilj istraživanja je bio definiranje toga što ljudi s prostora bivše Jugoslavije podrazumijevaju pod ovim pojmom, te proučavanje ka čemu su specifično usmjerena sentimentalna osjećanja ljudi prema periodu Jugoslavije. Uzorak je prikupljen preko interneta, snowball metodom, a činile su ga 303 osobe koje žive na području bivše Jugoslavije. Dobivene su značajne korelacije između stupnja jugonostalgije i ekonomske ($r = -.283$) i socijalne političke orijentacije ($r = -.419$), odnosno veći stupanj jugonostalgije pokazuju ispitanici koji se pozicioniraju lijevo na političkom spektru. Također, pokazuje se da se ispitanici stariji od 35 godina značajno više identificiraju s Jugoslavijom od mlađih ispitanika ($t(298) = -4.806, p < .01$). 57.5 % ispitanika je definiralo jugonostalgiju kao pozitivan pojam, dok je 21.2 % ispitanika davalo negativne odgovore. Ispitanici kao ono što im nedostaje iz perioda Jugoslavije pretežno navode stabilnost i sigurnost (radnih mjesta, stambenog pitanja i slično) (27.4 %), jaku i veliku državu sa znatnim međunarodnim ugledom (18.8 %), bratstvo i jedinstvo i mir među narodima bivše Jugoslavije (16.1 %) i vrijednosti poput društvene ravnopravnosti i boljeg položaja žena i radnika (13.1 %). Rezultati impliciraju da jugonostalgija nije površan fenomen koji podrazumijeva samo osobna sjećanja i sentimentalna osjećanja prema svakodnevnim proizvodima ili pop-kulturi, već ona podrazumijeva prije svega želju za drugačijim društvenim uređenjem, bliskošću naroda u regiji i boljim položajem trenutno postojećih država u svijetu.

Ključne riječi: nostalgija, percepcija prošlosti, politička orijentacija, Jugoslavija

KIBEROHONDRIJA TIJEKOM TRUDNOĆE – LONGITUDINALNA STUDIJA

Matea Šoštarić, Nataša Jokić-Begić, Anita Lauri Korajlija, Tanja Jurin

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

masostar@ffzg.hr

Trudnoća je složeno razdoblje koje kod brojnih žena dovodi do anksioznosti i brige o zdravlju. Kao način nošenja s tjeskobom, velik broj trudnica informacije o zdravlju traži na Internetu. Kad se upuštaju u pretjerano, kompulzivno i ponavljajuće istraživanje o zdravlju koje je praćeno povećanom anksioznosti, dolazi do razvoja kiberohondrije. Prema kognitivno-bihevioralnim modelima kiberohondrije, postoje stabilne karakteristike osobnosti koje čine predispoziciju za razvoj kiberohondrije. Osim o osobinama, online pretraživanje ovisi i o trenutnim zdravstvenim okolnostima, odnosno okidačima koji dovode do pretjeranog i kompulzivnog online pretraživanja i njegovih negativnih posljedica. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati čimbenike rizika, okidače i posljedice kiberohondrije u trudnica. Za potrebe istraživanja napravljen je online upitnik koji je ispunilo 149 sudionica u tri točke mjerenja - u ranoj trudnoći (14-19 tjedan), sredinom trudnoće (24-29 tjedan) i u kasnoj trudnoći (34-39 tjedan). Dobiveni rezultati pokazali su da su zdravstvena anksioznost i psihička komponenta anksiozne osjetljivosti rizični faktori za razvoj kiberohondrije tijekom trudnoće. Brige vezane uz majčinstvo pokazale su se okidačem kiberohondrije. Iako je uočena veza između kiberohondrije i straha od poroda, čini se da strah od poroda nije izravna posljedica kiberohondrije. Ovi rezultati ističu važnost suočavanja s tjeskobom vezanom uz zdravlje, psihičkom anksioznom osjetljivosti i brigama vezanim uz majčinstvo u prenatalnoj skrbi. Razumijevanje čimbenika koji doprinose kiberohondriji kod trudnica može pomoći zdravstvenim stručnjacima u pružanju ciljane podrške kako bi se ublažilo pretjerano pretraživanje interneta za zdravstvenim informacijama i smanjila tjeskoba tijekom trudnoće. Nalazi se mogu interpretirati u okviru kognitivno-bihevioralnih modela kiberohondrije.

Ključne riječi: trudnoća, internet, kiberohondrija

DNEVNE VARIJACIJE UGODNOG AFEKTA KOD ADOLESCENATA

Lucija Šutić¹, Miranda Novak¹, Hana Gačal¹, Toni Maglica², Josipa Mihić¹, Darko Roviš^{3,4},
Gabrijela Vrdoljak⁵

¹Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

³Medicinski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

⁴Nastavni zavod za javno zdravstvo Primorsko-goranske županije, Rijeka, Hrvatska

⁵Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku, Hrvatska

lucija.sutic@erf.unizg.hr

Pojačana emocionalna osjetljivost i veće oscilacije u raspoloženju normativne su za razdoblje adolescencije, no kod dijela populacije izraženiji deficit ugodnog afekta i nestabilnije raspoloženje mogu predstavljati rizik za razvoj psihičkih poremećaja. Individualne razlike u ugodnom afektu rijetko su istraživane, a čine se važnima za prevenciju anksioznih i depresivnih smetnji. Nestabilno raspoloženje također se pokazalo povezanim s manjom psihološkom dobrobiti. Kako bi se uhvatila dinamičnost afekta, cilj ovog rada bio je utvrditi predviđaju li simptomi depresivnosti, anksioznosti i stresa, tj. dnevna razina stresa i zabrinutosti ugodan afekt u svakodnevnom životu adolescenata. U ovom istraživanju, provedenom u sklopu projekta Testiranje 5C modela pozitivnog razvoja mladih: digitalno i mobilno mjerenje (P.R.O.T.E.C.T.), sudjelovala su 102 učenika prvih razreda srednjih škola ($M_{dob} = 15$; $SD = 0.416$) iz velikih hrvatskih gradova. U uzorku je bilo nešto više djevojka (64 %). Sudionici su prvo ispunili DASS-21 upitnik kojim je ispitana razina depresivnosti, anksioznosti i stresa u protekla dva tjedna, a zatim sudjelovali u intenzivnoj longitudinalnoj studiji u sklopu koje su tijekom osam dana izvještavali o tome kako se trenutno osjećaju. Višerazinskim modeliranjem dobiveno je zadovoljavajuće pristajanje modela podacima ($CFI = .975$; $RMSEA = .029$). Značajnim prediktorima ugodnog afekta na grupnoj razini pokazali su se simptomi depresivnosti i stresa, a na individualnoj razini dnevni doživljaj stresa i zabrinutosti. O ugodnijem afektu tako izvještavaju adolescenti koji iskazuju manje simptoma depresivnosti i više simptoma stresa, a ugodan afekt je izraženiji na dane kad su stres i zabrinutost manje izraženi. Dobiveni rezultati su važni za bolje razumijevanje emocionalne stabilnosti mladih te razumijevanje rizičnih čimbenika za probleme mentalnog zdravlja. Rezultati sugeriraju da bi razvojno prikladne preventivne intervencije trebalo usmjeriti ka povećanju samoregulacije kod djece i mladih.

Ključne riječi: mentalno zdravlje, adolescencija, ugodan afekt, neugodan afekt, intenzivno mjerenje

ULOGA JEZIČNE AGENTIVNOSTI U PRIPISIVANJU KRIVNJE I KAZNE NA HRVATSKOM I ENGLISKOM JEZIKU

Mirjana Tonković, Mateusz-Milan Stanojević, Goran Posavec, Francesca Dumančić, Anita Peti-Stantić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
mtonkovic@ffzg.hr

Istraživanja na engleskom jeziku pokazala su da agentivni opisi nesretnih slučajnih događaja (npr. Marko je zapalio sijeno) u odnosu na neagentivne opise istih događaja (npr. Sijeno se zapalilo) dovode do viših procjena krivnje i predložene kazne za aktera koji u njima sudjeluje. Replikacije eksperimenata pokazale su da ta razlika, iako manja, postoji i na hrvatskom jeziku, ali samo za procjenu krivnje, a ne i visinu predložene kazne. S obzirom da su istraživanja teme malobrojna i ograničena, postavlja se pitanje je li ova opažena razlika između jezika u posljedicama koje imaju agentivni u odnosu na negaagentivne opise na procjene krivnje i kazne rezultat kulturalnih razlika u shvaćanju opisa događaja korištenog u istraživanju ili se radi o razlici u preferenciji prema korištenju agentivnih opisa općenito u različitim jezicima. Zato smo u ovom istraživanju osmislili 13 novih opisa slučajnih događaja koje smo sudionicima prikazali ili u agentivnoj ili u neagentivnoj formi, odnosno koristeći agentivne ili neagentivne oblike glagola. Zadatak sudionika bio je da procjene krivnju osobe koja je uzrokovala nesreću i predlože odgovarajuću kaznu. Proveli smo dva eksperimenta, jedan na hrvatskom jeziku sa sudionicima u dobi od 18 do 30 godina kojima je materinski jezik hrvatski, a drugi na engleskom jeziku sa sudionicima iste dobne skupine kojima je materinski jezik engleski. Rezultati na hrvatskom jeziku pokazali su da se razlika između agentivnih i negaagentivnih opisa na procjenu krivnje pojavljuje samo u manjem broju scenarija uz niske veličine učinka, dok efekta agentivnog jezika na predloženu kaznu nije bilo niti u jednom slučaju. Ovi su rezultati uspoređeni s onima na engleskom jeziku i komentirani s obzirom na različita obilježja korištenih scenarija kao što je broj glagola i općenita visina procijenjene krivnje osobe koja je sudjelovala u događaju.

Ključne riječi: jezična agentivnost, percipirana krivnja, kazna, slučajni događaji

VALIDACIJA INTEGRIRANOG VIŠEDIMENZIONALNOG MODELA USPJEŠNOG STARENJA

Ivana Tucak Junaković¹, Marina Martinčević², Andrea Vranić², Neala Ambrosi-Randić³,
Marina Nekić¹, Ivana Macuka¹, Nataša Šimić¹

¹Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

²Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

³Filozofski fakultet, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska

itucak@unizd.hr

Koncept uspješnog starenja već je više od četiri desetljeća predmet istraživačkog interesa koji potiče burne rasprave, pa i kritike, među znanstvenicima i stručnjacima. Međutim, još uvijek nije postignut konsenzus u pogledu njegove definicije, strukture i načina mjerenja, što je glavna prepreka u istraživanjima ovoga konstrukta. Jasna i sveobuhvatna konceptualizacija i operacionalizacija uspješnog starenja važna je, ne samo u istraživačke svrhe, već i u kontekstu praktične primjene saznanja o ovom području u razvoju javnih politika koje promiču uspješno, odnosno kvalitetno, zdravo ili aktivno starenje i kvalitetan život u starijoj dobi. Na osnovi pregleda postojeće literature o uspješnom starenju te uočenih manjkavosti ranijih konceptualizacija ovoga konstrukta, predložen je integrirani višedimenzionalni model uspješnog starenja koji uključuje pet komponenti: fiziološku/fizičku, kognitivnu, psihološku/emocionalnu, socijalnu i komponentu subjektivne samoprocjene uspješnog starenja. Glavni cilj provedenog istraživanja bio je validirati predloženi model. Istraživanje je provedeno u okviru institucionalnog projekta Sveučilišta u Zadru „Uspješno starenje: razvoj i validacija integriranog višedimenzionalnog modela“ (IP.01.2021.21). U istraživanju je sudjelovalo 790 starijih osoba (460 žena), u dobi od 65 do 98 godina ($M = 73.97$ godina, $SD = 6.58$), koje žive u vlastitom domu. Upitnici s mjernim instrumentima koji zahvaćaju pet komponenti uspješnog starenja primijenjeni su individualno. Konstruktna valjanost predloženog 5-komponentnog modela testirana je pomoću konfirmatorne faktorske analize te usporedbom modela s nekoliko drugih teorijskih modela s 2, 3 ili 4 komponente uspješnog starenja. Rezultati su pokazali da 5-komponentni model najbolje pristaje podacima, potvrđujući višedimenzionalnu prirodu uspješnog starenja. Predloženi 5-faktorski model vidimo kao korak naprijed u razvoju jasne i sveobuhvatne definicije uspješnog starenja.

Ključne riječi: uspješno starenje, zdravo starenje, konstruktna valjanost, konfirmatorna faktorska analiza, starije osobe

MEĐUODNOS UNUTARGRUPNE VEZANOSTI I DOŽIVLJAJA MEĐUGRUPNE PRIJETNJE

Ena Uzelac, Margareta Jelić, Dinka Čorkalo Biruški

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

euzelac@ffzg.hr

Snaga identifikacije s vlastitom grupom navodi se kao važna prethodnica doživljaja međugrupne prijetnje. Međutim, kada je riječ o unutargrupnoj identifikaciji u kontekstu etničkih grupa, potrebno je uzeti u obzir vrstu vezanosti uz vlastitu etničku grupu jer različiti načini vezanosti mogu imati različite međugrupne posljedice. Stoga je cilj provedenog istraživanja bio ispitati longitudinalne efekte različitih oblika identifikacije s vlastitom grupom, preciznije etničkog identiteta i etnonacionalizma, na percepciju različitih oblika međugrupne prijetnje te provjeriti je li taj odnos moderiran većinsko – manjinskim statusom grupe i višetetničkim kontekstom istraživanja. Istraživanje je provedeno u dvije vremenske točke na uzorku od 852 adolescenata, pripadnika etničke većine te etničkih manjina koji žive u postkonfliktnoj ili u nekonfliktnim višetetničkim sredinama u Hrvatskoj. Primijenjeni upitnik sadržavao je mjere etničkog identiteta i etnonacionalizma, mjere percepcije simboličke prijetnje, međugrupne tjeskobe te percipirane diskriminiranosti vlastite grupe. Glavna analitička strategija bila je linearno strukturalno modeliranje u okviru kojega smo postavili longitudinalne autoregresivne križne panel modele. Rezultati su potvrdili recipročan odnos identiteta i doživljaja prijetnje na našem uzorku kroz period od godine dana. Snažniji doživljaj simboličke međugrupne prijetnje s vremenom će dovesti do veće privrženosti vlastitoj etničkoj grupi kao što će i snažnije doživljena međugrupna tjeskoba s vremenom povećati etnonacionalističke sentimente. Istovremeno, izraženiji etnonacionalistički sentiment pokazuje se prediktivnima za veći doživljaj vanjske grupe kao ugrožavajuće za identitet vlastite grupe. Moderatorske učinke grupnog statusa i konteksta nismo potvrdili. Rezultate ćemo interpretirati pod vidom teorije socijalnog identiteta i teorije međugrupne prijetnje te ćemo se osvrnuti na praktične implikacije ovakvih nalaza.

Ključne riječi: etnički identitet, etnonacionalizam, doživljaj međugrupne prijetnje, višetetničke sredine

POSREDUJU LI STILOVI SUOČAVANJA ODNOS IZMEĐU RANIH NEPOVOLJNIH ISKUSTAVA I PSIHIČKOG ZDRAVLJA U ODRASLOSTI U NASTAJANJU?

Vida Vasilj Perković¹, Paula Pedić Duić², Anita Lauri Korajlija³

¹Filozofski fakultet, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

²Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

³Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

vida.vasilj@ff.sum.ba

Iako je odnos između nepovoljnih iskustava u djetinjstvu (engl. adverse childhood experiences - ACE) i različitih (nepovoljnih) ishoda po psihičko zdravlje provjeren u brojnim istraživanjima, u novije vrijeme istraživački je naglasak stavljen na pokušaj pronalaska potencijalnih medijatora i moderatora takvog odnosa, kao i na razdoblje odraslosti u nastajanju (engl. emerging adulthood). S obzirom na teorijsku utemeljenost, a empirijsku nepokrivenost stilova suočavanja u odnosu između ACE-a i nepovoljnih ishoda po psihičko zdravlje u razdoblju odraslosti u nastajanju, ciljevi ovog istraživanja bili su provjeriti posreduju li tri temeljna stila suočavanja povezanost između ACE-a i razine psihopatoloških simptoma te razlikuje li se snaga triju indirektnih efekata. U tu svrhu, provedena je paralelna medijacijska analiza u PROCESS macro-u s trima medijatorima (izbjegavajući stil suočavanja, problemski i emocionalni). Istraživanje je provedeno online, pomoću alata Google Forms na uzorku od 402 sudionika u dobi između 18 i 29 godina. Sudionici su ispunjavali Revidirani upitnik nepovoljnih iskustava u djetinjstvu, COPE upitnik - skraćenu verziju, DSM-5 mjeru samoprocjene simptoma - verziju za odrasle te su prikupljeni sociodemografski podatci. Rezultati pokazuju da u odnosu ACE-a i razine psihopatologije najvažniju medijacijsku ulogu ima izbjegavajući stil suočavanja. Sudionici s više doživljenih nepovoljnih iskustava u djetinjstvu češće koriste izbjegavajući stil suočavanja, koji je pozitivno povezan s njihovom razinom psihopatoloških simptoma. Ovi rezultati sugeriraju da učinci izbjegavajućeg stila suočavanja na razinu psihopatologije nadmašuju pretpostavljene učinke emocionalnog i problemskog suočavanja. Proučavanjem i identificiranjem potencijalnih mehanizama povezanosti odnosa ranih nepovoljnih iskustava i ishoda po psihičko zdravlje u odraslosti moguće je učinkovitije usmjeriti potrebnu pomoć i podršku.

Ključne riječi: nepovoljna iskustva u djetinjstvu, odraslost u nastajanju, stilovi suočavanja, psihičko zdravlje

DETERMINANTS OF INTERETHNIC PREJUDICES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Salminka Vižin

Projekat podrške monitoringu i evaluaciji, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

salminka@gmail.com

Nearly 30 years after the 1990s war, the citizens of Bosnia and Herzegovina (BiH) still express interethnic prejudices and maintain social distance across ethnic groups. Previous research has consistently shown that contacts with outgroups have the power to reduce interethnic prejudices. However, the available literature has also cited associations between other factors and prejudices, such as quality of contacts, interethnic anxiety, and perspective-taking. This study uses a large, randomly selected sample of 3,000 BiH citizens to explore the determinants of interethnic prejudices in BiH among three major ethnic groups in BiH, using social distance as a measure of prejudices. According to the preliminary results, interethnic anxiety is the strongest predictor of social distance. The results showed no significant association between the interethnic contacts and social distance. However, positive contacts and close interethnic friendships were strongly associated with lower social distance; even random encounters with outgroups were significantly but negatively associated with social distance but with lower predictive power. Additionally, ethnic identification positively correlated with higher levels of social distance, while interethnic trust and perspective-taking were negatively associated with social distance. The results, however, vary across ethnic groups, with close friendships and interethnic anxiety being the only significant predictors within each ethnic group. The study results indicate that the creators of reconciliation interventions in BiH should focus on reducing interethnic anxiety and building strong interethnic relationships rather than simply bringing people in contact, as is often the case. In addition, different approaches may be needed to reduce prejudices and social distance within different ethnic groups in BiH.

Key words: interethnic prejudices, social distance, interethnic contacts

DOES SYSTEM JUSTIFICATION REDUCE CIVIC ACTIVISM? THE CASE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Salminka Vižin

Projekat podrške monitoringu i evaluaciji, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

salminka@gmail.com

The available survey data indicates that BiH citizens feel dissatisfied with the social and political situation in the country. Nevertheless, the majority fails to participate in actions aiming to change the situation in society. This research aims to explain the low level of activism among BiH citizens by exploring the determinants of activism from the perspective of system justification theory. According to this theory, people are motivated to justify their country's system and institutions because it fulfills their epistemic, existential, and relational needs. Recent studies found significant relationships between system justification and two types of activism: activism to change the status quo and activism aiming to maintain the situation. Using the survey data collected from a large, random sample of 3,000 BiH citizens, this study examines the determinants of social and political activism among the BiH citizens. Based on the previous research, the author examined the significance of the following predictors of activism: system justification, system dissatisfaction, individual and group self-efficacy, group identification, group frustration and anger, ethnic discrimination, and perception of corruption in society. The preliminary results indicate that determinants of activism vary across types of activism and respondents' ethnicity. In line with the previous research, system justification proved a significant negative predictor of citizens' intentions of activism to change the status quo; on the other hand, system justification was positively correlated with activism in order to maintain the status quo. System dissatisfaction and ethnic identification were positive predictors of both types of activism. Group self-efficacy and group anger predicted activism toward change, while perceived corruption and ethnic discrimination were negatively correlated with activism to maintain the status quo. Furthermore, the model proved better at explaining activism to maintain the status quo than activism aiming to change the situation.

Key words: system justification, civic activism, activism to change status quo, activism to maintain status quo

"TIKTOKERICA OBJASNILA" - ANALIZA SADRŽAJA O ZAPOČINJANJU ROMANTIČNIH ODNOSA NA HRVATSKIM NOVINSKIM PORTALIMA

Marijana Vrankić Pavon¹, Lucija Šutić², Karmen Korda Orlović³

¹Osnovna škola Jabukovac - Zagreb, Zagreb, Hrvatska

²Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

³Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

mvrankicpavon@gmail.com

Hodanje (eng. dating) definiramo kao provođenje vremena s osobom za koju imamo romantičan interes i/ili nam je seksualno privlačna. Istraživanja, prvenstveno kvalitativna, pokazuju kako se danas među mladima javljaju različiti oblici hodanja, pri čemu se neki prvo fokusiraju na razvoj emocionalne bliskosti, a druge karakteriziraju neformalni seksualni odnosi. Ponašanjem pojedinca u romantičnom odnosu upravlja njegov scenarij o romantičnom odnosu, odnosno kognitivna struktura koja sadrži informacije o normativnom slijedu događaja tijekom hodanja. Rezultati novijih istraživanja sugeriraju kako mladi teško razlikuju pojedine oblike hodanja, što može utjecati na formiranje njihovih scenarija o romantičnim odnosima. Budući da su scenariji specifični za pojedinu kulturu, a mediji istovremeno oblikuju i doprinose širenju kulture, cilj ovog istraživanja je utvrditi načine na koje se u medijima raspravlja o hodanju. Provedeno je kvalitativno istraživanje metodom analize medijskog sadržaja. Pretraženo je 16 novinskih portala koje je Reuters Institute u svom izvještaju naveo kao najčitanije u Hrvatskoj 2022. godine. U analizu su uključeni radovi dobiveni pretragom pojmova „dating“ i/ili „dejting“, a koji su objavljeni između 1.1.2022. i 1.6.2023. godine. Ukupno je analizirano 105 članaka, a rezultati sugeriraju kako najveći udio njih, 27 %, čine članci u kojima se prenose osobna romantična iskustva i to najčešće s društvenih mreža. Osim toga, 17 % članaka odnosilo se na romantična iskustva slavnih, dok je 15 % članaka prenosilo rezultate različitih istraživanja. Tek 3.3 % članaka uključivalo je razgovor o temi sa stručnjacima. Budući da mediji imaju snažan utjecaj na formiranje mišljenja i stavova pojedinca, plasirane informacije važno je analizirati. Također, mediji predstavljaju snažan potencijal za preventivno djelovanje te će se stoga dobiveni nalazi raspraviti u kontekstu mogućnosti za razvoj socio-emocionalnih kompetencija mladih djelovanjem u javnom prostoru.

Ključne riječi: romantični odnosi, analiza sadržaja, novinski portali

MEHANIZMI DJELOVANJA INTERVENCIJE ZAMIŠLJENOG KONTAKTA NA NAMJERU KONTAKTA S DJECOM IZBJEGLICAMA

Antonija Vrdoljak¹, Margareta Jelić¹, Dinka Čorkalo Biruški¹, Nikolina Stanković¹, Rachel Fasel², Fabrizio Butera²

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Institut de psychologie, Faculté des sciences sociales et politiques, Université de Lausanne, Švicarska

avrdolja@ffzg.hr

Prema hipotezi zamišljenog kontakta, već i samo zamišljanje pozitivne interakcije s članom neke vanjske grupe može dovesti do razvijanja veće želje za budućim kontaktom s članovima te grupe. Stoga se ova metoda često preporuča za pripremu djece na buduće situacije međugrupnog kontakta, kao što je primjerice uključivanje djeteta izbjeglice u njihov razred. Dosadašnja istraživanja sugeriraju da zamišljanje kontakta može utjecati na namjeru kontakta, no rijetko se istražuje na koji se način taj utjecaj ostvaruje. Stoga je cilj ovog istraživanja ispitati mehanizme djelovanja školske intervencije zamišljenog kontakta na namjeru kontakta domicilne djece s djecom izbjeglicama. Pretpostavljeni model predviđa da će stavovi, socijalne norme o kontaktu i samoefikasnost vezana uz kontakt biti medijatori efekata intervencije na namjeru kontakta. U istraživanju je sudjelovalo 1544 djece iz sedam osnovnih škola iz Zagreba i Karlovca, u dobi od 7 do 15 godina ($M = 10.7$, $SD = 2.0$). Sudionici su podijeljeni u intervencijsku ($N = 827$) i usporednu skupinu ($N = 717$). Djeca iz intervencijske skupine četiri su puta sudjelovala u aktivnostima zamišljanja kontakta s djetetom izbjeglicom. Istraživanje se sastojalo od tri točke mjerenja: prije sudjelovanja u intervenciji, nakon intervencije te odgođeno mjerenje oko deset tjedana nakon intervencije. U svakom mjerenju djeca su ispunjavala mjere stava prema djeci izbjeglicama, socijalnih normi o kontaktu, samoefikasnosti vezane uz kontakt i namjere kontakta s djecom izbjeglicama. U sklopu analize podataka procijenjeni su neizravni putevi od intervencije, kroz promjene u tri predložena medijatora do promjene u namjeri kontakta. Rezultati sugeriraju kako stavovi i socijalne norme imaju ulogu u djelovanju intervencije na namjeru kontakta. U izlaganju će se razmotriti sugestije za buduće primjene metode zamišljenog kontakta u sklopu školskih intervencija.

Ključne riječi: zamišljeni kontakt, školska intervencija, namjera kontakta, integracija djece izbjeglica

MEASURING AND VALIDATING SCRUM METHOD OF WORK

Mario Zulić¹, Mitja Ružojčić², Nikola Erceg², Jelica Miložić³

¹*Nepopularna psihologija, Zagreb, Croatia*

²*Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia*

³*Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia*
mario.ep.zulic@gmail.com

Over the last two decades, agile methodologies for organizing work have drawn the attention of practice and science. One of those methodologies is SCRUM - a lightweight framework that helps people, teams, and organizations generate value through adaptive solutions for complex problems (Schwaber & Sutherland, 2020). So far, there have been few instruments measuring implementation of agile and SCRUM methodologies at work and the existing ones are narrowly focused on the IT/software development jobs that already use agile methodology in their work. Hence, the goal of our study was to develop and validate a novel instrument that will measure the implementation of SCRUM with wording applicable to a wider array of work contexts. Additionally, we aimed to test if implementation of SCRUM methodology is related to beneficial work outcomes among workers. We first developed the SCRUM-22 scale as a 39-item, 6-point Likert scale. We conducted our study on a convenient sample of 509 workers working in the IT sector (not necessarily in IT roles). After checking the properties of the scale, we decided to keep 15 items. The exploratory factor analysis indicated 4 underlying factors – adaptation ($\alpha = .657$), transparency ($\alpha = .702$), inspection ($\alpha = .762$), and roles ($\alpha = .659$) which explained 57.653 % of the total variance. Both subscale scores as well as total scale score correlated with other, IT-specific measures of agile work methodology, thus showing satisfactory convergent validity. The scale also showed criterion validity - subscale and total scales scores correlated with higher task performance, organizational citizenship behaviors, work engagement, and satisfaction of needs for autonomy, competence, and relatedness at work. In total, our results indicate that the designed SCRUM scale is a valid instrument that can be used for future research and that implementation of SCRUM methodology at work is related to beneficial work outcomes.

Key words: scrum, agile, validation, work outcomes

28. – 30. 9. 2023.

POSTERI POSTERS

ULOGA IZLOŽENOSTI EKRANIMA NA RAZVOJ DJECE

Lea Diklić, Marija Krip, Lidija Budimir

Opća županijska bolnica Požega, Hrvatska

lea.diklic@gmail.com

Posljednjih nekoliko godina u kliničkom radu s djecom zamjećuje se porast djece predškolske dobi s poteškoćama nalik onima koje pronalazimo u skupini poremećaja iz autističnog spektra, no ono što komplicira njihovu kliničku sliku i jasno postavljanje dijagnoze su podaci koji govore o pojačanoj izloženosti raznim oblicima ekrana. Ekran se koristi za zabavu, igru i učenje. Roditelji izlažu svoju djecu informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji putem ekrana od najranije dobi, često s ciljem okupiranja pažnje. Nerijetko je moguće čuti i da će dijete biti „zakinuto“ i neće se dobro uklopiti u društvo ukoliko ne bude imalo pristup ekranima. Svijest o negativnim učincima ekrana na razvoj djece sve je izraženija te raste broj istraživanja koja se bave ovom temom. U skladu s tim nastao je novi pojam, tzv. "ekranizam", kojeg sve češće koriste razni stručnjaci u radu s djecom, a označava poteškoće na kognitivnom i emocionalnom planu kao posljedica prekomjerne izloženosti ekranima. Najčešće se očituje u usporenom govorno-jezičnom razvoju, povremeno uz poteškoće pažnje i koncentracije, te kao hiperaktivnost i česte poteškoće socijalizacije. Skup svih navedenih poteškoća kod djece često jako slični simptomima koji se javljaju i u slučaju autizma pa se često kaže kako se u slučaju "ekranizma" radi o takozvanom „digitalnom autizmu“. Za vrijeme koje djeca provedu ispred ekrana, ona su „isključena“ od suživota sa svojim bližnjima. Zanemarena je empatija, a razvijanje osjećanja za uočavanje potrebe svoga bližnjega je potisnuto i obezvrijeđeno. Prekomjerno izlaganje djeteta ekranima od najranije dobi spada u zanemarivanje djeteta s dugoročnim posljedicama koje mogu rezultirati i samim promjenama rada mozga. Prema podacima iz literature djeca mlađa od dvije godine uopće ne bi trebala koristiti digitalne ekrane. Cilj nam je bio ispitati povezanost količine vremena provedenog ispred "malih ekrana" kod djece predškolske dobi ($N = 30$) i nekih aspekata motoričkog, govorno-jezičnog i socio-emocionalnog razvoja.

Ključne riječi: psihomotorički razvoj, predškolska dob, "ekranizam", govorno- jezični razvoj, socio-emocionalni razvoj

VRŠNJAČKO NASILJE U ŠKOLAMA: PERSPEKTIVA STRUČNIH SURADNIKA

Jasna Duranović, Manuela Domitrović, Arijana Lukačević, Izabela Sorić

Sveučilište u Zadru, Hrvatska

jasna.dura@gmail.com

U posljednje vrijeme često se u školama događaju problemi vršnjačkog nasilja. Da bi se određeno nasilje moglo definirati kao vršnjačko nasilje ono mora sadržavati sljedeće odrednice – da se takvo ponašanje ponavlja i traje određeno vrijeme, da postoji nesrazmjer moći između počinitelja i žrtve te da postoji namjera počinitelja da nanese štetu žrtvi. S obzirom na sve veću učestalost vršnjačkog nasilja u današnjim školama, proveden je velik broj istraživanja različitih oblika vršnjačkog nasilja, ali se većina tih istraživanja fokusirala isključivo na perspektivu djece, zanemarujući pri tome važnu ulogu koju pri prepoznavanju i suočavanju s vršnjačkim nasiljem imaju stručni suradnici (psiholozi i pedagozi). Stoga je cilj ovog istraživanja bio dobiti uvid u perspektivu stručnih suradnika u školama o vlastitim kompetencijama i efikasnosti pri suočavanju sa vršnjačkim nasiljem među učenicima. U istraživanju je sudjelovalo 269 stručnih suradnika zaposlenih u osnovnim i srednjim školama. 35.1 % sudionika bili su stručni suradnici psiholozi, dok su 64.9 % stručnih suradnika bili pedagozi. Stručni suradnici ispunjavali su upitnik koji je sadržavao pitanja otvorenog i zatvorenog tipa. Utvrđeno je da samo 28.4 % stručnih suradnika ima edukaciju iz nekog psihoterapijskog pravca među kojima se ističe kognitivno bihevioralna terapija te geštalt terapija. Također, utvrđena je i značajna pozitivna korelacija dobi i radnog staža sudionika s procjenama vlastite kompetentnosti za provođenje savjetodavnog rada s učenicima, ali i negativna povezanost dobi i radnog staža s procjenom potrebe za dodatnim educiranjem u području vršnjačkog nasilja. Nadalje, što su stručni suradnici bili stariji, imali dulji radni staž i više se procjenjivali kompetentnim za provođenje savjetodavnog rada, to su sebe percipirali korisnijima kod suočavanja sa vršnjačkim nasiljem. Isto tako, što su stručni suradnici bili stariji, imali dulji radni staž, više se procjenjivali kompetentnim i korisnim kod suočavanja s vršnjačkim nasiljem, to su više smatrali da oni kao stručni suradnici mogu pomoći djetetu koje doživljava vršnjačko nasilje (žrtvi) i njegovim roditeljima.

Ključne riječi: vršnjačko nasilje, stručni suradnici, psiholozi, pedagozi

O TRULEŽI, MUČNINI I OSTALIM NEVOLJAMA: BIHEVIORALNI IMUNOSNI SUSTAV KROZ RAZLIČITE OSJETNE MODALITETE

Andrea Grus, Ivana Hromatko

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

grusandrea@hotmail.com

Gađenje je središnja emocija bihevioralnog imunosnog sustava (BIS) čija je glavna funkcija motiviranje osobe na izbjegavanje patogena. U dosadašnjim istraživanjima BIS-a i uloge gađenja u njemu većinom su se koristili vidni podražaji za „udešavanje“, dok su ostali osjetni modaliteti bili zanemareni. Još je manji broj istraživanja u kojima su korištene objektivne mjere pobuđenosti autonomnog živčanog sustava, zbog čega fiziološki korelati BIS-a ostaju nepoznati, kao i utjecaj različitih vrsta podražaja na njegovu aktivaciju. Stoga se ovim istraživanjem nastojalo utvrditi utjecaj gađenja izazvanog kroz više modaliteta (vidnim, slušnim i njušnim podražajima) na procjenu zdravih i bolesnih lica osoba. Sudionici ($N = 70$) su izlagani vidnim, slušnim i njušnim podražajima koji su mogli izazvati gađenje (npr. fotografija trulog mesa, zvuk povraćanja, vonj gnoja) te su nakon „udešavanja“ morali procijeniti privlačnost osoba čija lica jesu ili nisu pokazivala određene znakove bolesti. Prilikom izlaganja podražajima (i tijekom udešavanja i tijekom izlaganja i procjene lica) bilježene su i neke fiziološke mjere (EDA, EKG i fEMG). Tijekom procjene privlačnosti prikazanih lica mjerena je i brzina procjene. Lica koja su pokazivala određene znakove bolesti procjenjivana su manje privlačnima od zdravih lica, a procjena je bila stroža nakon izlaganja gadljivim podražajima, što je u skladu s hipotezom o aktivaciji BIS-a i posljedično, većem pridavanju pažnje znakovima potencijalne zaraze u neposrednoj okolini. Obrasci fiziološke aktivacije samo djelomično potvrđuju pretpostavke o specifičnim utjecajima pojedinih osjetnih modaliteta na aktivaciju BIS-a. Zajedno, nalazi potvrđuju pretpostavke o BIS-u kao visoko kontekstualno osjetljivom sustavu, pobudljivom putem svih testiranih osjetnih modaliteta.

Ključne riječi: gađenje, multimodalni pristup, fiziologija, bihevioralni imunosni sustav

MANJE NIJE UVIJEK VIŠE: REZULTATI PRIMJENE ANALIZE LATENTNIH PROFILA SKALE SAMOSUOSJEĆANJA NA UZORCIMA IZ FRANCUSKE I AUSTRALIJE

Ivona Hemen

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Savska cesta 77, 10000 Zagreb, Hrvatska

ivonah753@gmail.com

Skala samosuosjećanja (Neff, 2003) koristi se za mjerenje samosuosjećanja diljem svijeta. No, unatoč popularnosti konstrukta, dvojbe oko njegove unutarnje strukture i dalje postoje. Jedan dio istraživača zagovara korištenje ukupnog rezultata, argumentirajući to visokim korelacijama pojedinačnih dimenzija skale samosuosjećanja. No, drugi dio istraživača tome se suprotstavlja, ukazujući na važnost mjerenja svake pojedinačne dimenzije samosuosjećanja. Cilj ovog istraživanja bio je iz perspektive analiza orijentiranih na pojedince provjeriti propuštaju li se potencijalno važne informacije korištenjem isključivo ukupnog rezultata skale, odnosno zanemarivanjem pojedinačnih dimenzija. U tu je svrhu provedena analiza latentnih profila na dvjema javno dostupnim bazama podataka. Prva analiza provedena je na uzorku iz istraživanja Kotsou i Leys (2016), koji se sastojao od 1554 sudionika (1371 žena, 183 muškaraca, $M_{dob} = 42.92$) iz Francuske. Druga analiza provedena je na uzorku iz istraživanja Ferrari i sur. (2018), koji se sastojao od 515 odraslih sudionika (357 žena i 158 muškaraca, $M_{dob} = 25.22$). Ishodi provedenih analiza latentnih profila na dvama uzorcima su se razlikovali: dok su na uzorku iz Francuske utvrđena četiri latentna profila, na uzorku iz Australije utvrđena su dva. Svi dobiveni profili razlikovali su se s obzirom na vanjske mjere (Beckov inventar depresivnosti, PANAS, DASS), što ukazuje na njihovu valjanost. Dok rezultat analize dobiven na uzorku iz Australije potvrđuje valjanost korištenja isključivo ukupnog rezultata Skale samosuosjećanja, rezultat dobiven na uzorku iz Francuske pokazuje da postoje i neke kombinacije rezultata na pojedinačnim dimenzijama koje imaju svoj odraz u vanjskim varijablama, ali ih jednofaktorsko rješenje zanemaruje. Sve skupa, ovakvi nalazi potencijalno idu u prilog kulturalnim razlikama u obrascima samosuosjećanja, ali i korištenju rezultata njegovih pojedinačnih dimenzija.

Ključne riječi: skala samosuosjećanja, samosuosjećanje, adolescenti, odrasli

RELATING INTEREST IN POLITICS AND OTHER FORMS OF POLITICAL PARTICIPATION WITH SUBJECTIVE WELLBEING OF PEOPLE IN SERBIA

Hristina Kamenović, Tiana Aleksandra Marić

Departman za psihologiju, Fakultet za medije i komunikacije, Univerzitet Singidunum, Beograd, Srbija

hristina.kamenovic.20201281@fmk.edu.rs

Modern-day research conducted in countries with well-established and consistent democracies found that political interest and political activism correlate positively with subjective well-being. The generalizability of such findings to countries characterized by less stable democracies, such as Serbia, is being interrogated in current research. Consequently, our hypothesis posits a negative correlation between interest in politics and political activism, examined as distinct constructs within this study, and subjective well-being. For our analysis, we used a stratified random sample from the ESS database (round IX), where we included 2043 Serbian citizens aged 18 years and older. For the statistical analysis, we used the correlation regression method. The results did not support our initial hypothesis. Instead, they revealed a relatively weak yet positive correlation. Initially, this finding may appear optimistic, given the similar positive correlation observed in countries with well-functioning democracies. However, those still need to be examined further because they could point to an alarming situation in Serbia. Although positive, a very weak correlation between political life and subjective well-being could illuminate an apolitical climate and political cynicism among the citizens of Serbia. Concerning future research, we suggest a more detailed analysis of the relationship between interest in politics and actual political activity, primarily voting. Additionally, to combat voter apathy and address the prevailing apolitical atmosphere, it is imperative for future research to concentrate on devising practical policies aimed at seamlessly intertwining the personal and political spheres of Serbian citizens.

Key words: political cynicism, apolitical climate, subjective well-being, political activism, political interest

ADOLESCENTI NA INSTAGRAMU

Lucija Knežević, Inja Erceg

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

lucijaknezevic7@gmail.com

Društvene mreže danas imaju važnu ulogu u životu adolescenata. Kako bismo doprinijeli razumijevanju načina na koji društvene mreže djeluju na subjektivnu dobrobit adolescenata, u ovom istraživanju odlučili smo razmotriti specifične načine korištenja Instagrama, kao primjera dominantno vizualne društvene mreže. Cilj istraživanja bio je ispitati povezanost aktivnog i pasivnog korištenja Instagrama s općim samopoštovanjem te utvrditi djeluju li benigna i maliciozna zavist te potreba za povezanošću kao posrednici njihovog odnosa. U online istraživanju sudjelovalo je 611 učenika srednjih škola s područja Grada Zagreba. Ispunili su čestice o aktivnom i pasivnom korištenju Instagrama, Skalu benigne i maliciozne zavisti, subskalu potrebe za povezanošću (dio Skale osnovnih psiholoških potreba) te subskalu općeg samopoštovanja (dio Marshovog upitnika samoopisivanja – II). Rezultati istraživanja pokazuju kako ne postoji značajna povezanost pasivnog korištenja Instagrama i samopoštovanja. Benigna i maliciozna zavist nisu se pokazale značajnim medijatorima njihovog odnosa. S druge strane, utvrđeno je kako je potreba za povezanošću značajan medijator u odnosu između aktivnog korištenja Instagrama i općeg samopoštovanja. Adolescenti koji više aktivno koriste Instagram, imaju zadovoljeniju potrebu za povezanošću, što se vidi i u njihovom višem samopoštovanju. Suprotno percepciji javnosti, rezultati ovog istraživanja upućuju kako društvene mreže mogu imati pozitivnu ulogu u životu adolescenata, no važno je uzeti u obzir način na koji se one koriste. Ipak, potrebna su dodatna istraživanja koja će doprinijeti daljnjem razjašnjavanju odnosa korištenja društvenih mreža i subjektivne dobrobiti korisnika.

Ključne riječi: adolescencija, Instagram, aktivno i pasivno korištenje, benigna i maliciozna zavist, potreba za povezanošću

CHILDHOOD MALTREATMENT, ASPECTS OF EMOTIONAL PROCESSING AND BORDERLINE PERSONALITY DISORDER

Matea Kovačević Herceg², Kristina Sesar¹, Artur Dodaj³

¹Filozofski fakultet, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina

²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

³Odjel za psihologiju, Filozofski fakultet u Zadru, Hrvatska

matea.kovacevic@ff.sum.ba

The main aim of the study was to retrospectively examine the correlations between childhood maltreatment, aspects of emotional processing, and features of borderline personality disorder. One of the objectives of the study is to validate the BSL-23 scale, which measures the severity of borderline personality disorder symptoms. The study was conducted through online platforms on a sample of 227 young woman participants from Croatia and Bosnia and Herzegovina. The age range of participants in this study was between 17 and 31 years, with a mean age of 23 years ($SD = 3.03$). By using the exploratory FA BS -23 scale, the one factorial solution was the most interpretable and theoretically meaningful, indicating that it has appropriate metric properties to measure the severity of borderline personality disorder symptoms. Research findings suggest that individuals who have had traumatic experiences in their early life are more prone to developing features of borderline personality disorder and have lower levels of emotion regulation and lower scores on the empathy subscales (personal distress and perspective taking). Individuals with higher symptoms of borderline personality disorder report experiencing four types of traumatic experiences, excluding sexual abuse, have lower levels of emotion regulation, and score higher on the empathy subscales (personal distress, perspective taking, and fantasy). The findings of the study, based on the evidence on childhood maltreatment, highlight the need to develop strategies to mitigate the risk factors for developing more severe difficulties in young adulthood.

Key words: borderline personality disorder, childhood maltreatment, empathy, emotional regulation, emerging adulthood

ULOGA PERCIPIRANOGA STRESA I STRATEGIJA SUOČAVANJA U KVALITETI ZDRAVLJA ŽENA OBOLJELIH OD MIGRENE

Andreja Krizmanić, Dragutin Ivanec

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

andreakrizmanic98@gmail.com

Dosadašnja istraživanja pokazala su da migrena umanjuje kvalitetu života vezanu uz zdravlje pojedinaca koji od nje boluju, i to ne samo za vrijeme napadaja, već i u razdoblju između napadaja migrene. Stres je u brojnim interakcijama s migrenom, a prilikom suočavanja sa stresom nalazi pokazuju da osobe oboljele od migrene najčešće koriste pasivne strategije poput izbjegavanja. Cilj ovog istraživanja bio je dobiti bolji uvid kvalitetu života vezanu uz zdravlje žena oboljelih od migrene te odgovoriti u kakvom je ona odnosu s percipiranim stresom i strategijama suočavanja sa stresom. Analizirani su odgovori 534 žena oboljelih od migrene, koje su popunile online anketni upitnik. Rezultati su pokazali da ispitanice imaju nižu kvalitetu života vezanu uz zdravlje od žena iz opće populacije Republike Hrvatske na svim aspektima zdravlja, osim na percepciji općeg zdravlja, gdje postižu podjednake rezultate. Na ispitanom uzorku stres je jedan od glavnih okidača migrene, iako kod sudionica razina percipiranoga stresa je u prosjeku bila umjerena. Rezultati su nadalje pokazali da su više razine percipiranoga stresa bile povezane s većim korištenjem suočavanja izbjegavanjem te nižim razinama svih aspekata psihičkog zdravlja i jednim aspektom općeg zdravlja kvalitete života vezane uz zdravlje. Osim što se pokazalo da je izbjegavanje bilo povezano s nižim razinama određenih aspekata općeg i psihičkog zdravlja, ono je bilo djelomični medijator veze percipiranog stresa i aspekata kvalitete života vezane uz zdravlje. Veličina učinka medijacije bila je relativno mala što implicira da je veza razine stresa i kvalitete života vezanih uz zdravlje slabo određena inače ne odveć adaptivnom strategijom suočavanja sa stresom, u čijoj je osnovi izbjegavanje.

Ključne riječi: migrena, kvaliteta života vezana uz zdravlje, percipirani stres, strategije suočavanja, žene oboljele od migrene

PROVJERA ULOGE BIOLOŠKIH OKOLINSKIH I PSIHOLOŠKIH OBILJEŽJA POJEDINCA U POVEĆANOJ KONZUMACIJI ALKOHOLA

Ivana Marčinko

Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku, Hrvatska

imarcinko@ffos.hr

Kako uzrok sklonosti pretjeranoj konzumaciji alkohola i dalje ostaje nepoznat, u znanstvenoj se literaturi s vremenom mogu naći novi konstrukti čija se uloga u etiologiji alkoholizma nastoji provjeriti. Istovremeno, postavlja se pitanje u kojoj mjeri biološke, okolinske ali i psihološke odrednice osobe doprinose povećanoj konzumaciji alkohola. Obzirom na to, cilj ovog rada utvrditi je značajne prediktore povećane konzumacije alkohola uzimajući u obzir biološka (dob, spol), okolinska (socioekonomski status, stupanj obrazovanja, obrazovanje roditelja, prisutnost alkoholizma i psihičkih bolesti kod roditelja) i psihološka (prisutnost psihičkih problema, aleksitimije, usredotočene svjesnosti) obilježja pojedinca. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 629 sudionika od čega 243 (38.6 %) muškog i 383 (60.9 %) ženskog spola raspona dobi od 18 do 80 godina s prosječnom dobi 31.43 ($SD = 13.31$). Istraživanje je bilo online, a podatci su se prikupili primjenom mjera samoprocjene. Za potrebe analize rezultata korištena je hijerarhijska regresijska analiza. Utvrdilo se kako biološke karakteristike doprinose povećanoj konzumaciji alkohola objašnjavajući ukupno 11 % varijance ovog kriterija od čega je spol, a zatim i dob doprinijela najviše. Okolinski čimbenici objašnjavaju ukupno 3 % kriterija od čega je prisutnost alkoholizma kod roditelja bila jedina varijabla sa značajnim doprinosom kriteriju. Psihološki aspekti objašnjavaju ukupno 3 % kriterijske varijable pri čemu je utvrđeno kako usredotočena svjesnost kao crta ličnosti jedina ima značajan doprinos povećanoj konzumaciji alkohola. Rezultati se razmatraju u kontekstu spoznaje o značajnosti uloge pojedine skupine varijabli u povećanoj konzumaciji alkohola.

Ključne riječi: konzumacija alkohola, biološke odrednice, okolinska obilježja, psihološke karakteristike

RUTINE ČITANJA S DJECOM OD PRVIH DANA ŽIVOTA

Katarina Mašić¹, Ivana Mihić¹, Katarina Ostojić¹, Miljana Marić Ognjenović¹, Sanja Tatalović Vorkapić²

¹Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija

²Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

katarina.masic7@gmail.com

Brojne studije prepoznaju čitanje u obiteljima male djece kao aktivnost koja potiče cjelokupni razvoj djeteta, kao i povezanost roditelja i djeteta. Efekti ove aktivnosti ovise o načinu na koji se roditelji angažiraju, ali i potiču svoje dijete na eksploraciju i komunikaciju. Cilj ovog istraživanja bilo je ispitivanje načina na koji se roditelji sa svojom djecom uključuju u rutine čitanja, i kako one izgledaju na uzrastu od rođenja do treće godine (grupe uzrasta djece: 0-6, 6-12, 12-24, 24-36 mjeseci). Uzorak su činile majke iz 971 obitelji (najveći postotak majki (42.8 %) bio je s djecom uzrasta 24-36 mjeseci), koje su davale opise rutina čitanja na instrumentima sastavljenim za potrebe ovog istraživanja. Rezultati ukazuju da s djecom najčešće čitaju majke (61 %) te da sa zajedničkim čitanjem počinju tek oko prve godine (bez obzira na nivo obrazovanja), i ne koriste dobno odgovarajuće knjige (češće su to složene bajke s velikim brojem ilustracija). Uvažavanje dječje inicijative primjetno je tek od prve godine u domeni odabira knjige, a započinjanje čitanja roditelji vide kao primarno svoju aktivnost na svim uzrastima (66.2 %). Majke višeg nivoa obrazovanja češće čitaju s djecom ($F(4, 964) = 3.84, p < .01$) i njihova djeca češće imaju svoje knjige ($F(4, 964) = 6.18, p < .01$). Majke koje imaju pozitivnija uvjerenja o važnosti čitanja, češće čitaju s djecom ($F(1, 969) = 33.70, p < .01$). Oko dvije trećine majki se potpuno posvećuje aktivnosti čitanja (uklanja distrakcije) (60 % - i taj postotak je stabilan na svim uzrastima). Čitanje se najčešće veže za obiteljski dom (oko 80 %), dok se druge svakodnevne situacije i prilike slabo koriste. Rezultati istraživanja govore o potrebnoj većoj promociji kvalitetnog čitanja roditelja i djeteta i ukazivanja na dugoročne pozitivne posljedice ove aktivnosti, pogotovo u obiteljima niže obrazovanih roditelja, kao i u kontekstu značaja i mogućnosti uključivanja očeva.

Ključne riječi: čitanje s djetetom, prilike za učenje u domu, poticajno roditeljstvo, rani razvoj

GENERACIJSKE RAZLIKE: PREDVIĐA LI UPOTREBA INTERNETA RAZLIKE U SUBJEKTIVNOJ DOBROBITI?

Aleksandra Milić, Ana Lalić, Ivona Katić, Nikola Zobenica, Vladislav Pančevački

Fakultet za medije i komunikacije, Beograd, Srbija

aleksandra.milic.20201049@fmk.edu.rs

Cilj ovog istraživanja je utvrditi predviđa li upotreba interneta pozitivno ili negativno subjektivni osjećaj dobrobiti među baby boomersima i generacijom Z. Uzorak se sastojao od 24658 sudionika starijih od 15 godina koji koriste internet gotovo svaki dan ili svaki dan iz nekoliko europskih zemalja iz baze podataka European Social Survey (ESS). Uz osnovni uzorak koristile su se i dvije specifične generacije sudionika. Sastojale su se od baby boomersa ($N = 5600$, generacija 1947-1965, 46.7 % muškaraca i 53.3 % žena) i generacije Z ($N = 3555$, generacija 1998-2008, 49.2 % muškaraca i 50.8 % žena). Prosječna dob baby boomersa bila je 65.2 ($SD = 5.2$), dok je prosječna dob generacije Z bila 20.6 ($SD = 2.9$). Glavne mjere: korištenje interneta, ljestvica subjektivne dobrobiti (Cronbach $\alpha = .54$), dob, učestalost korištenja interneta. Korištenje interneta statistički značajno predviđa subjektivne dobrobiti s 2 % objašnjene varijance. Među generacijom Z, korištenje interneta značajno pozitivno predviđa rezultat na ljestvici subjektivne dobrobiti i objašnjava 1 % varijance, dok među generacijama baby boomersa korištenje interneta ne predviđa subjektivnu dobrobit. Postojeća literatura koja se bavi ovom problematikom daje nedosljedna tumačenja uloge interneta u predviđanju subjektivne dobrobiti, dok naš nalaz ukazuje na važnost preciznije operacionalizacije korištenja interneta i subjektivne dobrobiti koja bi mogla ponuditi jasniji odnos između ova dva konstrukta.

Ključne riječi: subjektivna dobrobit, generacija Z, baby boomers, internet

NEUROPSIHOLOGIJSKI ASPEKTI KOGNITIVNIH SPOSOBNOSTI KOD OSOBA OBOLJELIH OD DEMENCIJE

Ivana Nikolić Udovičić, Anita Kajić-Selak

Sveučilišna klinička bolnica Mostar, Bosna i Hercegovina

nikolic.ivana00@gmail.com

S obzirom na važnost prepoznavanja i ranog otkrivanja demencije, odnosno manifestacije sniženja različitih kognitivnih sposobnosti, prvenstveno narušene vremenske i prostorne orijentacije, sposobnosti pažnje i koncentracije, govornih sposobnosti, verbalne fluentnosti, vizuospacijalnih i vizuoperceptivnih sposobnosti, ovim istraživanjem nastojalo se ispitati neuropsihologijske aspekte kognitivnih sposobnosti kod osoba oboljelih od demencije te utvrditi i usporediti ukupni kognitivni status, spatiotemporalnu orijentaciju, pažnju i koncentraciju, pamćenje, verbalnu fluentnost, govorne sposobnosti i vizuospacijalne i vizuoperceptivne sposobnosti s obzirom na težinu kliničke slike. U istraživanju je sudjelovalo 60 ispitanika (20 M i 40 Ž), dobi 52 – 75 godina, s područja Hercegovine koji su u sklopu ambulantnog i hospitalnog psihijatrijskog liječenja upućeni na individualnu neuropsihologijsku procjenu. Prvi dio upitnika uključivao je pitanja o demografskim varijablama, dok je drugi dio uključivao testove za ispitivanje kognitivnog statusa i neuropsihologijskih aspekata kognitivnih sposobnosti. U istraživanju su korištene 3 različite mjere kognitivnog statusa: odnosno ukupni rezultat na CAPE, MMSE-SV i ACE-R od čega CAPE i MMSE-SV predstavljaju kliničke instrumente koji omogućavaju kategorizaciju težine kliničke slike na blaga, umjerena i teška klinička oštećenja. Na Klinici za psihijatriju SKB Mostar je skoro podjednaka pojavnost osoba oboljelih od demencije s obzirom na težinu kliničke slike. Kao što je i pretpostavljeno, utvrđeno je da postoje značajne razlike u uratku na čitavom testu (ACE-R) i svim subtestovima s obzirom na težinu kliničke slike, u smjeru da su u prosjeku ispitanici s težom kliničkom slikom imali i lošiji sveukupan rezultat i pojedinačne rezultate na subtestovima, odnosno značajno niže rezultate na zadacima orijentacije, pažnje, pamćenja, verbalne fluentnosti, govornih i vizuospacijalnih sposobnosti. Daljnjom analizom se nastojala provjeriti povezanost rezultata na različitim mjerama kognitivnog statusa te su utvrđene pozitivne i veoma visoke korelacije između svih mjera kognitivnog statusa što sugerira zadovoljavajuću vanjsku valjanost testa ACE-R.

Ključne riječi: demencija, kognitivne sposobnosti, neuropsihološko testiranje, ACE-R, CAPE

PROVJERA FAKTORSKE STRUKTURE HRVATSKE VERZIJE UPITNIKA EMOCIJA U SPORTU

Rebeka Prosoli¹, Matea Karlović Vragolov¹, Margareta Jelić², Renata Barić¹, Benjamin Banai³

¹Kineziološki fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

³Banai analitika, Osijek, Hrvatska

matea.karlovic.vragolov@kif.unizg.hr

Upitnik emocija u sportu (Jones i sur., 2005) originalno je zamišljen za mjerenje emocija koje sportaši doživljavaju prije samog natjecanja. Međutim, u dosadašnjim istraživanjima korišten je i u kontekstu prisjećanja emocija ne samo sportaša nego i njihovih roditelja. Istraživanja koja se bave emocijama hrvatskih sportaša, roditelja i trenera još uvijek su relativno rijetka. Kako bi se olakšalo njihovo provođenje potrebno je imati adekvatne mjerne instrumente. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti faktorsku strukturu hrvatske verzije Upitnika emocija u sportu. U istraživanju je sudjelovalo 180 roditelja djece sportaša (48 muškaraca i 132 žene). Prosječna dob sudionika bila je 44.52 godine, a prosječna dob djece bila je 13.11 godina. Za utvrđivanje faktorske strukture hrvatske verzije Upitnika emocija u sportu korištena je konfirmatorna faktorska analiza. U prvom koraku analize model je specificiran sukladno modelu koji su prezentirali autori upitnika. Prema tom modelu 22 pridjeva kojima se imenuju emocije predstavljaju indikatore pet latentnih varijabli: anksioznost, uzbuđenje, ljutnja, sreća i utučenost. Testirani model nije pokazao dobro pristajanje podacima. Nakon toga model je modificiran kako bi odražavao bolju prikladnost podacima. Utvrđeno je da jedna čestica ima visoka zasićenja s više faktora te da jedna čestica ima nisko zasićenje faktorom kojem pripada stoga su te čestice uklonjene iz modela. Nakon toga model je pokazao dobre indekse prikladnosti. Pouzdanosti dobivenih faktora izmjerene su pomoću Cronbachove α te su iznosile: .80 za anksioznost, .90 za uzbuđenje, .88 za ljutnju, .98 za sreću i .89 za utučenost. Može se zaključiti da navedeni upitnik predstavlja koristan i vrijedan mjerni instrument te se preporučuje njegovo korištenje u budućim istraživanjima.

Ključne riječi: psihometrijske karakteristike, roditelji, sport mladih

MIRROR, MIRROR ON THE WEB: GENDER DIFFERENCES IN THE RELATIONSHIPS BETWEEN DARK TETRAD TRAITS AND ONLINE SELF

Luna Radević, Marko Milošević, Bojana M. Dinić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija

luna.radevic@uns.ac.rs

This study aimed to examine the relationships between the Dark Tetrad traits and online self. Online self refers to the personal interpretations individuals hold about themselves, formed through their interactions on the Internet. The higher the online self is, the greater is the tendency or preference to show, invent, or exaggerate positive aspects of themselves. Considering strong gender differences in online self-presentation, the relationships were analyzed separately for each gender. The sample consisted of 361 adults from Serbia (38.6 % men), between 18 and 91 years old ($M = 22.75$, $SD = 7.14$). The majority were students (70.8 %), and almost half of our participants (48.9 %) were divorced or single, while the rest were in a relationship or married. For each gender separately, hierarchical regression analysis was conducted with the total score on the Self Online Scale as the criterion. To control for their effects, age, education level, and intimacy status were entered as predictors in the first step, and Dark Tetrad traits in the second step. The results revealed different patterns of relations between the main variables in men and women. Machiavellianism was a significant and positive predictor of online self for both men ($\beta = .34$) and women ($\beta = .24$). However, two additional predictors appeared to be significant in women: narcissism in a positive direction ($\beta = .15$) and intimacy status in a negative direction ($\beta = -.13$). In other words, higher scores on narcissism and being in a relationship contribute to a more positive, even idealized online self. Overall, the findings highlight the role of Machiavellianism in predicting the online self across genders. Furthermore, the study revealed that additional factors emerged as significant predictors specifically for women. This emphasizes the complexity and variability in the factors that contribute to individuals' online self, highlighting the importance of considering gender-specific dynamics in understanding online self-presentation.

Ključne riječi: online self, online self-presentation, Dark Tetrad, Dark Triad, gender differences

PSIHOLOŠKA (NE)FLEKSIBILNOST: ULOGA U PRILAGODBI NA PANDEMIJSKE OKOLNOSTI

Nikolija Rakočević¹, Dragan Žuljević²

¹Fakultet za sport i psihologiju TIMS, Novi Sad, Srbija

²Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Srbija

nikolijara1@gmail.com

Psihološka fleksibilnost definira se kao sposobnost prilagodbe na promjenjive uvjete situacije. Manjak psihološke fleksibilnosti – psihološka nefleksibilnost dosljedno se pokazala prediktorom deterioriranja subjektivne dobrobiti. Cilj ovog istraživanja bio je usporedba relacija psihološke nefleksibilnosti i indikatora subjektivne dobrobiti u redovitim okolnostima sa okolnostima pandemije COVID-19. Istraživanje je obuhvaćalo dva kohortna poduzorka. Prvi, prikupljen prije pandemije COVID-19, obuhvaća 1780 sudionika iz opće populacije, prosječne dobi od 30 godina ($SD = 10.32$), od kojih je 53.9 % ženskog spola. Drugi poduzorak prikupljen je tijekom pandemije COVID-19 i obuhvaća 1810 sudionika iz opće populacije, prosječne dobi od 27 godina ($SD = 11.65$), od kojih je 67.2 % ženskog spola. Na oba poduzorka primjenjen je Upitnik prihvaćanja i akcije II (AAQ-II; Bond i sur., 2011) koji sumom sedam čestica omogućuje jedinstvenu mjeru psihološke nefleksibilnosti, Skala zadovoljstva životom (SWLS; Diener i sur., 1985) koja sumom pet čestica omogućuje procjenu općeg zadovoljstva životom, te Skala depresivnosti, anksioznosti i stresa 21 (DASS-21; Lovibond i Lovibond, 1995) koja sumom 21 čestice omogućava mjeru opće uznemirenosti. Korelacijske analize na oba poduzorka neovisno sugeriraju statistički značajne korelacije. Na uzorku od prije pandemije psihološka nefleksibilnost visoko značajno korelira sa općom uznemirenosti ($r = .60$), te nešto niže sa zadovoljstvom životom ($r = -.44$). Na uzorku prikupljenom tijekom pandemije korelacija sa općom uznemirenosti raste ($r = .69$), dok korelacija sa zadovoljstvom životom opada ($r = -.22$). Razlike u koeficijentima korelacije statistički su značajne i za opću uznemirenost ($z = 5.21$; $p < .01$) i za zadovoljstvo životom ($z = 7.44$; $p < .01$). Diskutirat ćemo teorijske i praktične implikacije ovih nalaza u svjetlu stimuliranja i razvitka psihološke fleksibilnosti kao čimbenika mentalnog zdravlja i adaptacije na opće i iznimne životne uvjete.

Ključne riječi: psihološka fleksibilnost, pandemijske okolnosti, korelacijska analiza

PODUZETNIČKA ORIJENTACIJA: RELACIJE S BAZIČNIM PSIHOLOŠKIM POTREBAMA

Dušana Šakan, Mirjana Franceško, Jasmina Nedeljković, Željka Bojanić, Vladimir Njegomir, Sanja Batić Očovaj, Dragan Žuljević

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Srbija
 drzuljevic@gmail.com

Teorija samoodređenja pretpostavlja da tri bazične psihološke potrebe - potreba za autonomijom, potreba za kompetencijom te potreba za društvenom povezanosti, doprinose autonomnoj motivaciji osobe, njenoj uspješnosti i općem blagostanju. Budući da je jedan od glavnih zadataka organizacijskog psihologa potaknuti motivaciju unutar uposlenika kroz osjećaj autonomije i kompetentnosti s ciljem povećanja angažiranosti, zadovoljstva poslom i produktivnosti, cilj ovog istraživanja bio je utvrđivanje relacija poduzetničke orijentacije i frustracije odnosno zadovoljenja ovako definiranih bazičnih psiholoških potreba. U istraživanju je sudjelovalo 663 ispitanika opće populacije (71.2 % ženskog spola) prosječne dobi od 28 godina ($SD = 12.04$). Primijenjeni su upitnici poduzetničke orijentacije (Nedeljković, 2021) koji omogućuje jedinstvenu mjeru poduzetničke orijentacije kroz sumu šest čestica, te šestodimenzionalni upitnik bazičnih potreba Chena i suradnika (2015), koji sa po četiri čestice operacionalizira zadovoljenje i frustraciju potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanosti. Primjenom višestruke regresijske analize, utvrđeno je na statistički značajnoj razini kako je 43 % varijance poduzetničke orijentacije, tj. kriterija, moguće objasniti pomoću četiri prediktora - dimenzija bazičnih psiholoških potreba. Frustracija autonomije ($\beta = -.05$; $p = .15$) te frustracija ($\beta = .04$; $p = .33$) i zadovoljenje povezanosti ($\beta = .02$; $p = .62$) nemaju potencijal predviđanja poduzetničke orijentacije, dok zadovoljenje autonomije ($\beta = .21$; $p < .01$) te zadovoljenje ($\beta = .41$; $p < .01$) i frustracija kompetencije ($\beta = -.11$; $p < .05$) imaju. Diskutirat ćemo teorijske i praktične implikacije ovih nalaza u svjetlu stimuliranja razvoja poduzetničke orijentacije kod zaposlenika.

Ključne riječi: poduzetnička orijentacija, teorija samoodređenja, bazične psihološke potrebe

ULOGA PROBLEMATIČNOG IGRANJA IGARA I PREKOMJERNOG KORIŠTENJA INTERNETA U PREDVIĐANJU UKLJUČENOSTI U NASILJE PREKO INTERNETA

Daniela Šincek, Jasmina Tomašić Humer, Marija Milić

Filozofski fakultet, Sveučilište u Osijeku, Hrvatska

dsincek@ffos.hr

Cilj rada bio je ispitati doprinosi li ranije doživljeno/učinjeno nasilje, samopoštovanje, problematično igranje igara, prekomjerno korištenje interneta nasilju koje sudionici doživljavaju preko interneta, kao i nasilju koje čine u istom mediju, nakon perioda od godinu dana. Radi okolnosti pandemije COVID-19, istraživanje je provedeno online u dvije točke mjerenja u periodu od godinu dana (veljača 2021. i veljača 2022). U obje točke mjerenja sudjelovalo je 129 sudionika u dobi od 15 do 19 godina ($M = 17.38$; $SD = 1.22$). Sudionica je bilo 103 (79.8 %) i bile su zastupljenije od sudionika ($N = 26$; 20.2 %). Provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize pri čemu su činjenje i doživljavanje nasilja preko interneta u drugoj točki mjerenja bili kriterijske varijable. Utvrđeno je kako su značajni prediktori činjenja nasilja u drugoj točki mjerenja činjenje nasilja u prvoj točki mjerenja i problematično igranje igara u drugoj točki mjerenja, dok je prekomjerno korištenje interneta bio značajan prediktor neovisno je li izmjeren u prvoj ili drugoj točki mjerenja. Navedenim prediktorima objašnjeno je oko 68 % kriterija. Za doživljavanje nasilja utvrđeno je kako je, osim nasilja doživljenog u prvoj točki mjerenja, problematično igranje igara izmjereno u obje točke mjerenja značajni prediktor doživljenog nasilja (čime je objašnjeno oko 53 % kriterija). Dakle, u podlozi doživljenog i učinjenog nasilja su različiti prediktori, a rizična ponašanja na internetu (prekomjerno korištenje interneta i problematično igranje igara) doprinose povećanoj uključenosti u nasilje godinu dana kasnije.

Ključne riječi: nasilje preko interneta, prekomjerno korištenje interneta, problematično igranje igara, samopoštovanje

ULOGA RELIGIOZNOSTI U SEKSUALNOM PONAŠANJU MLADIH U HRVATSKOJ – PROMJENE U RAZDOBLJU IZMEĐU 2010. I 2021. GODINE

Aleksandar Štulhofer, Ivan Landripet, Goran Koletić

Filozofski fakultet u Zagrebu, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

gkoletic@ffzg.hr

Zdravstveni rizici povezani sa seksualnim ponašanjem potakli su brojna istraživanja psihosocijalnih i sociokulturnih čimbenika koji mogu ublažiti razmjere takvog ponašanja u mladima, među kojima istaknuto mjesto ima i religioznost. Imajući u vidu sociokulturne promjene obilježene rastom utjecaja religioznosti u Hrvatskoj, ovim se istraživanjem ispituje jesu li nedavne promjene u ekspresiji religioznosti mladih rezultirale promjenom u temeljnim dimenzijama njihove seksualnosti. U analizama su korištena dva vala presječnog nacionalnog istraživanja iz 2010. ($n = 1.005$) i 2021. ($n = 1.210$), u kojima su sudionici imali između 18 i 25 godina. U svrhu izravne usporedbe rezultata istraživanja s različitim strategijama uzorkovanja, odnosno usporedbe konstrukata čija se priroda u međuvremenu mogla promijeniti, provedena je harmonizacija podataka. Uzimajući u obzir nelinearnost odnosa između religioznosti (mjerene učestalošću sudjelovanja u religijskim obredima te stupnjem osobne vjere) i seksualnog ponašanja mladih, usporedba podataka iz 2010. i 2021. ukazala je na promjenu u odnosu između dva konstrukta isključivo u slučaju odgađanja seksualnog odnosa. Povezanost odgađanja ulaska u seksualne odnose s religioznošću značajno se smanjila u promatranom razdoblju. U slučaju dobi seksualne inicijacije te broja seksualnih partnera uloga religioznosti nije se promijenila te prisutna je gotovo isključivo među najreligioznijim sudionicima, pri čemu je snaga povezanosti ostala marginalna. Premda je u posljednjih desetak godina zabilježeno značajno smanjivanje rizičnog seksualnog ponašanja mladih, ta se promjena ne može pripisati djelovanju religioznosti.

Ključne riječi: religioznost, seksualno ponašanje, mladi, harmonizacija podatak

VALIDACIJA SKALE ZA PROCJENU OSJETLJIVOSTI MAJKI TIJEKOM PRIJELAZA I PRILAGODBE

Sanja Tatalović Vorkapić¹, Ivana Mihić²

¹*Učiteljski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska*

²*Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija*

sanjatv@uniri.hr

Premda su dosadašnja istraživanja Ekološko-dinamičkog modela prijelaza pokazala da je brojnost čimbenika koji pokazuju značajan efekt na kvalitetu tranzicije kod djece rane i predškolske dobi prilično velika, važno je proučavati i njihove pojedinačne efekte, kao i mogućnosti njihova mjerenja. U skladu s time, ovaj je rad usmjeren na provjeru faktorske strukture i pouzdanosti Skale osjetljivosti majki tijekom prijelaza i prilagodbe djece u dječjem vrtiću. Procjene ponašanja majki u odnosu na dijete tijekom tranzicije su proveli odgojitelji, te predstavljaju pokazatelje roditeljskih vještina majki koje se odnose na responsivno, dosljedno, emocionalno, fizički i psihički dostupno reagiranje na adekvatno prepoznate potrebe i signale djeteta. Temeljem prikupljenih procjena 10 odgajateljica na ukupno 129 opažanih majki u odnosu na njihovu djecu, provedena je eksploratorna faktorska analiza na glavne komponente s Varimax rotacijom, koja je rezultirala s četiri faktora Eigen vrijednosti iznad 1. Utvrđena faktorska struktura objašnjava 62.273 % ukupne varijance. Nakon izbačenih dviju čestica iz analize zbog opterećenja na više faktora, u analizi je ostalo 17 čestica: 6 čestica u prvom faktoru (previsoka osjetljivost; Cronbach alpha = .816), 5 čestica u drugom faktoru (adekvatna osjetljivost; Cronbach alpha = .808), 4 čestice u trećem faktoru (snižena osjetljivost_suradnja s odgojiteljima; Cronbach alpha = .716) i 2 čestice u četvrtom faktoru (niska osjetljivost_usmjerenost na sebe; Cronbach alpha = .564). Provedeno istraživanje predstavlja značajan doprinos jer je jedino u Hrvatskoj. No, s obzirom na pojedine metodološke nedostatke provedenog istraživanja (relativno mali i prigodan uzorak ispitanika; davanje upute za procjenu ponašanja majki odgojiteljima bez prethodne edukacije), te značajno nisku pouzdanost četvrtog faktora, potrebno je provesti revalidaciju skale, uz prethodno dodavanje novih čestica kreiranih u suradnji s odgojiteljima i stručnim suradnicima u Hrvatskoj.

Ključne riječi: djeca rane i predškolske dobi, ekološko-dinamički model prijelaza, skala osjetljivosti majki, prilagodba, validacija

SPAVANJE I NEUROPSIHOLOŠKO FUNKCIONIRANJE U KONTEKSTU KRONIČNE IZLOŽENOSTI NISKIM RAZINAMA NEUROTOKSIČNIH INSEKTICIDA TIJEKOM PUBERTETA: METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Patricia Tomac, Adrijana Košćec Bjelajac, Jasminka Bobić, Jelena Macan, Jelena Kovačić, Veda Marija Varnai

Institute for Medical Research and Occupational Health, Occupational Health and Environmental Medicine Unit, Zagreb, Croatia

ptomac@imi.hr

Insekticidi su kemikalije koje koristimo za zaštitu od insekata. Njihova je upotreba trenutno neizbježna, a ljudi su im najčešće izloženi ingestacijom njihovih čestica ili ostataka u kontaminiranoj hrani. Većina insekticida koji se trenutno koriste ne akumuliraju se u tkivima i okolišu, međutim, rezultati novijih istraživanja ukazuju na potencijale štetne učinke na živčani i endokrini sustav čak i pri niskim dozama izloženosti. Organizam u razvoju posebno je osjetljiv na štetne utjecaje iz okoliša, a posljedice izloženosti osim o dozi ovise i o strukturama i funkcijama koje se razvijaju u određenom razvojnem periodu. Za razliku od perioda prenatalnog i ranog razvoja, period puberteta nije dobio mnogo pažnje istraživača te su učinci svakodnevne izloženosti insekticidima na razvoj i funkcioniranje u pubertetu nedovoljno istraženi. Pubertet predstavlja drugo osjetljivo razvojno razdoblje za koje je karakteristično reproduktivno sazrijevanje, a intenzivni fiziološki i tjelesni razvoj prati produljeni razvoj mozga i brojne promjene u neuropsihološkom funkcioniranju te promjene u regulaciji i ritmu spavanje-budnost. Epidemiološka istraživanja koja su ispitivala učinke izloženosti u ovom periodu su izuzetno rijetka, metodološki raznolika, a nalazi nisu uvijek jednoznačni. U sklopu PyrOPECh projekta (HRZZ IP-2019-04-7193) u tijeku je opsežna kohortna epidemiološka studija koja za cilj ima procijeniti rizike od štetnih učinaka izloženosti trenutno najčešće upotrebljavanim insekticidima na neuropsihološko funkcioniranje i razvoj te na dinamiku pubertetskog razvoja u dječaka. Ovo će izlaganje dati pregled dosadašnjih spoznaja u učincima kronične izloženosti svakodnevnim razinama neurotoksičnih insekticida tijekom puberteta na spavanje i neuropsihološko funkcioniranje. Fokus će biti na učincima trenutno dostupnih insekticida na tržištu, a oni dolaze iz skupina organofosfata, karbamata, piretroida i neonikotinoida. Također, u izlaganju će se prikazati različiti metodološki pristupi koji su se do sada koristili u istraživanju ovog interdisciplinarnog problema. Uz diskusiju o ograničenjima nacrti dosadašnjih studija, prikazat ćemo metodološki pristup PyrOPECh-Health studije.

Ključne riječi: izloženost insekticidima, pubertet, spavanje, neuropsihološko funkcioniranje, metodologija

DARK TETRAD TRAITS AND SUBJECTIVE STRESS IN ADOLESCENCE

Anja Wertag, Maja Ribar, Goran Milas

Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia

maja.ribar@pilar.hr

The Dark Tetrad traits (i.e., machiavellianism, narcissism, psychopathy, and sadism), although socially aversive, can also be linked to some adaptive outcomes, that may vary across sex. The aim of the current study was to examine the relationship of the Dark Tetrad traits with subjective stress in an adolescent sample, as well as the moderating role of sex in these relationships. Data were collected as a part of a larger ongoing longitudinal research project, and the results of its first wave are reported. Sample consisted of 1312 first or second grade high school students (42.4 % male, $M_{age} = 16.34$, $SD_{age} = 0.64$) from Zagreb, Croatia, and the data were collected using mobile application. Subjective stress was assessed with Short Problem Questionnaire ($\alpha = .91$), while Dark Tetrad traits were measured with The Short Dark Tetrad (α 's ranged from .71 to .83). The results showed that, while all the dark traits except Machiavellianism were more pronounced in males, subjective stress was more pronounced in females. The results of hierarchical regression analysis indicated that sex significantly moderated only the relationship between sadism and subjective stress; males' level of sadism was not significantly associated with subjective stress, but higher sadism was associated with lower levels of subjective stress in females. When it comes to other dark traits, both higher Machiavellianism and psychopathy were generally associated with higher levels of subjective stress, while higher narcissism was generally associated with its lower levels, reflecting relations that are both theoretically meaningful and previously documented in other studies.

Key words: Dark Tetrad, subjective stress, adolescence

HAPPINESS PIE CHART I PSIHOLOŠKI PROCVAT

Kristijan Žibrat¹, Paula Pedić Duić², Zvezdan Penezić¹

¹Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

²Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

kzibrat22@unizd.hr

Jedna od najpoznatijih konceptualizacija psihološkog procvata je ona Dienera i sur. (2010), prema kojoj doživljaju procvata doprinose pozitivni socijalni odnosi, smislen život, optimizam, samopoštovanje, osjećaji kompetentnosti i angažiranosti te društveni doprinos. Od svih proučavanih prediktora, ekstraverzija, savjesnost i neuroticizam objašnjavaju najveći dio varijance procvata (Steel i sur., 2008). S obzirom na to da razinu procvata uz genetske faktore (osobine ličnosti) određuju i okolinski faktori i namjerne aktivnosti (Keyes i sur., 2002), cilj ovog istraživanja bio je ispitati doprinos genetskih, okolinskih i namjernih faktora psihološkom procvatu. Odnosno, provedena je hijerarhijska regresijska analiza u kojoj su prediktorske varijable bile podijeljene u tri bloka: sociodemografske varijable (okolinski faktori), genetski uvjetovane varijable (velikih pet osobina ličnosti) i varijable koje se odnose na namjerne aktivnosti (broj putovanja u protekloj godini). Istraživanje je provedeno na uzorku od 277 odraslih, ženskih osoba, prosječne dobi 32 godine ($SD = 11.47$). U istraživanju su korištena pitanja o osnovnim sociodemografskim obilježjima, Inventar ličnosti BFI (hrv. verzija, Kardum i sur., 2006) te Skala psihološkog procvata (hrv. verzija, Rijavec i sur., 2016). Utvrđeno je da genetski, okolinski i namjerni faktori objašnjavaju 25 % varijance procvata, pri čemu genetski faktori imaju ključnu ulogu. Najvažniji (ujedno i jedini značajni) prediktori procvata su ekstraverzija, savjesnost, broj putovanja i socioekonomski status, čime je potvrđen pretpostavljeni obrazac doprinosa procvatu. Naime, istraživanja pokazuju da procvat u prvom redu objašnjava genetika pa namjerne aktivnosti i naposljetku, okolinski faktori (Lyubomirsky i sur., 2005).

Ključne riječi: psihološki procvat, osobine ličnosti, genetski faktori, okolina i namjerne aktivnosti

PODUZETNIČKA ORIJENTACIJA: RELACIJE S DIMENZIJAMA AGRESIVNOSTI

Dragan Žuljević, Dušana Šakan, Mirjana Franceško, Jasmina Nedeljković, Željka Bojanić, Sanja Batić Očovaj, Vladimir Njegomir

Fakultet za pravne i poslovne studije dr Lazar Vrkatić, Novi Sad, Srbija
 drzuljevic@gmail.com

Poduzetnička orijentacija podrazumijeva životni stil u kome dominira spremnost na prihvaćanje rizika, kreativnost i inovativnost, aktivistička orijentacija, tržišni pristup, anticipiranje problema i trendova na tržištu, brzina promjena i prilagodbe, raspodjela resursa, istrajnost u ostvarivanju ciljeva, neposredna podrška gospodarskom rastu i razvoju, te stvaranje novih vrijednosti i profita. Cilj ovog istraživanja bio je utvrđivanje relacija poduzetničke orijentacije i dimenzija agresivnosti. U istraživanju je sudjelovalo 663 ispitanika opće populacije (71.2 % ženskog spola) prosječne dobi od 28 godina ($SD = 12.04$). Primijenjeni su upitnici poduzetničke orijentacije (Nedeljković, 2021) koji sumu rezultata na šest čestica omogućuje jedinstvenu mjeru poduzetničke orijentacije, te četverodimenzionalni upitnik agresivnosti (Buss i Perry, 1992). Primjenom višestruke regresijske analize, utvrđeno je na statistički značajnoj razini kako je 14 % varijance poduzetničke orijentacije moguće objasniti s pomoću četiri dimenzije agresivnosti. Dok fizička agresivnost ($\beta = .01$; $p = .88$) i bijes ($\beta = -.06$; $p = .25$) ne uspijevaju dosegnuti razinu značajnosti, hostilnost značajno negativno predviđa ($\beta = -.36$; $p < .01$), a verbalna agresivnost ($\beta = .32$; $p < .01$), pozitivno predviđa rezultat poduzetničke orijentacije. Diskutirat ćemo teorijske i praktične implikacije ovih nalaza u svjetlu promocije i razvitka poduzetničke orijentacije kao alternative manifestnoj agresivnosti u suvremenom društvu.

Ključne riječi: poduzetnička orijentacija, agresivnost, višestruka regresijska analiza

RADIONICA, PROMOCIJE TESTOVA I KNJIGA WORKSHOPS, PROMOTION OF TESTS AND BOOKS

Radionica

PSIHOMETRIJSKO MODELIRANJE VREMENA ODGOVORA I BAYESIJSKA PROCJENA PARAMETARA KORIŠTENJEM JEZIKA STAN

Augustin Mutak

Freie Universität Berlin, Germany

augustin.mutak@fu-berlin.de

U zadnje su vrijeme, zbog povećanog trenda primjene psihologijskih testova na računalima, sve češće i češće dostupni i podaci o tome koliko je svakom sudioniku trebalo vremena za odgovor na svaku česticu. Sa širenjem dostupnosti ovih podataka, pojavio se i interes za psihometrijskim modeliranjem istih. Jedna od najčešćih paradigmi uključuje spajanje modeliranja vremena odgovora s nekim klasičnim IRT modelima, poput 2PL modela. U ovom pristupu, osim klasičnog modeliranja latentne sposobnosti svakog sudionika, modelira se i njegova latentna brzina. Pionir ovakvih modela bio je Wim van der Linden, a u posljednjih 15 godina razvijen je pregršt modela baziranih na van der Lindenovom modelu koji pokušavaju na razne načine iskoristiti podatke o latentnoj brzini sudionika za bolju procjenu parametara ili kvalitetniju interpretaciju. U današnje vrijeme, modeli s vremenima odgovora imaju mnogo područja primjene, uključujući detekciju brzog pogađanja, istraživanje strategija za polaganje testova sudionika, zaključivanje o motivaciji polagača testova te konstrukciju kompjuterskog adaptivnog testiranja.

Procjena parametara ovakvih modela često je vrlo zahtjevna te je teško izvediva, ili barem prespora, uporabom klasičnih metoda procjene poput maksimalne vjerodostojnosti. Mnogi istraživači u ovom koriste bayesijske metode procjene kako bi povećali kvalitetu i brzinu procjene parametara. Nedavni, vrlo fleksibilni pristup, koristi jezik Stan za procjenu parametara uporabom hamiltonianskog Monte Carlo algoritma procjene.

Cilj ove radionice je dati pregled modeliranja vremena odgovora u psihometriji, ukratko objasniti bayesijsku procjenu parametara te naučiti sudionika osnovama jezika Stan i procjene modela putem Stana. Nakon završetka radionice, sudionici će biti (1) upoznati s psihometrijskim modelima koji uključuju vremena odgovora i suvremenom stanju u ovom polju te (2) sposobni izvršiti procjenu jednostavnog modela s odgovorima i vremenima odgovora te iščitati rezultate tog modela.

Predstavljanje testova Naklade Slap

PSIHODIJAGNOSTIČKA SREDSTVA ZA ISPITIVANJE PAŽNJE, KONCENTRACIJE I INTELIGENCIJE (D2-R I CFT 20-R) – PRIMJENJIVOST U PRAKSI I ZNANSTVENIM ISTRAŽIVANJIMA

Sudionici: Valentina Ružić, Krunoslav Neralić, dipl. ing. rač., Dora Lacković, Bruno Škovrlj

Test pažnje, revidirani d2-R) novo je izdanje Testa d2 za ispitivanje sposobnosti koncentracije, odnosno usmjerene pažnje. Test se zasniva na novim znanstvenim spoznajama vezanim uz koncentraciju pojedinca te njegovu brzinu i točnost u razlikovanju (diskriminiranju) sličnih vizualnih podražaja. Rezultati se prikazuju kao mjera brzine, točnosti i koncentracije, a moguće je pratiti tijek koncentracije ispitanika tijekom rješavanja testa. Ukupno vrijeme potrebno za rješavanje testa, s uputama i vježbom, manje je od 10 minuta.

Test opće inteligencije, revidirani, ljestvica 2 (CFT 20-R) je novi, poboljšani oblik Catellova kulturno nepristranog testa (CTI) namijenjenog ispitivanju opće inteligencije djece i odraslih. Sastoji se od dva dijela s po 4 subtesta koji imaju ograničeno vrijeme rješavanja između 3 i 5 minuta i čiji se rezultati kombiniraju u procjenu opće fluidne sposobnosti pojedinca. Test je moguće primijeniti u 4 različite kombinacije, između ostalog i s produženim vremenom testiranja, što je pogodno za ispitanike s ispitnom anksioznošću, one koji nemaju iskustva s testiranjem, učenike s teškoćama te djecu osnovnoškolske dobi.

Oba testa su standardizirana u Republici Hrvatskoj na više od 1400 ispitanika u dobi od 9 do 60 godina. Dostupni su u papir-olovka i elektroničkom obliku. Primjenjuju se u organizacijskom, kliničkom i obrazovnom okruženju, kao dio neuropsiholoških baterija, ali i u istraživanjima povezanosti pažnje, koncentracije i inteligencije s različitim konstruktima poput motivacije za postignuće, osobina ličnosti, motoričke brzine, vremena reakcije, strategija rješavanja, simulacije i slično.

Dugogodišnja tradicija provođenja istraživanja s ovim testovima (i njihovim ranijim verzijama) potvrđuje njihovu valjanost i korisnost u različitim područjima djelovanja.

Na predstavljanju su bili dostupni tableti s aktivnom platformom e-testova Naklade Slap za primjenu oba testa, unutar koje je moguće generiranje detaljnih izvještaja o uspjehu ispitanika ili ekstrahiranje podataka za znanstvena istraživanja.

Predstavljanje knjige Naklade Slap

BOL – ADAPTIVNI MOZAK I DOŽIVLJAJ BOLI

autori: Dragutin Ivanec, Valentina Ružić i Koraljka Modić Stanke

Percepcija vanjskog svijeta nikada nije tek jednostavna preslika informacija koje dolaze iz bilo kojeg osjetnog sustava. Manje ili više uvijek se radi o određenoj obradi, modulaciji te interpretaciji tih ulaznih osjetnih informacija. To je slučaj i kod boli. Bez sposobnosti doživljaja boli adaptivno ponašanje ljudi nije moguće, pa ni u suvremenom društvu. Autori u knjizi daju pregled kumuliranih spoznaja u ovom istraživačkom području i svoje višegodišnje aktivno istraživačko zanimanje i vlastita istraživačka iskustva fenomena boli kako bi čitatelje upoznali s doživljajem boli i njegovim adaptivnim karakteristikama. U knjizi je dan prikaz poznatih rezultata istraživanja odnosa doživljaja boli i temeljnih kognitivnih procesa, ali i teorijskih promišljanja o njihovom međuodnosu, a zatim i naznake moguće primjene tih znanja u mogućoj modulaciji boli u svakodnevnom životu i zdravstvenom okruženju.

Knjigu su predstavili autori te recenzenti dr. sc. Lidija Fumić Dunkić i dr. sc. Meri Tadinac.

Predstavljanje knjige Naklade Slap

OD DUŠE DO UMA: KRATKA POVIJEST PSIHOLOGIJE

autor: Riccardo Luccio

Ovo je knjiga o povijesti psihologije, ali *nije priručnik* iz povijesti psihologije. Autor u njoj daje pregled povijesnih temelja psihologije i daje određene odgovore na pitanja o nastanku i razvoju nekih pojmova, ali nikako nema intencije napraviti cjelovit pregled svih tema, povijesnih razdoblja ili doprinosa pojedinaca. Autor je želio govoriti o duši i njenoj sudbini ne u odnosu na tijelo, već s obzirom na psihologiju, koja se upravo zove znanost o duši, ali koja već više od stoljeća ne govori o duši. Kroz knjigu je prikazano kako se psihologija utemeljila govoreći o duši, kako ju je pokušala izmjeriti, kada je koncept duše, s institucionaliziranjem psihologije, postao neugodan i kako se taj koncept pokušalo transformirati u um, također razmišljajući o pronalaženju rješenja kroz analogiju čovjek-računalo.

Knjigu su predstavili autor dr. sc. Riccardo Luccio, predlagač prijevoda knjige dr. sc. Dragutin Ivanec te recenzenti dr. sc. Vladimir Kolesarić i dr. sc. Krunoslav Matešić.

Predstavljanje knjige Psihologijske ljetne škole u nakladi FF Pressa

TKO NE RISKIRA, NE PROFITIRA: BIHEVIORALNI IMUNOSNI SUSTAV I TRAŽENJE PARTNERA U DOBA PANDEMIJE

Urednice: Ivana Hromatko, Una Mikac, Meri Tadinac

Tijekom pandemije bolesti COVID-19 je ostvarivanje potrebe za socijalnim kontaktom postalo izazovno, što zbog straha od zaraze, što zbog implementiranih epidemioloških mjera. Iz tog se razloga tijekom pandemije potrebi za bliskim odnosima suprotstavila potreba za očuvanjem zdravlja, koja se očituje u aktivnosti bihevioralnog imunosnog sustava (BIS), seta evoluiranih psiholoških adaptacija s ciljem izbjegavanja zaraze. Voditeljice i polaznici 31. Ljetne psihologijske škole Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2021. godine odlučili su istražiti na koji će se način ovaj konflikt razriješiti. U ovoj knjizi predstavljeno je opsežno istraživanje čiji je cilj bio provjeriti predviđaju li reproduktivne potrebe i potreba za očuvanjem tjelesnog integriteta (u smislu izbjegavanja zaraze) ponašanja vezana uz traženje i privlačenje partnera za vrijeme pandemije koronavirusa. Istraživanje je provedeno online anketnim upitnikom 2021. godine te mu je pristupio 791 sudionik ($M_{dob} = 24.9$, $SD = 7.47$), od toga 637 žena (80.4 %). Pokazalo se da se u vrijeme pandemije povećala učestalost online upoznavanja partnera te smanjila učestalost traženja partnera među nepoznatim osobama, što je ovisilo i o nekim pokazateljima potreba za izbjegavanjem zaraze (seksualnom gađenju) i reproduktivnih potreba (seksualne permisivnosti i intenziteta traženja partnera) te o anksioznost zbog bolesti COVID-19. Online dating aplikacije su uglavnom bile korištene u svrhu pronalaženja partnera za dugoročni odnos, iako su postojale i razlike ovisno o spolu, intenzitetu traženja partnera, seksualnom gađenju i socioseksualnosti. Gađenje na patogene i seksualno gađenje te socioseksualna orijentacija i intenzitet traženja partnera bili su u maloj mjeri objašnjeni crtama ličnosti iz Grayeve biopsihološke teorije (bihevioralnim inhibicijskim i aktivacijskim sustavom). Zaključno, čini se da kod mlade, reproduktivno sposobne populacije, varijable povezane s reproduktivnim potrebama bolje predviđaju ponašanja tijekom pandemije nego varijable povezane s bihevioralnim imunosnim sustavom.

Predstavljanje knjige Psihologijske ljetne škole u nakladi FF Pressa

O GEEKOVIMA U HRVATSKOJ. 30. LJETNA PSIHOLOGIJSKA ŠKOLA STUDENATA I NASTAVNIKA ODSJEKA ZA PSIHOLOGIJU FILOZOFSKOG FAKULTETA U ZAGREBU

Urednici: Una Mikac, Antun Palanović, Ena Uzelac

“There's a grain of truth in every fairy tale”

Geralt of Rivia

(Andzej Sapkowski)

Posljednjih godina sve je raširenija pojava sresti osobe koje dio svog vremena provode u bajkovitim svjetovima, osobe koje bismo mogli nazvati geekovima. Iako je geek zajednica postala raširenija i popularnija, postoji malo istraživanja koja se bave geekovima te su se te teme uhvatili voditelji i polaznici 30. Ljetne psihologijske škole Filozofskog fakulteta u Zagrebu 2020. godine. Većina istraživača slaže se da su geekovi osobe koje su visoko uključene u specifična područja interesa poput SF-a, fantasyja ili računalnih igara što ih čini stručnima u tom području. Uz uključenost u geek aktivnosti, druga pretpostavljena odrednica pripadnosti geek zajednici je identifikacija s njom. U ovoj knjizi predstavljeno je opsežno istraživanje koje se usmjerilo na pitanje kako se definiraju geekovi, te koji su njihovi interesi i motivacija za sudjelovanjem u geek aktivnostima, kao i na socijalni identitet geekova i njihov doživljaj vlastite grupe. U tu svrhu koristili smo kvalitativnu i kvantitativnu metodologiju, odnosno proveli smo fokusne grupe i online upitničko istraživanje na 1318 pripadnika geek zajednice. Ispitali smo razinu, poveznice i moderatore stupnja uključenosti u geek aktivnosti, izmjerenog skalom validiranom za potrebe ovog istraživanja, stupnja identifikacije sa zajednicom geekovima i s podgrupom s kojom osoba dijeli specifični geek interes, te odnosa prema vanjskoj grupi. Općenito, naše istraživanje sugerira da visok stupanj identifikacije s geek zajednicom nije nužan uvjet da bi nekoga smatrali geekom i da geekovi nemaju potrebu kategorizirati se i nazivati se geekovima. Pronašli smo i neke specifičnosti geekova u Hrvatskoj i odnosu na prijašnja istraživanja, poput određenih geek aktivnosti koji se pojavljuju u našem kontekstu i važnosti razlikovanja geek generalista i geek specijalista. Utvrdili smo da je glavna motivacija za uključivanje u geek aktivnosti migracija u izmišljeni svijet za geek specijaliste te aktivna uključenost i zadovoljenje potrebe za pripadanjem za geekove općenito. Budući da smo proveli opsežnu studiju u kojoj smo nastojali zahvatiti različite aspekte područja koje je do sad slabo istraženo, otvorili smo i broja pitanja i mogućnosti za nova istraživanja.

26.
DR
ZB

drzb.ffzg.unizg.hr